Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRÆSTEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS PRÆSTEHISTORIE

REDIGERET AF

PAUL NEDERGAARD
PRÆST I KØBENHAVN

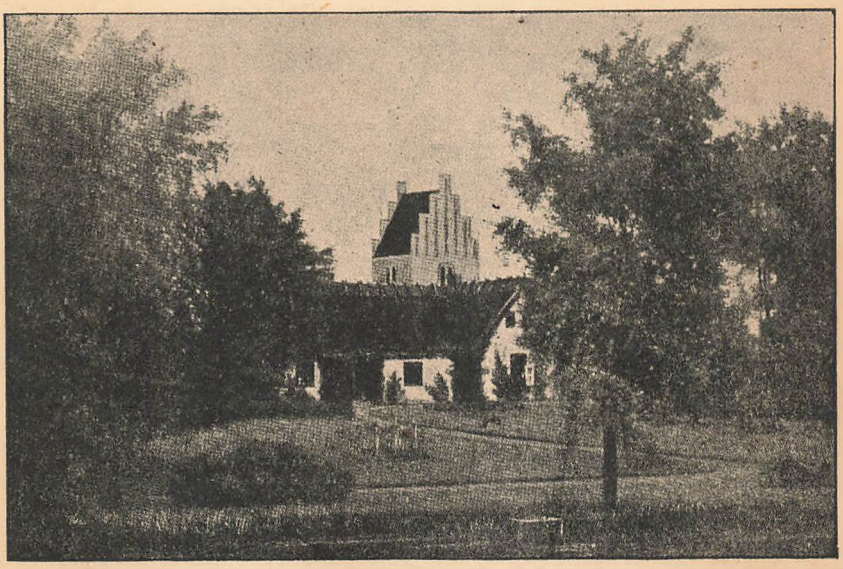

1. HEFTE

I HOVEDKOMMISSION HOS O. LOHSE
KØBENHAVN 1929

„Selskabet for Danmarks Præstehistorie"

stiftedes ved et Møde i Bethesda 22. Oktober 1928. Ca. 50 Medlemmer var mødt. Der vedtoges følgende

LOVE

§ 1. Foreningens Navn er: Selskabet for Danmarks Præstehistorie. Medlem kan enhver blive mod Indbetaling af et Kontingent: 5 Kr. aarligt.

§ 2. Selskabets Formaal er at vække og virke for Udbredelse af Interesse for dansk Præstehistorie, herunder ogsaa Præstegenealogi og de danske Præstegaardes Historie som Led i dansk Kulturhistorie.

§ 3. Selskabets Opgave er dels at udgive et periodisk Tidsskrift: Præstehistoriske Samlinger, der leveres frit til Medlemmerne, dels at udsende Skrifter om de i § 2 nævnte Emner. Disse Skrifter leveres Medlemmerne for nedsat Betaling.

§ 4. Selskabet ledes af en Bestyrelse, bestaaende af 5 Medlemmer. Bestyrelsesvalg finder Sted hvert andet Aar, som Regel i Oktober, og gælder fra følgende Nytaar. Ved hvert andet Bestyrelsesvalg afgaar 2, ved hvert andet Valg 3 af Bestyrelsens Medlemmer. Første Valg af Bestyrelse, 5 Suppleanter til Bestyrelsen, 2 Revisorer og 1 Revisorsuppleant finder Sted ved det stiftende Møde. Ved Lodtrækning afgøres hvilke 2 Medlemmer, der skal afgaa 1930. Suppleanterne indtræder ved Ledighed i Bestyrelsen i den Rækkefølge, Stemmetallene angiver. De flg. Valg af Bestyrelse, Suppleanter, Revisor etc.) sker skriftligt, ved almindelig Stemmeflerhed blandt Medlemmerne. Valget bekendtgøres senest 6 Uger forud i Præsteforeningens Blad og i Præstehistoriske Samlinger. Forslag om Kandidater til Bestyrelsesmedlemmer skal være den afgaaende Bestyrelse i Hænde senest 3 Uger før Valget, og disses Navne skal meddeles i Præsteforeningens Blad senest 2 Uger før Valget. Til Medlemmer, der ikke er Medlemmer af Præsteforeningen, sendes særlig Meddelelse. Ethvert kontingentbetalende Medlem har Stemmeret og Ret til at foreslaa Kandidater til Bestyrelsesvalget.

§ 5. Bestyrelsen konstituerer sig selv. Den ansætter Redaktøren af Præstehistoriske Samlinger og fastsætter, naar den fornødne økonomiske Basis er tilvejebragt, Honorar til Redaktør og Medarbejdere ved Tidsskriftet. Bestyrelsen er ansvarlig for Foreningens Virksomhed og Midler.

PRÆSTEGAARDENS PLADS I DANSK KULTURHISTORIE

AF PAUL NEDERGAARD

Vuggen gynger, Hjertet slaar,
Aandestrid og Vuggegænge
fulgtes trofast, fulgtes længe
i de gamle Præsters Gaard.

Her i Folkets Midte stod,
ofte svagt, men aldrig slukket,
Lyset af et helligt Mod,
her blev Daad og Tanke vugget.

Se, saa længe Danmark staar
gynget mellem Høst og Vaar,
hører vi de Vuggers Gang
i vort Sind og i vor Sang.

Med disse Vers vil vi indlede de Blade, der vil samle Minder fra de gamle Præsters Gaarde. De er skrevet af Præstesønnen og Digteren *Valdemar Rørdam*, og de angiver noget af Præstegaardens særlige Stemning. — „Du stille, venlige Præstegaard, dig bringer jeg min Hilsen! Som den blysomme Martsviol skjuler sig mellem det yppigt voksende Græs, saaledes skjuler du dig bag de mægtige Bøges skyggende Bladehang, og Vandreren ser kun et Glimt af dine hvide Vægge titte frem bag det grønne Løv. Flygtigt iler han Dig forbi, han veed ikke, hvilke Skatte Du bærer i dit Skjød. Men jeg veed det, og jeg kender Dig! Jeg kom til Dig i de hede Sommerdage, da Solens Straaler faldt brændende henad den støvede Landevej.... Og jeg kom til Dig i de tunge, mørke Vinterdage....Inden for dine Vægge fandt jeg Sommerfriskhed og Sommerglæde, og som en kraftig Nordenvind forjog Præstemandens muntre Tale de tunge og døsige Tanker. Derfor takker jeg Dig. Og derfor bringer jeg Dig min Hilsen....Stod jeg i Pharaonernes gamle Land, dog skulde det lave Straatag med de hvide Skorstene rage høiere op for min Tanke end Ægyptens høieste Pyramider....“

Med saadanne Tanker drømte *Henrik Scharling* fjernt fra Danmark om den gamle, danske Præstegaard. Og nys har hans Søn

ved en Præstesammenkomst poesifuldt hyldet den gamle Præstegaard og den gamle Landsbykirke: Tænker man sig en Mand, der har sovet 2 eller 3 Aarhundreder under Kirkemurens Skygge, rejse sig af sin Grav for at se, hvorledes Verden ser ud nu, da vil han finde alt forandret. Fremmed og uforstaaende vil han se paa alle de moderne Foreteelser, Landbrug, Klædedragt, Redskaber, Boliger, Skole osv. — alt er forandret. Kun eet vil han nikke genkendende til: Præsten, som i sin sorte Kjole og med den hvide Pibekrave vandrer ud fra Laagen i Præstegaardshaven, hvor det mosgrønne Straatag titter frem mellem Bøgenes Løv, medens han gaar op til Kirken, hvor Klokkerne ringer over de samme lave Hvælvinger som for 200 Aar siden.

Præstegaarden og Kirken er Bindeleddet mellem Fortid og Nutid. Her er Mindernes Rige.

Derude gaar lange Veje, der sejler de skinnende Skyer,
fortravlede Mennesker haster til store fortravlede Byer.
Alle de travle Veje gaar Præstegaardshaven forbi,
men op til hvide Laage fører en grøn, lille Sti.
En grøn, lille Sti og en Laage midt i et Kampestensdige,
saa er du, travle Vandrer, traadt ind i et fremmed Rige,
fremmed maaske eller hjemligt som Sindet stemmes derved,
saa er du, Vandrer, kommen til Stilhedens dejlige Sted....

Præster har grublet og grundet, Guds Portnere brede og bistre,
grønne Studenter har skaalet til Kamp imod graa Filistre,
og Jomfruer i Empire har svævet yndigt og let,
og sværmet i søde Romancer til Klang af et spinkelt Spinet.
Brorsons og Ewalds og Guldalderdigternes Toner
har nynnet og brust under Træernes skyggende Kroner,
Salmer og Digte, der nu glider værdigt paa klassisk Ry,
har rørt ungt Sind som et Morgengry den Gang de var
tindrende ny.

Vækkelsens Vejr har stormet, nye Tanker har fænget,
og Sjæle har stridt den store Strid, hvor Himlens Port
stod stænget,
ensomme Søgere vaaged og bad, og Stridsmænd stødte i Lur,
og her er der trofast værnet en dødsdømt ædel Kultur.
— En grøn lille Sti og en Laage igennem et ældgammelt Dige,
saa er du, Vandrer, stille traadt ind i Mindernes stille Rige.

Maas Nielsen.

Saaledes fandt Digteren paa sin Vandring Præstegaarden som det fredfyldte Sted, Mindernes stille Rige. Og Digteren, som ved, at Teknik og Organisation og Lønregulativer er de prosaiske Magter, som præger Nutiden, føler, at han her staar overfor en ædel, men dødsdømt Kultur. Romantikken kvæles i den moderne Realismes og Materialismes kolde Favntag.

Men har han Ret? Er denne Kultur dødsdømt?

Præstegaarden er jo en Bolig, i sig selv ikke mere romantisk end en hvilkensomhelst Bondegaard. Det, der giver den Præg, er den store Have, og saa Minderne: her har Præster boet gennem Aarhundreder; og fra Præsteslægter stammer næsten alle danske Kulturslægter. Og den danske Præstegaard har derved sin egen store Plads i dansk Kulturhistorie.

Dødsdømt! De gamle Præste-Kulturslægter forsvinder. Med Sorg ser man Navne som Blicher, Grundtvig, Heiberg, Brorson, Paludan, Paludan-Müller, Trojel, Bredsdorff, Prætorius, Monrad dø ud af danske Præstegaarde. Præsterne i vore Dage kommer fra andre Samfundslag end for 100 Aar siden. Med lige saa stor Sorg ser man de gamle, minderige Bygninger blive revet ned og erstattet med moderne Cement-Villaer, hvor Stuerne har lovbefalet beskedent Metermaal, og Haven er en firkantet Stump, der er forladt af al Stemning og Poesi.

Men Poesien og den gamle Kultur lader sig nu ikke helt fordrive. Rundt omkring, ogsaa i den yngre Præsteslægt, sidder (selv om man ikke hører til de gamle Præsteslægter) Interessen for at værne det, der netop kan betegnes med Ordet Præstegaardskultur, og som hverken karrige Lønningslove, der placerer Præsten socialt paa et lavere Stade end før, eller moderne Præstegaardsarkitekter ganske kan fordrive.

Præstegaarden er i vor Tid en Arbejdscentral midt i det travle Liv, Midtpunktet for Møder, hvor unge og gamle samles, og Præstegaardens Kaffekedel maa stadig være i Kog. Men der er alligevel Tid til at lade Mindernes lønlige Kildespring vælde, og der skal ogsaa være Stunder til Studier. Man kan dog vist endnu i vore Dage komme forbi Præstegaarden og opleve, at:

Den gamle Provst gaar sent til Ro.
Er Klokken et, er Klokken to,
man ser det svage Lys derinde
i Gavlen bag de sorte Linde.

Og Skyggen vandrer, Skyggen springer
med Kæmpepibe og Kalot
fra det Gardin med Frue Kirke
til det Gardin med Kronborg Slot.

Alle Bøgerne staar ordnet i den blanke Bogreol,
Tieck — Schiller — Goethe — Hylden fuld,
i sorte Bind med falmet Guld.
Tegnèr. Og Oehlenschlägers Værker.
De strutter af broderte Mærker.
Og Sibbern: Gabrielis Breve,
og begge Mynsters brune Bind.

Valdemar Rørdam.

Titlerne paa Bogryggene er maaske andre nu — men stadig er det dog saaledes, at Præstegaarden som Regel er det Hjem i Sognet, der har flest Bøger paa Reolerne.

Men det skal villigt og nøgternt indrømmes: Tidsaanden er ikke gunstig for den gamle Præstegaardskultur. Nye Tanker og nye Livsformer sætter sit Præg. Vi lever i det praktiske 20. Aarhundrede. Den voksende Oplysning og Kultur, som præger Sognets andre Hjem, bevirker, at Præstens Hjem ikke bliver stort anderledes end mange andre Hjem i Sognet, og dermed svinder det egentlige Præstegaardspræg. Den gamle Præstetype havde Tiende og Kapitelstakst, Offer og Accidenser. Nutidens Lønreduktioner har bevirket, at Boganskaffelserne i mange Præstegaardsstuderekamre indskrænkes til den uomgængelige Brugsliteratur og aktuelle Værker. Eller de maa laanes fra et nærliggende Bibliotek. Der er desværre Smalhans paa mange Reoler, men den Præst, der vil stadig forny sig som Prædikant og Sjælesørger, kan ikke undvære Bøgerne — heller ikke den almene humane Literatur. *Edvard Lehmann* siger, at Præsten ikke blot skal tale „om, hvad der i min Bibel staar," men ogsaa „om, hvad der sker paa Jorden." Og han giver Menighederne, som i gamle Dage travede til Præstegaarden med en Bøtte Smør og en Kokkylling, det Raad, at de i vore Dage skulde skænke deres Præster nogle nyttige Bøger. Tidsskrifter og Læsepakker er ikke nok. Ak ja, den velstuderede Præst med den latinske og klassiske Lærdom fordrives let af Nutidens Lønningslove og nysproglige Studentereksamen.

Herregaardene og den gamle Adelskultur forsvinder. Præstegaardskulturen vil vel nok gaa samme Vej i den moderne forjagede Tid, Automobilernes og Højttalernes Epoke. Jordudstykningen tager den første Led af Præstegaardens ydre Ramme. Og uden Jorden kan de gamle Boliger og Haver ikke opretholdes i Længden.

Netop derfor kan det maaske nu være den rette Tid til at samle Minder fra danske Præstegaarde og dansk Præsteliv fra en Periode, der er ved at være forbi. Dels kan derved en Del præstehistorisk Stof reddes fra Forglemmelse og Undergang, dels kan Minderne maaske bidrage til at styrke den Interesse, som dog jo endnu findes for disse Ting, og genoplive den ædle dødsdømte.

Præstegaarden har haft sin faste Plads i dansk Kulturhistorie gennem Aarhundreder, og endnu savner vi et Værk, som kunde skildre *Præstens Indsats i dansk Aandsliv.*

I Præstegaardenes Studerekamre møder vi Kulturen paa *Ortodoxiens* og Rettroenhedens tørre Tid, og nogle af Periodens berømteste Værker i dansk Litteraturhistorie stammer fra Præster: *Jesper Brochmands* Systema universæ theologiæ og hans Huspostille, *Jersins* Tractat om Miraclerne, *Peder Syvs* sproglige Studier, Vise- og Ordsprogssamlinger, og især Digterne *Anders Arrebo* og Salmisten i det danske Kirkekor: *Thomas Kingo.* Det eneste ikke-religiøse Digt, der lever endnu fra dette Aarhun-

drede, er ogsaa skrevet af en Præst: *Laurids Kok* (Danmark dejligst Vang og Vænge).

I *Pietismens* Tid er *Hans Adolf Brorson* det store Navn, men fra denne Tid mindes vi endnu: Sprogmanden *Langebek,* der var Præstesøn, *Erik Pontoppidan,* hvis Katekisme, Romaner og historiske Værker ikke er glemte. Præstesønnen *Jørgen Sorterup* rager ogsaa op over Hoben med sine store historiske Viser. *Christian Falster,* Præstesøn fra Lolland, vandt sig et Navn ved sin høje humane Dannelse, sin Satire og varme Virksomhed for Modersmaalet. Dette er blot nogle enkelte Navne fra denne Periode.

Rationalismen, Dydens og Fornuftens Aarhundrede, er ogsaa kulturelt præget fra Præstehjemmene. Den typiske Repræsentant for Datidens rationalistiske Teologi er Præsten *Chr. Bastholm,* og Føreren i Kampen mod Rationalismen var Sjællands Biskop *Nicolai Edinger Balle.* Digteren *Pram* var Præstesøn, *Johan Nordal Brun* endte som Biskop, og de to største Navne fra Slutningen af 18. Aarh. var begge Præstesønner: *Johannes Ewald* og *Johan Herman Wessel.*

I *Guldaldertiden* stod dansk Kulturliv i levende Forbindelse med dansk Præstegaardsliv. Man tænke paa de Dage, da Mynster rakte Øhlenschläger Haand til at bygge Kirkens Hus i Samarbejde, og senere da Martensen stod i nær Forbindelse med Johanne Louise Heiberg. Og man kan forestille sig hvilken Lakune, der vilde blive i dansk Aandslivs Historie, hvis man tog Præstesønnen og Præsten *Grundtvig* bort. Sin Præstegaards-Barndom mindes han i Digtet „Udby Have." *Ingemann* var Præstesøn; han har hyldet Præstegaarden i sin Levnedsbog. Præstegaardshaven var hans Barndoms Verden. *Hauch* var vel ikke Præstesøn, men Kulturen, som han mødte den i Malmanger Præstegaard, satte sit uudslettelige Præg paa hans Liv. *Poul Martin Møller* var Præstesøn og helt igennem præget af Præstegaardens Kultur. *Steen Steensen Blicher* var selv baade Præstesøn og Præst. *Christian Winther* var Præstesøn, og naar han skal skildre sig rigtig „lykkelig", søger han tilbage til Barndomsminderne fra „Fensmark, der hæver sit Kirketelt med røde Top imod Sky og smiler over til Gisselfeld og til Vester Egede By," og som har præget hele hans Digtning. *Frederik Paludan-Müller* var Præstesøn, ret en Type paa gammel dansk Præstegaardskultur. Hovedpersonen i hans Hovedværk, Adam Homo, er Præstesøn, og det har givet P.-M. Anledning til at skrive den klassiske Skildring af Præstegaardsliv paa Frederik VI.s Tid i 1ste Halvdel af 19. Aarhundrede. Den gamle Homo er Typen paa den rationalistiske, myndige Sognepræst. Og lad os inden for Kirkens Mure blot nævne, hvad Navne som *Mynster, Martensen* og *Monrad* har betydet.

Saa kom der en Tid, da der kun var ringe Forbindelse mellem Præstegaardene og Aandslivet. „Højkirken stod officielt Riddervagt om den afdøde Romantiks Navne og Ideer" (Oscar Geismar).

Men et Par Navne lyser dog frem fra Præstegaardene: *J. C. Hostrup* og *Chr. Richardt.* De staar uudslettelige i dansk Litteraturhistorie. *Hans Egede Schack* (Phantasterne) var Præstesøn.

I Kredsen, der fulgte *Georg Brandes* Spor, finder vi ikke faa unge Genier, der var vokset op i danske Præstegaarde. En Række af de mest kendte, om ikke af de bedste Navne, er Præstesønner: *Karl Gjellerup, Herman Bang, Peter Nansen.* — *Thor Langes* Fader var Præst, og endnu huskes den gamle Feltpræst: *E. Høyer Møller. Jacob Paulli* hører til dette Slægtled. *Henrik Pontoppidan* er den, der af dette Slægtled har dybest Rod i Præstegaardskulturen; han har da ogsaa i flere af sine Bøger realistisk skildret dansk Præstegaardsliv.

Fra nyere Tid kan nævnes Præstekonen og Præstedatteren *Jenny Blicher-Clausen,* Præsterne *P. E. Benzon* og *Th. Blaumüller,* og især *Jakob Knudsen,* og *Valdemar Rørdam.* Og lad os blandt Præsterne tillige nævne Mænd som: den ensomme *Otto Møller* i Gylling, *Thomas Skat Rørdam, Vilhelm Beck, Vilhelm Birkedal, Peter Rørdam, H. F. Rørdam,* den sidste har smukt skildret sin egen Slægts Historie, og *Morten Pontoppidan* og *H. F. Feilberg.*

Dette er kun et flygtigt Blik paa et enkelt af Kulturhistoriens Felter: *Litteraturhistorien.* En lignende Række af Navne kunde hentes fra andre af Aandslivets Felter, og man kan med Rette sige, at dansk Kulturhistorie var fattig, hvis man tog Præster og Præstesønner bort.

Men først og fremmest har Præstegaarden jo dog sin Plads i dansk *Kirke- og Menighedshistorie.* Her holdtes Præstekonventerne, hvor der gennem Aarhundreder skiftedes Ord om Præstegerningens og den teologiske Videnskabs Problemer. Fra Studerekamrene udgik praktiske og teoretiske Værker, og talløse er de Præstegaarde, som var Centraler for Menighedsliv, Vækkelsesarbejde og de unges Samlingsplads. Missionshuse og Forsamlingshuse har nok berøvet Præstegaardene en Del af dette Liv. Men lad mig minde om Steder som Spjellerup Præstegaard, Ørsløv Præstegaard, Gylling Præstegaard for at nævne et Par enkelte, der paa højst forskellig Maade har ydet en Indsats, der ikke straks glemmes.

— — — —

Og endnu den Dag i Dag har Præstegaardene Mænd og Sønner fremme i Aandslivets forreste Linier. Man kan f. Eks. se det i „Kraks blaa Bog". I 1926 var der i denne Bog 4800 Biografier af kendte nulevende Danske, deraf 126 Præster og 273 Præstesønner, ialt 399, altsaa en Tolvtedel af samtlige biograferede. Vi finder Præstebørn blandt

Videnskabsmænd (Vilhelm Andersen, Litteraturhistorie), — Knud Fabricius og Aage Friis, Historie, — Axel Møller og Henry Ussing, Jura, — M. Vahl, Geografi. Paa Polyteknisk Læreanstalt og Landbohøjskolen er ialt 8 Professorer Præstesønner.

37 Præstesønner finder vi blandt kendte Jurister, og 22 Præstesønner blandt ledende Embedsmænd, bl. a. er to af Forligsinstitutionens Mænd Præstesønner (Departementcheferne Dalhoff og Ad. Jensen). 28 førende Læger er Præstesønner, 9 Arkitekter, hvoraf flere er særlig kendt som Kirke-Arkitekter, 19 er Officerer, 19 er ledende Skolemænd. Blandt Forfattere nævnes foruden ovennævnte: Christoffer Boeck, Johannes Dam, Victor Krohn, Ellen Reumert, Jørgen Falk Rønne og Andreas Winding. Blandt Kunstnere: Maleren Bredsdorff, Maleren L. Find, Teaterdirektør Henning Jensen, Maleren Luplau Janssen, Skuespillerne Elith Reumert og Svend Rindom.

Polarforskerne Knud Rasmussen og Lauge Koch er Præstesønner. Flere kendte Redaktører og Politikere med Finansminister N. Neergaard i Spidsen er Præstesønner. Ogsaa i det praktiske Liv gør Præstesønnerne sig gældende i Spidsen for store Industrivirksomheder og lign., ligetil Danmarks berømte Sundhedsapostel J. P. Muller.

Det vil føre for vidt at blive ved med at nævne Navne. Man har sagt, at „Præstesønner er altid de værste." Det viser sig, at de ogsaa kan være blandt de bedste. *Olfert Ricard* tilføjer i „Kristus og hans Mænd", at „Sandheden er den, at de ofte er de sandeste. Thi naar de foreløbig ikke vil tjene Gud, saa ved de hjemmefra, at saa nytter det heller ikke at lade, som om man vilde. Saa spiller de ikke Dobbeltspil, som saa mange andre unge, der prøver at holde gode Miner med Gud, samtidig med at de lever, som de selv har Lyst. Men saa bryder de Broen helt af i det mindste til en Tid. Og Danmark skulde mindst af alle sige Præstesønnerne noget paa, thi vi er mange af dem Tak skyldige, lige fra Grundtvig og Christian Winther til Henrik Pontoppidan og Vilhelm Andersen."

Nej, en Præstesøn glemmer vist aldrig Tonerne af de Klokker, der kimede over hans Barndoms Præstegaard, selv om han kommer nok saa langt bort fra den. Og saa glemmer vi ikke, at bag alle disse berømte Navne skjuler sig de stille og ubemærkede Præstegaarde, spredt over hele Landet, hvor der levedes et stille Kulturliv, og hvor man sled og sparede for at føre Sønnerne frem til akademisk Uddannelse. I talrige Præstesønners Biografier møder vi den (f. Eks. Olaf Jessen: Fra Grønbæk Præstegaard), og en uhyre værdifuld Samling Præsteminder er givet i Dr. Barfods Samlerværk: Minder fra gamle grundtvigske Hjem. En lignende interessant Samling vilde kunde udgives fra gamle Indre Missions Præstehjem, begyndende med Vilhelm Becks store, gæstfri Land-Præstegaard i Ørsløv, og Frederik Zeuthens Studerekammerliv og flittige Præstetjeneste i danske Købstæder.

Præstehistoriske Samlinger vil være med til at værne om disse gamle Minder. Tiden er jo nu en anden end før. Skoler og Højskoler er nu Kulturcentrer i højere Grad end Præstegaardene.

...Men Præstegaardene har trods alle Skrøbeligheder og Ska-

vanker sin urokkelige Plads i det danske Folks Liv. Endnu har vi en Del af de gamle minderige Gaarde og Haver tilbage.

Præstegaardskulturen har Rod dybt i den danske Muld, og den følger sine Børn, selv om de kommer nok saa langt bort fra den hjemlige Græsplæne og Landsbyens stille, kaldende Kirkeklokke. Ja, saa længe Danmark staar hører vi Minderne fra Præstegaarden nynne i vort Sind og i vor Sang, og hvor end vore Veje falder, vil disse Minder dog være med til at sætte sit Præg paa os.

„Naar man, som jeg, er født i en gammel Præstegaard, saa tror jeg, at ens halve Sjæl bliver der og aldrig bliver helt hjemme andetsteds" (Anna Larsen, f. Hoff).

— — —

Vi har særlig dvælet ved Litteraturhistoriens Forbindelse med Kirken, thi det er ødelæggende for Bøgerne at blive unddragne Evighedens Stjerner og blive nøjsomme og indgaa som Led i det øvrige Forlystelsesliv, og det er svækkende for Kirken baade at tabe sin Forbindelse med Kulturlivet, og at Materialismens onde Sot frit spredes i Folket (O. Geismar). Men desværre gik det saaledes, at skønt der var talrige Præstesønner blandt *den ny Tids* Førere, vendte de fleste sig imod Kirken og dens Arne i den danske Præstegaard. Nu staar Kirkens Mænd med Rationalisterne paa den ene Side, og paa den anden Side har de Mændene, der spørgende kommer fra „den grønne Mark" og „Pladsen med de grønne Træer". Det bryder indefra og det gærer udefra. Saa er Spørgsmaalet, om Kirken som Repræsentant for den kristne Kultur og dens evige Tanker kan møde sin Tids Aandsliv og æstetiske Kultur saaledes, at de gensidigt kan befrugte hinanden. Her skulde den danske Præst gerne kunne hævde sin Plads i dansk Kulturliv. Han har et evigt Budskab at bringe, og han skal lære de søgende at se fra Gadelygterne op mod Stjernerne. Det er ikke den gamle, romantiske Præstegaardskultur, der skal rejses af døde. Dens Tid er forbi. Men vi tænker paa den Kultur og de Svar, der kan udgaa fra Præstens stille Stue, hvor han efter flittig Virken midt i Døgnets travle Liv mellem Mennesker og Problemer af alle Slags tyer ind i Studier og Bøn, og derinde i Stilheden henter han det Budskab, der ogsaa *skal* klinge igennem mellem alle de Røster, der vil lede Folkets kulturelle Liv. Den, der er fyldt af et Budskab og en Idé, vil altid være en Kulturbærer. Lyset kan brænde svagt, men det skal aldrig slukkes.

PRÆSTEHISTORIKEREN S. V. WIBERG

VED PAUL NEDERGAARD

S. V. Wiberg.

Den Mand, som indtil nu har øvet den største Indsats paa Præstehistoriens Omraade, er Præsten *S. V. Wiberg*. Hans 3 Bind store Præstehistorie (med Register og Supplement) vil stadig være Grundlag og Udgangspunkt for præstehistoriske Studier her i Danmark. Beskedent fremtraadte dette hans Livsværk under Titlen: Personalhistoriske, statistiske og generalogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie, men den udgør ikke blot Bidrag, men den eneste Præstehistorie, der hidtil har set Lyset her i Landet, ført tilbage til Reformationen. En moderne Historiker vil finde Mængder af Fejl deri, og særligt for Tiden før ca. 1700 er Værket meget mangelfuldt for mange Pastoraters Vedkommende. Og alle disse Fejl og Lakuner vil ogsaa gøre det paakrævet, at der en Gang udkommer en revideret Udgave af Præstehistorien. Men Wibergs Værk vil altid kunne bruges som Udgangspunkt for Undersøgelserne, og den er den Dag i Dag en Guldgrube at eje for dem, der interesserer sig for disse Emner. Og den moderne Historiker vil trods alle Indvendinger ikke kunne undlade at beundre denne Landsbypræst, som for 60—70 Aar siden fjernt fra Jernbane, Bibliotheker og Arkiver og uden faglig historisk Uddannelse skabte dette store Samlerværk. Overalt var han paa Spor efter nye Oplysninger, og selv om mange Embedsbrødre viste ringe Sans for hans Livsinteresse, fandt han dog uvurderlig Hjælp hos Præstehistorikere som A. Nielsen, Skæve, Biskop Engelstoft, Pastor Holten, Skuldelev, Provst Meyn, Rønne, Pastor Strøm, Marslev, Pastor Crone, Herrested, Provst Fønss, Vejlby,

samt Faghistorikerne og paa de offentlige Kontorer. Navnlig Pastor Nielsens Samlinger har Wiberg reddet fra Undergang og gjort tilgængelige for videre Kredse.

Hans beskedne Motto: „Ut desint vires tamen laudanda est voluntas," vil en moderne Kritiker vel nok finde meget rammende for begge Tankers Vedkommende. Men indtil nu har ingen formaaet at øve en tilsvarende Indsats. De Præstehistorier, der foreligger, er alle Fortsættelser af Wibergs Værk. Det er da naturligt, at vi i 1. Hefte af „Præstehistoriske Samlinger" vier hans Minde en særlig Artikel.

Sophus Vilhelm Wiberg fødtes 22. August 1811 i Odense. Hans Forældre var Andreas Frederik W. (f. 22. Nov. 1779, død 21. Okt. 1856), resid. Kapellan ved Sct. Knuds Kirke der, og Anna Kirstine Jensen (f. 29. Aug. 1777, død 9. Juni 1834). Han var opkaldt efter Kammerjunkerinde Reedtz til Palsgaard (Moderen til den senere Udenrigsminister, Geheimekonferensraad R., hvis Enke blev gift med Grundtvig), og kom 4 Aar gammel til Palsgaard som hendes Plejesøn, hvor han omhyggeligt undervistes af hende selv, indtil han 10 Aar gammel kom i Skole. Siden understøttede hun ham som Student og „viste ham altid en sand moderlig Kærlighed, hvorfor han stedse bevarede hende i taknemmelig og kærlig Erindring." 1828 blev han Student fra Odense Katedralskole, 1832 cand. theol. med Laud. Han var derefter Huslærer hos Grev Petersdorff paa Einsiedelsborg, 1834 ansattes han som Adjunkt i Odense. Hans Fader havde ligeledes, inden han blev Præst, været Adjunkt i Odense.

25. April 1837 kaldes W. til Sognepræst for Faaborg og Vester Nykirke Sogne, Ribe Stift. Det var et udstrakt, vestjydsk Pastorat, Indtægterne var smaa, Familien voksede hurtigt, efter at han 9. Maj 1836 var blevet gift med Vibeke Charlotte Holm (f. 29. Febr. 1812, d. 9. April 1880), Dt. af Sognepræst til Brændekilde-Bellinge: Vilhelm H. (f. 10. Dec. 1773, d. 12. April 1838) og Vilhelmine Gottlobine Storch (f. 1. Okt. 1774, d. 30. Okt. 1850). Wiberg fik 4 Sønner og 5 Døtre. En af hans Sønner Frederik Vilhelm W., døde 1914 som Sognepræst i Silkeborg. Hans andre Børn gik ikke den gejstlige Vej. Det kneb med Indtægterne, da Børnene skulde i Skole, men en stor Hjælp havde han i sin Hustru. 1851 forflyttedes W. da til et bedre Embede, Aarslev-Hørning ved Randers, og 1858 flyttede han til sit sidste Embede, Jordløse- Haastrup ved Faaborg, hvor han virkede i 24 Aar til sin Død 27. Maj 1882.

Som Præst hævede W. sig ikke over det store Flertal. Han udarbejdede sine Prædikener omhyggeligt, og fremfor alt var han en samvittighedsfuld og sandhedskærlig Mand. Saavel kirkeligt som politisk var han yderst konservativ, og der var dem, som mente, at han nok kunde have stillet sig mere imødekommende over for det frembrydende grundtvigske Livssyn. „Han blandede

sig ikke i andres Sager og følte sig derfor ogsaa ilde berørt, naar andre kom inden for det, som han mente var hans Enemærker." Det var med oprigtig Glæde, at han i 1870 skrev til en Ven: „Der er kun een Sognebaandsløser i Jordløse og Haastrup," skønt Bevægelse fra Vilhelm Birkedal i det ret nærliggende Ryslinge jo ogsaa mærkedes ned ad Faaborg-Kanten.

I Vinteren 1871 ramtes han af et Ulykkestilfælde, idet han paa Vej hjem fra et Sygebesøg faldt og brækkede sit Ben. Det saa en Tid ud til, at han ikke mere skulde genvinde sit Helbred, og over et halvt Aar maatte han holde Sengen. Andre Sorger mødte ham paa samme Tid: Hans Broder, Distriktslæge W. i Glostrup, ramtes af et apoplektisk Tilfælde, og en yngre Broder, Sognepræst Johan Frederik Gottschalch W. (f. 23. Juni 1813, død 29. Juni 1873), blev sindssyg og døde paa Aarhus Sindssygeanstalt. Dennes Enke, Anna, f. Behrens, døde først 1917.

Hans Forlægger, Hempel i Odense, døde, og det saa længe ud til, at hans Livsværk, Præstehistorien, skulde standse midt i Udgivelsen. Skuffelserne tog paa W., saa at han tænkte paa at søge sin Afsked, men hans kraftige og kærlige Hustru holdt Modet oppe hos ham. Men 9. April 1880 døde hun ganske uventet, og det var et Tab, som han ikke kunde forvinde. Hans Kræfter tog af, og i et Brev til en Ven skrev han: „Jeg kan destoværre ikke melde om nogen væsenlig Bedring, dog angriber Kirketjenesten mig næppe saa meget i den senere Tid. Jeg har nu besluttet at gaa af til næste Aar, om jeg lever saa længe, og det vilde jo ogsaa være en passende Tid, da jeg saa har været her i 25 Aar." Det naaede han altsaa ikke, thi allerede i Maj 1882 afsluttedes hans flittige Liv.

Som sagt, det, der vil bevare Wibergs Navn til sene Tider blandt danske Præster, er hans store præstehistoriske Arbejder.

Allerede 1830 havde cand. jur. Wigfus Erichsen udgivet en „Gejstlig Stat eller Fortegnelse over de Kandidater, der have underkastet sig theologisk Embedseksamen efter 7. Maj 1788." Det var paa mange Maader et godt og fortjenstfuldt Arbejde; senere udkom 3 nye og forbedrede Udgaver deraf.

Men i disse Aar, midt i 19. Aarh., gjorde det personal-historiske Arbejde saa store Fremskridt, at Forskningen kom ind i helt andre Methoder end dem, cand. Erichsen anvendte. Rektor Tauber, Kaptajn Lengnick, Justitsraad Selmer og især Erslew med sit Forfatterleksikon anvendte en Omhu og Nøjagtighed, som man ikke hidtil havde kendt paa disse Felter.

Wiberg gik i disse Forskeres Spor, og 1858—60 udgav han „Ny geistlig Stat", hvortil han senere føjede Tillæg i 1863 og 1866. Den indeholdt langt mere Stof end sine Forgængere, og særlig Fortjeneste indlagde W. sig ved at levere en „Pastorats-Liste eller alfabetisk ordnet Fortegnelse over samtlige Præsteembeder i Danmark med Anførelse af Præsterne i disse siden 1801."

I Fortalen skriver han: „I det Haab, at en almindelig Præste-

Række, selv om det blot var for indeværende Aarhundrede, vilde have Interesse for Mange, foretog jeg mig at udarbejde en saadan. Dette Forsøg være da anbefalet til velvillig Modsigelse og skaansom Bedømmelse med det Ønske, at vi ret snart fra en dueligere Haand, med rigere Kilder, maa modtage en lignende Præste-Række fra Reformationstiden eller dog fra Souverainitetens Indførelse."

Dette Værk vakte megen og fortjent Opmærksomhed, og fra mange Sider blev W. opfordret til selv at udvide sit Arbejde og udarbejde en dansk Præstehistorie lige tilbage til Reformationstiden. Særligt opmuntrede Genealogen Lengnick ham dertil og stillede redebon sine egne store Samlinger til W.s Raadighed. Efter at Wiberg forgæves havde søgt at faa Raadstuearkivar, Dr. O. Nielsen og Præstehistorikeren, Pastor A. H. Nielsen, Skæve, til Medudgivere, tog W. fat paa den uhyre store Opgave at samle personalhistoriske Oplysninger om samtlige Præster i Danmark lige fra Reformationstiden til 1868. W., der aldrig høstede nogensomhelst økonomisk Fordel af sit Arbejde, søgte heller ikke Ære eller Berømmelse herved; han vilde gerne have delt Æren med en anden, hvis hans Arbejde havde kunnet vinde derved. Men Pastor Nielsen, der havde arvet Rektor Taubers Samlinger, et almindeligt Studenterleksikon og „Aalborg og Viborg Stifters Presbyterologie" og fortsatte disse, turde ikke love W. at binde sig til et saa stort Arbejde. Men han hjalp paa mange Maader W. med stor Tjenstvillighed.

W. maatte altsaa tage fat alene, „der maatte haves Jernflid og usædvanlige Arbejdsevner til for at faa Mod til at give sig i Kast med en saa kolossal Opgave."

Et næsten utroligt Arbejde ligger gemt i Præstehistoriens 3 Bind. Store Rækker af Tidsskrifter, Bøger, Manuskripter og Arkivsager maatte gennempløjes, ofte med ringe Udbytte. Der maatte skrives og spørges til alle Sider, og ofte undlod Præsterne at besvare Forespørgslerne. Fik han en Serie gode Oplysninger, var han glad, men undertiden var han lidt trykket over Præsternes manglende historiske Interesse. Kun sjældent beklagede han sig, og skete det, var det altid uden Bitterhed, som da han skrev: „Oplysningerne fra vore Embedsbrødre er i Reglen — forsaavidt de komme — lidet tilfredsstillende. Thi Sandsen for det os saa kjære Studium er underligt nok kun liden iblandt dem. Men man maa jo trøste sig med, at absolut Fuldstændighed ved Arbejder af den Natur og af et saa betydeligt Omfang er uopnaaelig og umulig."

Uvurderlige Kilder fandt W. i Worms, Giessings, Nyerups, Blochs, Brødrene Barfods og andre Samleres Arbejder. Desuden var Erslew og Professor Hundrup ham til stor Hjælp. Til Hundrup skrev han flg. karakteristiske Bemærkning: „Man kan just ikke sige, at Opmuntringen er stor i vort Fag. Vi maa nøjes med den indre Tilfredsstillelse," eller: „For mig, der bor saa temmelig

isoleret, er dette Arbejde en stor Adspredelse og en sand Vederkvægelse."

I 1868 blev første Hefte af Værket trykt. Han havde været saa heldig at opnaa en lille Statsunderstøttelse og at finde en Forlægger i Odense. 1873 afsluttede han det med et Register til alle 3 Bind, og senere udgav han et Supplement, der dels førte det 10 Aar længere frem, dels indeholdt Tillæg og Rettelser.

W. skrev selv engang om sin Bog: „Jeg frygter, at Uindviede i vort Studium vilde finde det sært og kjedsommeligt, at de Lærde ville, trods min Forbøn, se paa det med altfor kritiske Blikke, og at det i ethvert Fald neppe vil finde tilstrækkelig Afsætning for at kunne fuldendes; men det staar jo i Guds Haand som alt Andet, og jeg vil finde mig roligt deri."

I „Dansk biografisk Lexikon" af C. F. Bricka skrev S. Elwius: „Dommen over W.s Arbejde maa ubetinget blive gunstig; thi det maa erindres, at det var nødvendigt at holde sig til Forarbejder, hvis Paalidelighed ikke altid kunde kontrolleres, ligesom Kilderne, der tilmed ofte kun flyde sparsomt, tit er meget uklare, men W. besad sammen med en Jernflid og usædvanlig Arbejdsevne en ikke ubetydelig kritisk Sans, og en i mange Retninger fortræffelig Kombinationsevne. Værket er et Hovedværk i den genealogiske Litteratur, det maa betragtes som grundlæggende og har fremfor alt givet Stødet til, at saa overmaade mange nu sysle med Genealogi og Personalhistorie."

Kun den, der har beskæftiget sig meget med Arbejde af denne Art, er berettiget til at fælde en Dom over W.s Værk. Og paa dette Punkt har Elwius Ord Vægt. I „Illustreret Tidende" skrev han en indgaaende Nekrolog, hvorfra flere Træk i ovenstaaende er hentet. Men ellers levede og døde W. ret upaaagtet. Anmeldelser af hans Værk og Omtale af hans Død findes ikke i nogen af Datidens Dagblade eller kirkelige Blade.

Med Taknemmelighed over for denne flittige Mand sidder man nu og blader i hans Værk. Og støder man paa Fejltagelser, saa kan man spørge: „Naar bliver slige Samlinger vel nogensinde saa fuldstændige, at ikke baade Samtid og Eftertid vil kunne tilføje meget i dem? Og naar bliver de nogensinde saa fyldige, at ikke saa vel Samtid som Eftertid vil kunne finde meget at berigtige i dem?" som Vedel Simonsen skrev engang om et lignende Værk. Men den er et Hovedværk i dansk Personalhistorie, og den vil bevare sin Skabers Navn til sene Tider. Derfor vil vi ogsaa hylde hans Minde her i „Præstehistoriske Samlinger".

HVEM BLEV EVANGELISK PRÆST 1537?

UDVIDET GENGIVELSE AF EN AFHANDLING I DANSK TIDSSKRIFT 1904

AF P. SEVERINSEN

I meget populære Fremstillinger af Danmarks og den danske Kirkes Historie kan man møde Fantasier om, at Reformationen betød et fuldstændigt Præsteskifte i praktisk talt alle Sogne. Man havde jo „ophævet" den gamle Kirke og „stiftet" en ny, og saa maatte man vel ogsaa have nye Præster. Den nye Hr. Mads havde hidtil været Byens Smed.

Hele Forudsætningen med „Ophævelsen" og „Stiftelsen" er en slem retshistorisk Fantasi i grov Modstrid med de foreliggende Akter. Man har i Samtiden kun vidst af, at man reformerede og rensede ud i en Kirke, der blev ved at bestaa, forynget og i Pagt med det bedste i sin Fortid.

Men naturligvis betød det nye, at adskillige nye Mænd kom til, saa der var jo en Mulighed for Smeden. Samme Smed har da ogsaa Troels Lund og Vilh. Bang antydet for os. Han er ligesom et Symbol paa den nye Tid, Lægfolkets Tid, som Luthers Reformation havde skabt. Han staar der med den jævne Sandheds Ret, medens hans Forgænger repræsenterer hele Romantiken: Helgenskrinet, Messepragten, Guds Moders blide Aasyn.

Denne rare gamle Smed vil jeg med disse Linjer til Livs, skønt jeg egentlig kan svært godt lide ham. Havde der 1537 været mange Smede i Danmark som den Peder Smed, der i Satiren sætter Hr. Jens saa grundigt til Vægs, da havde det slet ikke været daarlige Mænd at sætte paa Prædikestolene. Lærd var Peder Smed vel ikke, men han havde dog „læst noget føje Ting af Luthers Bøger, her bæres omkring" og frem for alt, han havde „et kristeligt Levnet af ny." Selv om han paa Prædikestolen havde maattet nøjes med at læse op af Hans Tavsens eller Matthias Corvinus's Postil, saa havde han dog ikke været nogen daarlig Vejleder i Landsbyen.

Men denne Smed har den slemme Skavank, at han slet ikke har været til. Han er ogsaa Romantik. I Præstegaarden sad der en Mand, som var meget „lærdere", for saa vidt som han ligervis som Per Degn og Erasmus Montanus havde gaaet i den

sorte Skole og kunde Latin. Han var maaske samtidig meget mere uoplyst end Smeden, og med „det kristelige Levnet af ny" stod det maaske smaat til.

Før vi gaar nærmere ind paa Sagens Almindelighed, maa vi se lidt paa, hvor denne Præste-Smed er kommen fra i vore historiske Skildringer. Jeg kan ikke se rettere, end han er fra Jandrup ved Varde. Han var der rigtignok ikke 1537, thi den første evangeliske Præst i Sognet var Hans Clausen, som blev træt af Forholdene og frasagde sig Kaldet. Efter ham fulgte Anders Hansen Smed. Efter Dr. O. Nielsens Opfattelse af Traditionen (Danske Samlinger II., 29) havde han været Sognets Smed, rimeligvis en fremtrædende og begavet Mand, som derpaa var bleven valgt til Sognepræst i det fattige Kald. Wiberg har i sin Præstehistorie en anden Forklaring, nemlig at hans Fader var Smed. Dette er vist det sandsynligste. Tilnavnet har foranlediget en Sagndannelse, men i Virkeligheden siger det intet. Der var ogsaa en Hr. Niels Smed (Fabricius) i Jelling, men han hed saaledes, fordi hans Fader var Smed i Vejle. Hr. Hans Grovsmed i Borup paa Sjælland har sikkert heller ikke haft andet med Smedeprofessionen at gøre.

Andre Smede end denne ene meget tvivlsomme i Jandrup kendes ikke i den danske Præstehistorie. Men af eet Eksempel med store Spørgsmaalstegn ved gaar det ikke an at lave et fælles Mangefold, der skal tages som nogenlunde gyldig Repræsentant for den nye Præstestand af 1537. Det er vel kun O. Nielsens Opfindelse.

For Fuldstændighedens Skyld maa det endnu nævnes, at den første lutherske Præst paa Sejerø, Oluf Jensen, skal have været en Bødker eller Søn af en Bødker ved Kalundborg Slot, og det bemærkes yderligere, at han læste op af en Postil.

Det faar nu være med disse to Tilfælde, som det være vil. Nogen virkelig historisk Hjemmel for, at man i Reformationens Konstitutionsaar greb til at ansætte ustuderede som Præster, haves ikke. Det er paa Forhaand meget usandsynligt, fordi det laa Datidens Tankegang fjernt. Degnene skulde kunne Latin, Præsterne end mere. At der dog kun fordredes en meget tarvelig Latinskoledannelse, er den anden Side af Sagen. Det stod længe mere end maadeligt til med Præsteuddannelsen. Den foregik som i Middelalderen i Domskolerne og i Domkirkernes Kor. Cistercienserklostrene og flere Klostre indrettedes ogsaa til evangeliske Præsteskoler, hvori de unge gik i Klosterdragt og betjente Klosterets Sognekirker. Ofte sad en Abbed fra den gamle Tid som Forstander for alt dette. Meget karakteristisk i den Henseende er Sorø Kloster (Aarbog for hist. Samf. for Sorø Amt 1928, S. 53 f.).

Men gjorde man i al Fald ikke Bispens Tjenestekarl til Præst? Der er jo den ofte anførte „Bispens Dreng" i Bergen, Niels Hjelt,

som 1569 ordineredes til Kapellan i Fane. Ogsaa han er imidlertid i Stand til at forsvare sin latinske Ære — uden just at komme i noget flatterende Lys derved. Vi ved det nemlig af, at han 1563 som Discipel i Bergens Latinskole var paa Svir med en anden Discipel, der slog en Tysker ihjel. Efter endt Skolegang har han gaaet Bispen til Haande og bliver derefter Præst.[1])

Men Smed, Bødker eller Student er i øvrigt her det underordnede. Derimod gælder det Spørgsmaalet, om der overhovedet stod en ny Præstestand i de danske Kirker efter det afgørende Tidspunkt i Aaret 1537? Eller var maaske den første lutherske Præst den sidste katolske?

Ingen vil kunne nægte, at der var en hel Del revolutionært ved den Maade, hvorpaa Christian den Tredje i Efteraaret 1536 førte Reformationens Sag til Sejr. Det var et Statskup. Men dermed er ingenlunde givet, at Gennemførelsen har medført en Masseafsættelse af de katolske Præster Landet over, saa at Landsbyen saa at sige blev luthersk fra Høns fløj op til Høns fløj ned i Kraft af et Præsteskifte.

Der har været nogen Tilbøjelighed til at tænke sig dette som det almindelige. Der kommer noget saare brutalt over den danske Reformation paa denne Maade, og det gamle katolske Præsteskab gaar over i Historien med en Slags Martyrkrone. Tillige opstaar den Gaade, hvorfra i al Verden man da fik de mange nye Præster. Der kunde nok være Grund til at tage baade Smede og Bødkere med.

Det er min Overbevisning, at dette Billede er fuldstændig falskt.

Den 2. September 1537 indviedes i København de nye Superintendenter, hvis Opgave det var praktisk i Sognene at indføre den Reformation, som stod paa Papiret, stod navnlig i den udførlige „Ordinans", der udstedtes som Kongebud samme Dag. Udførelsen heraf skete ved den store Visitats i 1537 og 1538. Superintendenterne drog rundt i Sognene med udstrakt Fuldmagt. De talte til Folket og forhandlede med Præsterne og havde selvfølgelig Magt til at faa de genstridige Præster fjernede. Men de kom ikke med den augsburgske Konfession til Underskrift eller med Fordring om en højtidelig Afsigelse af Katolicismen. De spurgte, om Præsten vilde rette sig efter kongelig Majestæts Ordinans og, om fornødent, lade sig undervise. Der har selvfølgelig været dem, der svarede nej, men Standen som Helhed har utvivlsomt svaret ja. Nogle kan ikke straks bekvemme sig til at være helt føjelige men kommer senere. Saaledes ser vi Hr. Mads ude fra Roskildekanten tage

[1]) Troels Lund, Folkeudg. VI. 55. Norske Mag. I. 361. A. Chr. Bang: Den norske kirkes gejstlighed i ref.-aarh. 197.

ind til Peder Palladius i København i Februar 1538 for at faa Sagen i Orden. „Efterdi Hr. Mads haver været her hos mig og lod sig undervise og jætter og tilsiger, at han vil aldeles rette sig efter vor naadige Herres kongelig Majestæts Ordinans's Lydelse, saa vidt som hans Embede udviser, da haver jeg med højlærd Mands Dr. Pommers Raad undt og tilstedt, at han maa blive ved sin Tjenest, dog med saadan Skel, at han vil dagelige søge højlærd Mands Mester Hans Tausens Lejse der udi Byen og altid forbedre sig udi Guds Ords Kendelse, som han vel behov haver, desligeste vi allesammen."[1]) Mange sagde ja men bortfortolkede saa meget af Løftet som muligt. Saaledes fandt de sig til Rette. Paa den anden Side var de overbeviste Lutheranere ret tilfredse med de andres Løfte om at lade sig undervise, thi de nærede en stærk Overbevisning om, at Sandheden nok skulde sejre i „denne klare Evangelii lyse Dag". Som de ventede sig store Ting af Almueundervisningen, ventede de det vel ogsaa af Præsteundervisningen. Saaledes saa begge Parter Tiden an. Udviklingen viste aabenbart, at de lutherskes Haab ikke var ugrundet. Den store Mængde af katolske Præster endte vist som virkelige Lutheranere, selv om der nok var adskillige, som aldrig helt blev det. —

Jeg tilstaar, at noget ligefremt statistisk Bevis for min Opfattelses Rigtighed ikke kan gives. Dertil er Kilderne for hullede. Det vilde have været af den største Interesse, om vi kunde have samlet fuldstændige Lister over Præsterne i Tiraaret 1535—1545. Et Blik i Wibergs Præstehistorie er tilstrækkeligt til at vise, hvor langt vi er fra at have dette. Det egentlige Grundlag for Wibergs Lister — gennem flere Mellemled — er, saa vidt jeg kan skønne, Præsteindberetninger i Herredsbøgerne fra 1649 og 1660. Da kunde der endnu af Tradition, af Papirer og af Ligsten samles gode Oplysninger, men gennemgaaende har Præsterne taget sig det let. Adskilligt kan vi godt forbedre endnu, og det kan gøres meget bedre, end Wiberg har gjort det, men der er dog meget faa Egne, hvor det nævnte Tidsrum kan oplyses for blot nogenlunde alle Sogne. Som oftest kan man ikke faa Aarstallene afgjorte med Sikkerhed, og Præsterækkernes Forfattere og Samlere har kun brudt sig om at nævne den første lutherske, ikke den sidste katolske Præst. Stundom er der nok en lille Bemærkning knyttet til Navnet, men den er gerne „kuriøs", angaar en Særhed og ikke noget normalt.

Men trods Materialets Mangler kan der dog nok paavises talende Eksempler. Til en Begyndelse kan det være lærerigt at se paa Haderslev Len og Tørning Len, der i visse Maader var en „Prøveklud" for Reformationen i Danmark. Den unge og ret fremfusende Hertug Christian gennemførte her Reformationen, længe før der var Tale om det i Kongeriget. Det var et begrænset Om-

[1]) P. Palladius, Danske Skrifter V. 245.

raade, hvor det er lettere at gaa radikalt til Værks end i et helt Rige. Tillige kunde Præsterne da lettere ventes at gøre Modstand og sige nej. Bisperne raadede endnu i Danmark, og opgav Præster for deres katolske Overbevisnings Skyld deres Levebrød i Hertug Christians Distrikt, fik de nok et andet andensteds. Her kunde man altsaa paa Forhaand vente at finde en sand Valplads.

Men det gaar slet ikke saa glubende til. Mellem Jul og Paaske 1528 kaldtes alle Præsterne ind til Haderslev. Der var lige ved et halvt Hundrede. De fik dikteret en „Provstiordinans" med nogle Regler om Gudstjeneste og lignende (Sønderj. Aarbøger 1889, S. 226), og det blev befalet dem at høre Forelæsninger i Haderslev af Weidensee og Vandal. Endelig maatte de aflægge en Ed, hvis Udtryk var saa forsigtige, at en Katolik maaske kunde aflægge den, ganske vist paa den Maade, at han maatte forstaa Udtrykket „vildfarende Lære" anderledes end Hertugen.

I Præstestanden var Resultatet her, at 4 Præster erstattedes med andre. Resten gik med Reformationen og anerkendtes af den. I de følgende 5 Aar blev der i Distriktet i alt ansat 6 nye Præster. Dr. H. F. Rørdam ser heri et Vidnesbyrd om, at endnu flere ubrugelige Præster bagefter blev fjernede (Kirkekalender for Slesvig Stift 1862, S. 150). Utvivlsomt er dette sandt, men i denne Sammenhæng vil jeg snarere her finde et Vidnesbyrd om, at kun meget faa yderligere blev afsatte, thi gennemsnitlig een ny Præst om Aaret maatte man vel nok regne for normalt i saa stort et Distrikt.

Naar det gik saaledes her, medens Katolicismen endnu var en Stormagt i Danmark, saa er det sikkert gaaet endnu glattere 1537, da Bisperne var afsatte og Reformationen Landslov i Danmark. For Reformatorerne var det uoverkommeligt at rydde op til Bunds i Præsteskabet i det hele Rige, og for Præsterne var Modstand meget vanskeligere, Eksemplets Magt meget mere overvældende. Og endelig var der da i flere Aar systematisk blevet anbragt lutherske Præster i alle Kronens Patronatskald, som aabenbart var mange. Disse var parate til at tage mod det nye og har vel ogsaa i Mellemtiden virket paa deres Nabopræster.

Men selv om det er gaaet lige saa haardt til som i Nordslesvig, giver det dog knap een ny Præst i hvert Herred. Og saa meget har det næppe været. Dette vil atter sige, at i adskillige Herreder kom der slet ikke nogen ny Præst. Kom der endelig en ny, var det vel endda under den Form, at der blev paatvunget den gamle en Kapellan, der skulde være Efterfølger.

Hermed stemmer ogsaa det, vi kan faa ud af de mangelfulde Præsterækker. Gang paa Gang finder vi Vidnesbyrd om, at den første evangeliske Præst var den sidste katolske. Derimod er et sikkert Vidnesbyrd om, at den katolske Præst blev afsat og en ny indsat 1537, ikke til at opdrive. De Tilfælde, der har været, skjuler sig vistnok alle i den Mængde Sogne, hvor Forskningen maa sige Pas. I Nørre Herred Dyrs, hvis Fortid jeg særlig har be-

skæftiget mig med, er der 4 Pastorater, man ikke kan blive klog paa (Veggerslev, Rimsø, Fjellerup og Tøstrup). I 6 Pastorater blev derimod de gamle Præster siddende (Grenaa, Hammelev, Karlby, Gjerrild, Ørum og Nimtofte) og en af dem, Søren Ebbesen i Hammelev, blev Provst. I Malt Herred finder man 1 ukendt og 3 forhenværende Katoliker (O. Nielsen: Malt Herred). I Skadst Herred er der 4 ukendte og 4 Katoliker (O. Nielsen: Skadst Herred). I Hjerm og Ginding Herreder er der 9 ukendte og 5 Katoliker (O. Nielsen: Hjerm og Ginding Herreder). Saaledes kan man blive ved i det uendelige, kun at de ukendte som oftest er i mere afgjort Flertal.

For det nuværende Odense Amt har man en Mulighed for at oplyse Forholdet ved Hjælp af nogle gamle Regnskabsbøger fra Skriveren paa Bispegaarden i Odense. De er fra Aarene 1514, 1518, 1520, 1531 og 1532 og omfatter Bjerge, Aasum, Vinding, Baag, Vends, Skovby, Skam, Lunde og Odense Herreder samt af Salling Herred Nørrebroby Sogn. Desværre er Materialet for de følgende tyve Aar hullet, men overalt, hvor vi ved noget, blev de siddende. Jens Andersen Beldenaks katolske Præster endte som evangeliske Sognepræster i de samme Sogne, for saa vidt som de oplevede den nye Tid.

Hele Salling er det lykkedes mig at oplyse. Den nye Ordning er formentlig gennemført ved et Møde mellem den nye Biskop og Sallings Præster i Efteraaret 1537 i Oddense Kirke. Intet tyder paa, at nogen af Sallings Præster har sagt Nej, og om næsten alle ved vi, at de sagde Ja (Skivebogen 1927, S. 76 ff.).

Lignende Undersøgelser med samme Resultat vil sikkert kunne udføres angaaende andre Egne i Landet.

Selvfølgelig har der i 1537—38 været et ekstraordinært Avancement i den gejstlige Stat. Men det har dog ikke været større, end at man nogenlunde kunde skaffe studerede Folk. Særlig har man vist ansat Munke. Traditionen udpeger overalt mange af dem, og Lutherdommen synes jo at have rørt sig stærkt i Klostrene.

Ligefremme Afsættelser for trodsig Vedhængen ved det papistiske Væsen ved jeg for Øjeblikket kun to Eksempler paa. Men det varede 6 Aar, inden de kom. I Aaret 1543 kom der nogle Rivninger med katolsksindede Kanniker i enkelte af Domkapitlerne. Da maatte Hr. Niels i Ledøje vedgaa, at han havde holdt „Vinkelmesse" („taget Sakramentet"). Men det ses ikke, at han blev afsat, saa han maa have givet efter.

Anderledes gjorde Mester Christiern i Nysted og Kettinge. Han var vedbleven med Helgens Paakaldelse og latinske Sjælemesser over Lig. „Item kunde fornævnte Mester Christiern ikke heller lovlige gøre beviseligt med enten sin Sogners Almov, at han lever i Ægteskab med den Kvinde, som hos hannem er og Børn haver med hannom." Bispen og Provsten har ofte paamindet ham, og tilsidst har han været suspenderet men gjorde alligevel Kirketje-

neste. I Mødet for en Kommission i Nysted 10. Juni 1543 vilde han ikke tilbyde nogen Bedring „men eneste truede med æventyrlige onde Ord.“ Derfor opsiger menige Almue ham og vælger en anden Præst (Saml. t. Fyns Hist. og Top IV, 134 ff.).

Noget nær ligedan er Hr. Christen Lavridsen samtidig i Blære og Ejdrup i Aars Herred i Himmerland. Han har stedse sunget efter Messen Salve regina og Ave regina coelorum, og der har vel været mere, for han har to eller tre Gange været stævnet for Viborg Kapitel i Henrik Rantzaus Tid (1537—40), og i Henrik Blomes Tid (1540—41) og været paamindet af Biskop Jakob Skønning. Men nu formodentlig i Sommeren 1543 har Biskoppen været paa anmeldt Visitats og vilde høre hans Messe og Prædiken og se, hvordan han uddelte Sakramentet. Men Hr. Christen var uforskammet. Dersom Biskoppen vilde have Messe, saa kunde han tage Præst med sig som de gamle Bisper. Saa den 19. Sept. 1543 i Viborg Kapitel behandles hans Sag, og det tilbydes ham at fortsætte mod en edelig Forpligtelse paa Ordinantsen. Han nægter og bliver saa afsat (Diplomatarium Viborgense Nr. 302).

Saa længe har man altsaa fundet sig i disse to, hvad jo ogsaa tyder paa, at der ikke er gaaet voldsomt frem. Selvfølgelig har flere været upaalidelige. Det hedder om Mads Udtoft i Ho og Oksby (død 1570), at han hemmelig forfægtede katolske Vildfarelser. Det tyder ikke paa Tillid, at ved Visitats 1548 i Nørre Vrams Kirke gik Frants Vormordsen til Højaltret, som Hr. Niels Skiøtte stod og sang Sanctus, og skar af Messebogen, hvad ham ikke tækkedes (Kh. Sml. 5 II, 455). Man brugte jo i den evangeliske Gudstjeneste det gamle latinske Missale indtil Credo men maatte ikke bruge Offertorium og Canon.

Danmarks katolske Præstestand gik altsaa i Spidsen for Lægfolket over i den evangeliske Kirkeorden. I dette mærkelige Faktum har vi vel tillige Forklaringen paa hele Overgangens mærkværdig rolige Forløb. At dette rolige Forløb trænger til en Forklaring, er set af Prof. Troels Lund, som underlig søgt bl. a. vil finde Forklaringen i den Rangforordning angaaende Stolestaderne i Kirkerne, som snart gjorde sig gældende (Dagligt Liv i Norden. Folkeudg. VI, 44). Saa smaa Ting klarer nu alligevel ikke en saa afgørende Begivenhed. Havde der været en afsat eller protesterende katolsk Præstestand, da havde der sikkert i mange Egne været en Befolkning, der havde holdt fast ved den, og som i al Fald kun efter meget Bryderi var blevet bragt til Lydighed under den nye Orden.[1]) I Peder Thomesens Resignation som Superin-

[1]) Det bemærkes, at det er apokryft, naar det hedder, at Beboerne i Kregme og Vinderød slog den første lutherske Præst ihjel. Der sigtes til en middelalderlig Begivenhed (Kh. Sml. 5 II, 774). Ligesaa, at man i Varde skulde have fordrevet Niels Svansø (Kh. Sml. 4. VI. 599).

tendent i Vendelbo Stift har vi vel et Vidnesbyrd om en vis passiv Modstands Sejghed hos Præster, der sagde ja, men ikke handlede derefter. Men denne Modstand har alligevel kun været Halvhed og uden religiøs Kraft. Præstestandens Overgang havde berøvet den alle Førere.

I et bestemt Forhold kom disse Præsters Brud med Romerkirken tydeligt for en Dag: de giftede sig. Det forlangtes ikke af dem, men det forlangtes, at de skulde enten leve virkelig i enlig Stand eller ogsaa gifte sig. Den „urene Renlivethed" med „Dejer" vilde man ikke taale. Og heri har vist mange været saarbare. Deres egen Samvittighed har utvivlsomt sagt dem, at et rigtigt Ægteskab var det rette, og kun faa har tænkt som den Præst, der sagde til sin „Deje": „Jeg er viet til den hellige aandelige Moder, og skulde jeg nu vies til din Hore?"[1]) Enkelte forblev ugifte som Hr. Villum i Vester Velling, der „lod sig reformere men havde Dejer." Men de gifte var de fleste, og de havde ved deres Ægteskab brudt med Romerkirken.

Denne Begivenhedernes Gang indeholder ogsaa en stærk Dom over Romerkirken her i Landet den Gang. Den var udlevet. Disse Præster har ikke været overbeviste og principfaste Katoliker. De har været Mænd med delt Sind, usikre i det gamle og usikre over for det ny, for en stor Del i Virkeligheden stærkt under Paavirkning af de nye Tanker. Det gaar ikke an at antage, at de lige mod deres Overbevisning er gaaet med til Reformationen. Saadanne Lejesvende kan vel findes, men det forudsætter en usædvanlig aandelig Fordærvelse. Nej de var paa Gled, og nu, da de fik et Puf, gled de helt over. Og med dem gled deres Sognebørn. Disse var heller ikke uberørte af det ny, navnlig ikke af Kritiken, og Grevefejdens Storme har vel hjulpet til. Snart var de alle sammen gledet saa langt, at de maatte kaldes Lutheranere, og i næste Slægtled er Katolicismen fuldstændig overvundet. Man har peget paa, at Ærefrygt for hellige Billeder og lignende pletvis har holdt sig meget længere, og deri set Tegn paa en Slags skjult Katolicsme. Det er fuldstændig forkert. Disse enkelte Arvesager fra Katolicismen har netop Overtroens Præg, d. v. s. de er uden Sammenhæng med disse Menneskers egentlige Religion. I denne kan de ikke indpasses. De hører sammen med Signen og Manen og Tro paa Troldtøj. I den kristelige Børnelærdom, man holdt for Sandhed, fandtes hverken St. Søren i Holmstrup eller St. Helene i Tisvilde.

Maalt med den afklarede ortodokse Lutherdoms Alen var denne Overgangsperiode med de „halvkatolske" Præster ret betænkelig. Men mon det ikke var den naturlige Udvikling? Et Menneske springer ikke umiddelbart fra den ene Opfattelse til den anden. Der maa en Overgangstid til. Og endnu mere gælder dette et Folk.

[1]) Det fortælles om Just Ranch i Vinkel men er maaske et Vandresagn. Ny kh. Saml. V. 710.

Disse Præster var maaske ikke de bedste Lærere for Folket, men de var uden Tvivl dets naturligste Repræsentanter.

Og endelig tør man formentlig nok sige, at den evangeliske Bevægelse i Danmark i Tiden før 1536 for en meget stor Del var en Bevægelse i de danske Præstegaarde. Der tales om Gejstliges Modstand, men Evangeliets Talsmænd var dog netop Præster og Klostermænd. Disse evangeliske Præsters Tal i de gamle Bispers Tid var selvfølgelig meget større end Antallet af berømte Navne.

Altsaa hin betydningsfulde Søndag i Efteraaret 1537 stod ikke Byens forrige Smed for Alteret i sin stumpede Kjole, men der stod den gamle Præst „i Messeklæder lange" og holdt dansk Messe og prædikede fra Prædikestolen af Bog. Kort før havde den nye Biskop, som de lærde kaldte med det sære Navn Superintendent, været der paa Visitats og forklaret Folk, hvordan de skulde forholde sig, og hvilken Guds rette Sandhed var. Han havde været en herlig Mand til at tale. Alt havde de ikke forstaaet, men da Hr. Mads havde ladet sig undervise af ham, vilde de nu ogsaa lade sig undervise. Ikke saa faa Hjerter blev varmede ved den nye Forkyndelse. Den var maaske bedst, naar den var „af Bog". Og blev der end ved at være meget vrangt baade i Tanker og i Handling, saa blev der dog lagt en Grund, som senere Slægter har levet paa.

OM DEN BALSLEVSKE PRÆSTESLÆGT

AF L. C. BALSLEV

Den 7. November 1928 afsløredes i Balslev By paa Fyen en Mindesten for Præsteslægten Balslevs's Stamfader Rasmus Andersen, f. 1656 som Søn af Bonden Anders Rasmussen af Balslev By.

Rasmus Andersen blev ikke selv Præst; han var Amtsforvalter og Stiftsskriver i Odense, men hans Søn, Jens Balslev, f. 1690, blev den første Præst af Slægten, Sognepræst i Tommerup-Brylle paa Fyen 1715—61, og siden blev Søn efter Fader Præst i ubrudt Rækkefølge ad flere Linjer lige ned til vore Dage i 6 Slægtled, ja ad en enkelt Linje i 7.

Slægten spalter sig tidlig igennem Jens Balslevs 2 Sønner og den ældstes 2 Sønner i 3 Hovedgrene,[1]) men kun gennem den ene af disse Grene fortsætter Slægten sig som en Præsteslægt ned til vore Dage, nemlig gennem den, der udgaar fra Jens Balslevs næstældste Søn Lauritz Luja Balslev, f. 1722, først Sognepræst i Guldbjerg-N. Sandager i Nord-Fyen 1757—78, og derefter i Nabosognet Haarslev 1778—89. Hans Søn og Efterfølger (1789—1840), Rasmus Balslev, f. 1762, havde 5 Sønner, der alle blev Præster, og de 4 af dem Stamfædre til en talrig Efterslægt i 4 Grupper. I de seneste Slægtled er det absolutte Præg af en Præsteslægt ved at svinde; mens endnu i Slutningen af det 19. Aarhundrede paa ganske enkelte Undtagelser nær alle Balslev'er (af Haarslev-Grenen) var Præster, har Balslev'erne nu spredt sig jævnt over de forskelligste Livsstillinger, ikke alene indenfor den studerende Stand, men ogsaa i Landbrug og Handel og anden praktisk Livsstilling. Det betyder dog ikke, at Præsterne af Slægten er bleven færre, tværtimod — der findes i Øjeblikket flere Præster Balslev end nogensinde før; det ligger jo i, at Slægten er saa livskraftig og frodig, at det voksende Antal mere end opvejer Afgangen til andre Livsstillinger.

Balslev-Slægten har Tid efter anden været spredt over hele Landet, fra Vendsyssel til Falster og fra Vest-Jylland til Nord-Sjælland; men Fyen, og særlig Nord-Fyen, er dog det Land, hvor den ikke alene har sin Rod, men hvor den ogsaa i Tidens Løb for-

[1]) Se omstaaende Stamtavle efter „Stamtavle over Haarslev-Grenen af Familien Balslev" 1917.

Jens Balslev (1690—1761),
Sp. Tommerup—Brylle.

- Rasmus B. (1719—79), Sp. Tommerup—B.
  - Jeremias Fr. R. B. (1755—1840), Kammerraad, Fredensborg.
    - *Sjællandske Gren.*
  - Jørgen C. B. B. (1758—1800), Sp. Tommerup—B.
    - *Tommerup Gren.*
- Lauritz Lüja B. (1722—92), Sp Haarslev.
  - Rasmus B. (1762—1840), Sp. Haarslev.
    - *Haarslev Gren.*
      - Johan C. B. (1798—1885), Sp. Haarslev.
        - Rasmus L. B. (1833—96), Sp. Paarup.
        - Jens Frederik B. (f. 1839), Sp. Sulsted-A.
        - Theodor Chr. B. (1846—1919), Sp. Tiset.
        - Lauritz N. V. B., (1850—1923), Provst, Lumby.
      - Lauritz Nic. B. (1801—34), Sp. Ejlby—M.
        - Rasmus B. (1831—1915), Sp. Vigerslev.
      - Carl Fr. B. (1805—95), Biskop Ribe.
        - Johs. E. B. (1835—78), Sp. Engum.
      - Rs. Vilh. B. (1807—82), Sp. N. Broby.
        - Chr. Frederik B. (1844—1923), Sp. Borup-K.
        - Lauritz Nic. B. (1845—1923), Biskop, Odense.
        - Sofus Th. B. (f. 1850), Sp. Søndersø.
      - M. Julius B. (1817—99), Sp. Strø.
  - Salome B. (1766—1846), g. m. J. M. Leth, Sp Svanninge.
    - Familien *Leth.*
- Hans B. (1724—95), Sp. Dybbøl.
  - *Sønderjyske Gren.*
- Cathrine St. B. (1726—80), g.m.Th. M.Bredsdorff.
  - Familien *Bredsdorff.*

trinsvis er at finde. Midt i 90'erne var der ikke mindre end 6 Præster af Navnet Balslev i Nord-Fyen. Det er ofte gaaet saadan, at efter nogle Aar i Jylland er man søgt tilbage til Fyen, til Slægtens Hjem, men adskillige har ogsaa haft hele deres Livs Virksomhed paa Øen, først som Kapellaner og siden som Sognepræster. Det er helt mærkeligt og føles næsten som naturstridigt, at der i Øjeblikket kun er en eneste Balslev-Præst i Embede paa Fyen, den 78-aarige Sofus Balslev i Søndersø.

De allerfleste Balslev'er har været Landsbypræster, kun faa i Byerne og ingen i Hovedstaden, først i 1925 den eneste Undtagelse. Det er vel ikke helt urimeligt at antage, at denne Slægtens Forkærlighed for Fyen og for Landsbyen staar i Forbindelse med dens Oprindelse fra den fyenske Landsby og af Bonderod, ligesom

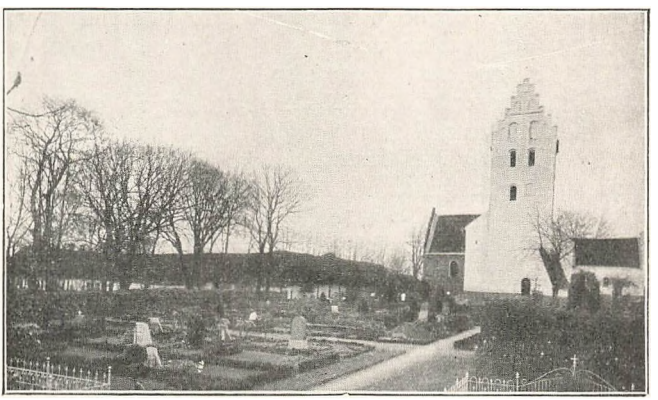

Haarslev Kirke og gamle Præstegaard.

ogsaa den fyenske Landbefolknings Godhed fra de Balslev'ske Præster turde forklares ud af det gensidige Slægtskab og den dermed følgende Forstaaelse.

Ejendommeligt for Slægten er det endelig, at den har følt sig stærkt knyttet til enkelte Steder. Det er ikke ualmindeligt i andre Slægter, at Søn er fulgt efter Fader i den samme Præstegaard, mere sjeldent, at Embedet er gaaet i Arv i 3 Led som i V. Skerninge paa Fyen (Famlilien Bredsdorff), men det er vist uden Sidestykke, at af Balslev-Slægten har der baade i Tommerup og i Haarslev været 4 Præster efter hinanden paa samme Sted, i Haarslev, gennem 4 Generationer og i 125 Aar op imod den nyeste Tid (1778—1903). Derfor føler den nulevende Præsteslægt noget særligt for det gamle Haarslev; skønt Tommerup er ældre i Slægten, og Balslev By det oprindelige Udgangspunkt, saa ser vi dog hen til Haarslev, den gamle nu nedrevne Præstegaard, den anselige Kirke med det slanke blytækkede Taarn og Familiegraven paa Kirkegaarden, som Slægtens egentlige Hjem.

Der findes adskillige danske Præsteslægter, og iblandt dem baade ældre og vel ogsaa, om jeg saa maa sige, fornemmere end Balslev-Slægten, men næppe nogen saa talstærk gennem saa mange Slægtled, og næppe nogen saa livskraftig den Dag i Dag, med saa sejglivet Lyst til at tjene i den danske Kirke.

Den førnævnte Rasmus Balslev, Præst i Haarslev 1789—1840, fortæller i sin kortfattede Selv-Biografi følgende: „En stor Glæde forundte Herren mig i Sommeren 1838, at jeg oplevede at se mine saa vidt adspredte Børn og Børnebørn (6 Børn og 8 Børnebørn) samlede. Ved denne Lejlighed forelæste jeg mine forsamlede Børn min sal. Farfaders Levnetsløb, som blev hørt med megen Deltagelse og med det Ønske og Bøn til Herren, vor Frelser, at han vilde opholde og bevare os alle Smaa og Store i sit salige Samfund, at vi engang maatte samles med hverandre og med vore i Herren hensovede Forfædre i salig Evighed." De 6 Børn var foruden 2 Døtre, der forblev ugifte, 4 Sønner, nemlig Johan Christian, f. 1798, Sognepræst i Uggerslev-N. Højrup paa Fyen, senere Haarslev, Carl Frederik, f. 1805, Sognepræst i Vejerslev- Blidstrup paa Mors, senere Biskop i Ribe, Rasmus Vilhelm, f. 1807, Kapellan hos Faderen i Haarslev, senere Sognepræst i N. Broby paa Fyen, og Martin Julius, f. 1817, theologisk Kandidat, senere Sognepræst i Strø i Nord-Sjælland. (Den næstældste Søn Lauritz Nicolaj var død 1834 som Sognepræst i Ejlby-Melby paa Fyen). Og de 8 Børnebørn var 2 smaa Søskende fra Uggerslev, Rasmus Lauritz, f. 1833, død som Sognepræst i Paarup paa Fyen, og Søsteren Anna. 3 Søskende fra Ejlby, Rasmus, f. 1831, senere Sognepræst i Vigerslev paa Fyen, med Søstrene Laura og Anna, og endelig 3 fra Vejerslev, Johannes, f. 1835, der døde som Sognepræst i Engom i Jylland, og Lauritz Nicolaj, f. 1837, død som ung theolog. Kandidat, samt Søsteren Anna.

Dette lille Billede af den gamle Præst med Børn og Børnebørn om sig og Farfaderens Levnetsløb for sig er meget talende og viser bl. a. meget tydeligt Slægtens afgjorte Præstepræg i det 19. Aarhundrede.

2.

I. Et gammelt Haandskrift beretter om Bonden *Anders Rasmussen,* der levede i Balslev paa Fyen omkring 1650, men blev i Svenskekrigen saa forarmet, at han maatte gaa fra Gaarden. Hans
II. Søn, den lille *Rasmus,* der var født 1656, kom ud til mere velstaaende Slægtninge, der satte ham til Bogen, og hans Flid og gode Opførsel førte ham frem til Stillingen som Embedsmand, kgl. Amtsforvalter og Stiftsskriver i Odense og Rugaards Amter, og agtet Borger i Odense By. Han blev gift med *Maria Elisabeth Bang,* Datter af Præsten Hans Bang i Særslev, der atter var Søn af Biskop Niels Bang i Odense.

Rasmus Andersen og hans Hustru ligger begravet i Odense St.

Knuds Kirke, hvor en smuk Mindetavle i Vaabenhuset fortæller om den højagtbare og velfornemme Mand Rasmus Andersen og hans salig Kjæreste, den ærbare og dydefulde Matrone Maria Elisabeth Bang.

Havde Svenskekrigens Ulykker ramt Faderen haardt, blev de saaledes for Sønnen Vejen til Fremgang, idet han fra de ringe Kaar, Bonden dengang levede under, blev ført til Uddannelse og en anset Stilling. Han antog for sine Børn sin Fødebys Navn og blev Stamfader til en talrig Efterslægt, som ved Guds Naade og kærlige Førelse indtil denne Dag har faaet gode Kaar og en god Modtagelse iblandt Folk.

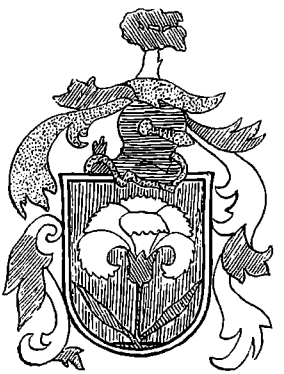

Rasmus Andersens Vaaben paa Mindetavlen i St. Knud.

III. Sønnen *Jens Balslev*, f. 1690 i Odense, blev ordineret 1715 som Sognepræst i Tommerup-Brylle. Series pastorum i Tommerup-Brylle er derefter saaledes:

Jens Balslev 1715—61.
Søn: Rasmus Balslev 1761—79.
Søn: Jens Balslev 1779—86.
Broder: Jørgen Carstens Bloch Balslev 1786—1800,

altsaa i Tiden 1715—1800: 4 Balslev'er i 3 Slægtled. 1915 afholdtes en Jubilæumsfest i Tommerup i Anledning af den Balslev'ske Præsteslægts 200-aarige Bestaaen.

Jens Balslev har efterladt sig et curriculum vitæ, hvor han med Taknemlighed dvæler ved Guds faderlige Kærlighed og uforskyldte Naade. Han fortæller, hvordan han i 9 Aars-Alderen blev frelst fra at drukne, og hvordan hans senere Hustru, Maria Sofia Luja, i det selv samme Aar ogsaa frelstes af Dødsfare „vores endnu levende 5 Børn, af hvilke Gud har alt behaget at lade mig opleve 16 Børnebørn, vil med deres, som jeg haaber og ønsker, endog efter min Bortgang tage Anledning heraf til ej alene med en troende Taknemmelighed ofte at erindre sig den naadige Bevaring, som herved er dem og deres Slægt vederfaren, men og i alle Ting at fortro sig til Herren, som en med os i Christo forsonet Fader, og blive ubevægelige ved ham."

Jens Balslev fortæller videre, hvordan Gud ogsaa har holdt sin Haand over hans Hus og Hjem i truende Ildsvaade, og slutter saaledes: „Den samme naadefulde Gud og al Barmhjertigheds Fader, som har ført mig gennem Ild og Vand til at vederkvæges, han give mig fremdeles sin Naade til at leve bestandig i min Frelsers Jesu Samfund den øvrige Tid, som hans Forsyn har tiltænkt mig her i Verden, og indlade mig omsider af Naade til sin Glæde og Salighed i Himmelen! Amen!" —

Med Hustruen *Maria Sofia Luja*, f. 1698 som Datter af Prof. i

Mathematik og Filosofi ved Odense Gymnasium Lauritz Luja, havde Jens Balslev 3 Sønner og 2 Døtre. Den ene Datter, *Cathrine Stoud Balslev* (1726—80) blev gift med Præsten Thomas Mortensen Bredsdorff i Ollerup-Kirkeby, senere V. Skerninge-Ulbølle; den anden, *Anna Medea Balslev* (1728—75) med Mogens Nellemann, Landmand, senere Ejer af Lerbæk ved Vejle. Sønnerne blev alle Præster. Den ældste, *Rasmus*, f. 1719, blev som allerede nævnt Faderens Eftermand i Tommerup-Brylle og, gennem Sønnerne: *Jeremias Fr. Reuss B.*, f. 1755, Amtsforvalter for Kronborg Distrikt, Kammerraad, og *Jørgen Carsten Bloch B.*, f. 1758, Sognepræst i Tommerup-Brylle, Stamfader til den *sjællandske Gren* af Slægten og til *Tommerup-Grenen.*[1]) Den yngste, *Hans*, f. 1724, blev Sognepræst i Dybbøl. og hans Søn igen, *Christian Ditlev*, f. 1756, Sognepræ i Løgumkloster, men denne *sønderjyske Gren* af Slægten uddøde allerede i første Halvdel af 19. Aarhundrede. Det var Jens Balslevs næstældste Søn, *Lauritz Luja*, f. 1722, der blev Stamfader til *Haarslev-Grenen*, og det er denne Gren af Slægten, der har fortsat sig indtil vore Dage som en Præsteslægt.

Af den sjællandske Gren, der skriver sig Balsløw, fremgik en enkelt Præst: *Carl Adolf Balsløw*, f. 1798, Sognepræst i Hørby paa Sjælland, og af Tommerup-Grenen kun de 2 Brødre, der fulgte efter hinanden i Tommerup-Brylle. Det er mærkeligt nok, at de to Grene af Slægten saa ganske har vendt sig fra den Livsstilling, som den tredje saa afgjort har valgt.

IV.

Lauritz Luja Balslev, Sp. Haarslev.

Jens Balslevs næstældste Søn, *Lauritz Luja Balslev*, der er født 1722, blev først Sognepræst i Guldbjerg-N. Sandager ved Bogense 1756 og dernæst fra 1778 Sognepræst i Haarslev. Derefter har vi følgende Præsterække i Haarslev.

Lauritz Luja Balslev 1778—89.
Søn: Rasmus Balslev 1789—1840.
Søn: Johan Chr. Balslev 1840-1884.
Søn: Lauritz Nicolaj Vilhelm Balslev 1884—1903.

I 125 Aar fulgte Søn efter Fader i Haarslev Præste-Embede og i den gamle Haarslev Præstegaard, som da heller ikke kunde overleve Overgangen til nye Slægter og Navne, men blev nedrevet og afløst af en ny.

Lauritz L. Balslev blev 1757 gift med *Abelone Lange*, f. 1724, af Frederikssund. Faderen var Købmand og Farver Rasmus Lange,

[1]) Rasmus Balslev havde endnu Sønnerne *Jens*, f. 1752, Sognepræst Tommerup-Brylle, senere Verninge, og *Steen*, f. 1752, Sognepræst Kettinge-Bregninge, den sidste Søn *Lauritz*, f. 1781, blev Faderens Eftermand.

Stamfader til en talrig Slægt, der endnu er knyttet til Frederikssund. Hjemmet i Frederikssund stod vist i Forbindelse med det herrnhutiske Samfund, der dog efter de strenge Forordninger af 1744—45 var henvist til at virke i Stilhed. En Hilsen til Brudeparret har ialfald stærk herrnhutisk Farve. Det er en Hilsen fra „dennem, som ønsker det ædle Brudepar Naade hos Mægleren for Guds Menighed", og den har som Motto følgende Vers:

Hvor gerne gjør jeg mig med intet her gemen,
da jeg er Lammets Brud. O Lam! behold mig ren!
hvem som sin Bryllupsdag nu har for Øje,
kan ej for ringe Ting sig mer bemøje.

Efter en Fremstilling af Blodets Betydning for Gl. Test.s Præster vender Forf. sig til Brudgommen, Hr. Balslev:

Jeg ser, han haster alt fra Brude-Stol og Sæde
og snart vil nærme sig til Herrens Alterfod.
Hvad er da denne Dag Hr. Brudgoms største Glæde?
Mon ikke: at hans Sjæl er fyldt med Lammets Blod,
at han det samme kan som bedste Brudesmykke
ved Evangelium frimodig vise frem
for Guldbjerg Menighed, som ønskes maa til Lykke,
naar han til Jesu Blod i Troen viser dem.
Han tvende Brude har at elske og omfavne:
sin Apelone og Sandager Menighed.

Og om Bruden hedder det:

En Ting jeg maa især herved og foredrage,
at naar en Levi Søn indgik i Ægtestand,
da var han ved en Lov forbunden til at tage
en Jomfru af sit Folk, en ægte Jomfru sand.
Hr. Brudgom faar idag en Jomfru og til Mage,
en Jomfru, som sin Lyst har søgt fra Ungdoms Dage
at følge Lammet, hvor det ganger ud og ind,
en Jomfru af sin Slægt, en ægte Præstedatter,
ej efter Blodet, men vel efter Naadens Art;
den store Zions Præst den jo for Daatter skatter,
som i hans Blod og Død har fundet Del og Part.
Han tar idag en Brud af Lammets Brudeskare,
en Rafael vist ham herhid gelejdet har,
hans Rejse lykkes skal, han kan med Fryd hjemdrage,
vi alle sige maa: lyksaligt Brudepar!

Abelone Lange har altsaa fra Hjemmet været herrnhutisk paavirket, og hendes Indflydelse har maaske været medvirkende til, at Udsendingen, Broder Pihl fra Christiansfeld, 1776 fik saa god Modtagelse i den fyenske Præstegaard, og at der siden da var livlig Forbindelse med Christiansfeld og hjertelig Forstaaelse. Ikke

alene modtoges Brødremenighedens Udsendinge godt i Kaalshave Præstegaard (Guldbjerg) og senere i Haarslev, men Præsten sendte ogsaa sine Sønner, Rasmus og Henrik, paa Besøg til Christiansfeldt, at de kunde faa Indtryk af Livet og Aanden dèr, ja han anbragte den skrøbelige og svagt begavede Henrik dèr som Barn af Menigheden. Forude nde 2 Sønner havde Laur. Luja Balslev og hans Hustru 2 Døtre: *Marie Sophie Luja Balslev* (1764—1825), der blev gift med Søren Michelsen, Forpagter af Oregaard, senere Ejer af Holsegaard i Nærheden af Haarslev, og *Salome Balslev* (1766—1846), der blev gift med Jens Mathias Leth, Sognepræst paa Lyø, senere i Svanninge.

Sønnen Rasmus skriver i sit Levnetsløb om sine Forældre: „Begge mine Forældre lod sig det være magtpaaliggende at opdrage mig i Tugt og Herrens Formanelse. Jeg erindrer mig endnu godt fra mine tidlige Barndomsaar, at min Moder talede ofte med mig om vor Frelser og hans Kærlighed, og hvad han havde lidt for vor Saligheds Skyld, og at vi derfor skulde elske og lyde ham, saa vilde han engang tage os i Himmelen til sig. Disse Samtaler havde ogsaa den velsignede Følge, at jeg allerede som Barn følte en inderlig Kærlighed til Jesus og kunde ofte i barnlig Fortrolighed udøse mit Hjerte for ham. Det var mine Forældre ogsaa magtpaaliggende at bevare mig for slet Omgang og Forførelse."

Efter Præsternes Valg var Laur. L. Balslev bleven Provst for Skovby Herred 1774, men tog Afsked 1781 fra Provsteembedet, og 1789 ogsaa fra Præsteembedet. De sidste Aar havde han haft sin Søn Rasmus til Degn, og han blev nu hans Efterfølger.

3.

Rasmus Balslev, f. 1762, blev saaledes straks i sin tidlige Ungdom knyttet til Haarslev Sogn og forblev dèr hele sit Liv. Dèr øvede han sin stilfærdige Præstegerning, mild og kærlig i sin Omgængelse, tro i alle de mange ogsaa timelige Forhold, som en Sognepræst i de Tider skulde tage sig af, og flittig til at bruge Mund og Pen i sin Herres Tjeneste. Hans Virksomhed faldt jo i den Tid, da Rationalismen var paa sit Højdepunkt i Danmark, men han fulgte ikke den herskende Mode, han holdt fast ved „de gamle Bibelsandheder" og ved Evangeliet om Jesus som Synderes Frelser, og havde han end ikke Gaver eller Sind til at tage Kampen op imod Tidens Vantro, saa det kendtes ud over Landet, saa havde han baade Vilje og Evne til at føre sit Vidnesbyrd fra den beskedne Plads, hvor han stod, saa de troende flokkedes om hans Prædikestol og fandt i hans Forkyndelse den Opbyggelse og Trøst i Liv og Død, de trængte til. Han sluttede sig sammen med nogle Præstebrødre, der delte hans Tro, særlig den gode Ven og Nabo gennem mange Aar, Provst Boesen i Vigerslev, og de fik dannet en Slags Forening til Udgivelse af gudelige Smaaskrifter, dels forfattede af dem selv, dels Oversættelse fra Tysk. Det betydeligste

af disse Skrifter, „Opbyggelige Betragtninger for Syge", er skreven af R. Balslev selv, og det naaede en vid Udbredelse baade i Danmark og Nord-Tyskland, udkom i adskillige Oplag, ogsaa længe efter Forfatterens Død, og blev til Velsignelse i mange Hjem. — Ogsaa som Bibelselskab virkede denne Forening af Præster og Lægfolk, et vist Beløb af Foreningens Midler anvendtes til Trykning og Uddeling af Bibler og Ny Testamenter, og med Bidrag fra Engelsk Bibelselskab sørgedes for ny Oplag af den islandske Bibel. Man kan vel altsaa betragte Foreningen som en Forløber for det danske Bibelselskab, der stiftedes 1814.

Rasmus Balslev, Sp. til Haarslev.

Helt fra sin Barndom kom R. Balslev i Berøring med Brødremenigheden i Christiansfeldt. Han fortæller, at da han i sit 14. Aar blev sendt til Christiansfeldt paa Besøg sammen med sin Broder Henrik og fik at vide, at en af dem skulde blive, var han ked af, at det ikke blev ham, saa godt syntes han om Sangen og Musiken i Kirkesalen og om det hele stille og fredelige Liv derovre. Da han som Student opholdt sig i København, var det ogsaa de herrnhutiske Kredse, han sluttede sig til og søgte sin Opbyggelse hos, og da han selv fik voksne Sønner, der laa i København for at studere, saa anbefalede han dem Brødremenighedens Sal i Stormgade til Kirkegang og Brødremenighedens kristelige Kalender, „Losungsbogen", til daglig Læsning. Han modtog venlig i sin Præstegaard og i sit Sogn de Udsendinge, der aarlig kom fra Christiansfeldt, og aflagde selv jævnlig Besøg dèr. Hans 2 Ægteskaber, først med en Datter af Præsten Windekilde i Vilstrup i S. Jylland, og efter hendes tidlige Død med *Anna Salome Lautrup* (1775—1833), Datter af Præsten Lautrup i Tyrstrup ved Christiansfeldt, knyttede ham endnu nærmere til de slesvigske Kredse og Christiansfeldt. Men Herrnhuternes særlige Maner i Form og Udtryk forstod han at undgaa, saa at Paavirkningen fra Brødremenigheden vel kun mærkes som en egen varm Tone over hans Forkyndelse af Guds Kærlighed og Frelsen i Jesus Kristus.

Man faar et lille Indtryk af hans Aandsretning og Forkyndelse

ved et Brev, han skrev til sin næstældste Søn Lauritz Nicolai, der boede i Odense som Skolediscipel og gik til Præst hos Stiftsprovst Tetens:[1]) „....Nu har Du vistnok snart naaet Enden af Lærebogen hos Provsten. Jeg tvivler ikke paa, at Du ved at gennemgaa det 6. Kapitel[2]) har faaet meget godt at høre om de Pligter og Dyder, vi som Kristne skulle udøve, og det fejler vist ikke, at Dyd og Retskaffenhed er bleven lagt Dig med megen Varme og Veltalenhed paa Hjerte. Jeg vil ønske, at Du maa bevare alle disse Formaninger i et godt Hjerte. Thi hvad er al vor Kundskab og al vor Kristendom, naar den ikke viser sig i Gerningen; men gid Du derved heller aldrig maa glemme, hvad Jesus siger Joh. 15, 4—5: Ligesom Grenen ikke kan bære Frugt af sig selv, uden den bliver i Vintræet, saa kunne I heller ikke, uden I blive i mig. Hvo som bliver i mig, og jeg i ham (bliver i Hjerteforening med Jesus), den bær megen Frugt, thi uden mig kunne I slet intet gøre — og hvad Paulus siger Phil. 2, 13: Gud er den, som udretter i os baade at ville og udrette det efter hans Velbehagelighed. Saa at dersom der skal blive noget af med vor Dyd og Retskaffenhed, saa maa vi vist søge Hjælpen og Kraften til alt godt ved Bønnen herovenfra; men vi kunne da ogsaa efter vor Frelsers Ord være forvissede om, at den himmelske Fader vil give alle dem sin Helligaand, som bede ham derom, Luc. 11, 13. — Dette gjør formodentlig din Tetens ikke meget ud af eller gaar det saa løselig forbi, da det er Moden at tilskrive de menneskelige Kræfter meget eller alt i Henseende til vor Forbedring og Dyd; men al Tale om Dyd og Gudfrygtighed ved egen Kraft og uden guddommelig Hjælp er dog virkelig intet andet end skjønt klingende Ord uden sand Nytte og Virkning. Fremdeles ønsker jeg ogsaa, at Du ikke maa forglemme, at den allerkraftigste Bevæggrund, som virksomst tilskynder os arme Mennesker til alt godt, er upaatvivlelig den, som Paulus nævner 2 Cor. 5, 14: Kristi Kærlighed tvinger os, idet vi saaledes dømme, at dersom een er død for alle, da ere de alle døde; men Han er død for alle, at de som leve, skulle ikke mere leve sig selv, men Ham, som er død og opstanden for dem, og 1 Cor. 6, 20: I ere dyrekjøbte, ærer derfor Gud i Eders Legeme og i Eders Aand, som høre Ham til. Endnu Et ønsker jeg at kunne lægge Dig ret meget paa Sinde: Ved alt det, som Du hører om Dydens Fortræffelighed, og ved at den Lyst, hvoraf jeg ønsker, Du altid maa være besjælet til at tragte efter sand kristelig Dyd og Gudfrygtighed, saa glem for alting ikke: at det er et sandt Ord og aldeles værd at antage, at Jesus Christus er kommen til Verden for at gøre Syndere salige, 1 Tim. 1, 15." —

Han havde den Glæde, at alle hans 5 Sønner blev bevaret fra

[1]) Stephan Tetens, Stiftsprovst Odense 1811—19, Biskop o. Als og Ærø 1819—47; afholdt af Præster og Menigheder i Stiftet, men ikke af Hertugen af Augustenborg.

[2]) Balles Lærebog, 6. Kapitel: om Pligterne.

Tidens herskende Vantro og Rationalisme. I sin Selv-Biografi af 1838 udtaler han sin Taknemmelighed, „at Gud har bevaret dem under deres Studeringer, at de uden at være blevne smittede af Vantroens Gift ere blevne Sandheden tro, og jeg er overbevist om, at de alle enhver paa sit Sted forkynde Christus af Overbevisning, saaledes som han er given os af Gud til Visdom, Retfærdighed, Helliggørelse og Forløsning, og det er mig en ikke liden Glæde, naar jeg selv fra Prædikestolen forkynder det saliggørende Evangelium, da at forestille mig, at ogsaa mine Sønner hver paa sit Sted staa som Sendebud i Christi Sted og forkynde det samme Naadens og Livets Ord."

Det er interessant at se, hvordan den gamle hjemme i Haarslev og hans unge theologiske Sønner i København stiller sig til Grundtvig, som just i de Aar var et Modsigelsens Tegn iblandt Theologer og Præster. De unge skriver begejstrede Breve om Grundtvigs Prædikener og hans Optræden imod Prof. Clausen, og Faderen glæder sig over, hvad de fortæller. Det hedder i et Brev (fra Foraaret 1821) til de to ældste Sønner: „Glædeligt er det at se, at Grundtvig[1]) høres med saadant Bifald, og endnu glædeligere er det mig at se, at I ogsaa høre ham med Behag, thi dette bestyrker min Overbevisning, at I have Smag for de gamle Bibelsandheder, som han med saa megen Kraft forkynder. Mærkeligt nok er det, at fra begge Danmarks yderste Grændser, og netop hvor Videnskaberne have deres Dyrkere, baade Kjøbenhavn og Kiel, hæver sig to stærke Stemmer imod Vantroens Magt, Harms og Grundtvig, og ligesom de fleste Kielske Studerende ere Harmsianer, saa er nok ogsaa en stor Del af Kjøbenhavns Studerende Grundtvigianere. Ønske vilde jeg og mange, at Grundtvig snart maatte komme paa en Post, hvor han kunde udrette mere, men saavidt Clausen[2]) og ligesindede formaa, kommer han ikke til Kjøbenhavn, og saavidt vor Biskop[3]) formaar, kommer han ikke til Odense. Dog, hvad Gud vil have frem, kan ingen forholde." Den store Del af Københavns Studerende skuffede nu R. Balslevs Forventninger, særlig et Par Aar senere tog de afgjort Parti for deres elskede Lærer, Prof. H. N. Clausen; men R. Balslevs egne Sønner stillede sig paa Grundtvigs Side i hans Kamp mod Prof. Clausen og Rationalismen. Derimod blev de ikke Grundtvigianere i den senere Betydning af Ordet. Det er først i de senere Slægtled, at Balslevske Præster har sluttet sig til den Grundtvigske Retning.

1839 holdt Rasmus Balslev 50 Aars Jubilæum i Haarslev og udnævntes i den Anledning til Konsistorialraad. Allerede tidligere havde det højkongelige danske Kancelli, gennem Stiftamtmand Cederfeld de Simonsen og Amtsprovst Lütken, tilkendegivet ham

[1]) Efter Grundtvigs Udnævnelse 1821 til Sognepræst i Præstø „kappedes Kjøbenhavns Præster (dog ikke de ved Frue Kirke) om at tilbyde mig deres Prækestole, saa jeg prækede rundt, ogsaa første Gang i Vartov".

[2]) Stiftsprovst H. G. Clausen († 1840).

[3]) Fr. Plum († 1834).

sin Tilfredshed med den Flid og Standhaftighed, hvormed han havde virket til Skolevæsenets Fremme, og de to Foresatte tilføjer Bevidnelsen af deres Agtelse for den Bistand, han havde ydet dem, i at fremme Landsfaderens Ønske at udbrede Religiøsitet og Oplysning. Denne Anerkendelse fra Myndighedernes Side har sikkert glædet ham, men endnu mere, at Befolkningen i Haarslev viste deres gamle Præst stor Hengivenhed, ikke alene ved Jubilæumsfesten, men ogsaa i det daglige og ved at komme og besøge ham, da han i sit sidste Leveaar blev svag og sengeliggende.

Han udtaler sig med stor Ydmyghed om sin Virksomhed. „Jeg føler dybt mine mange Fejl og Mangler, Forseelser og Forsømmelser, og min eneste Trøst og Haab og Bøn er, at Herren af sin Naade vil tilgive mig og ikke se til mine Overtrædelser, men se til mig efter sin Barmhjertighed."

Da Døden nærmede sig, samlede han sine Børn om sig og mindede dem om Jakobs Ord: „Se jeg dør, men Gud skal være med Eder," og til en fraværende Søn sendte han den Hilsen: „Vi faa ikke hinanden at se mere her, men vi bygge paa een Grund, gaa een Saligheds-Vej, og saa ville vi samles hist." Juledags Morgen 1840 sov han hen, som hans Søn (vistnok Rs. Vilh.) skriver derom, at „paa samme Tid af Dagen, som han i saa mange Aar havde forkyndt i Kirken sin Frelsers Fødsel, gik han ind i den rette Helligdom for at beskue sin Forløser og knæle for hans Trone."

4.

VI OG VII. Den ældste af Rasmus Balslevs Sønner, *Johan Christian,* f. 1798, opholdt sig nogle Aar efter sin Embedseksamen hjemme i Haarslev Præstegaard, hvor han underviste unge Mennesker, der saa havde deres Ophold i den rummelige Præstegaard, til Examen artium. 1826 blev han Kapellan hos sin Fader. Derefter 1831 Sognepræst i Uggerslev-N. Højrup, og efter Faderens Død 1840 hans Eftermand i Haarslev. I 1884 tog han Afsked, men blev boende i den gamle Præstegaard til sin Død Aaret efter.

Han var en meget konservativ Natur, saa han havde svært ved at finde sig i de Brud paa gamle Former (Sognebaandet f. Eks.), som det ny kirkelige og kristelige Liv i 19. Aarhundrede førte med sig, og at forstaa Sønnernes Deltagelse deri. Men en from og elskelig troende Præst af den gamle Skole var han. I Hjemmet var hans Afgørelse i stort og smaat den endelige; det var noget, der ikke voldte Strid, men fulgte ganske af sig selv. I Haarslev Præstegaard førtes et rigtig gammeldags Præstegaardsliv med en stor Avling, en stor Husholdning, og i Ferietiden en stor Gæstfrihed, som Slægtens 2 følgende Generationer tænker tilbage paa med Glæde og Taknemmelighed.

Han var 2 Gange gift, først med en Datter af Faderens gamle Ven og Nabo, Provst J. F. Boesen i Vigerslev, *Martine Henriette Boesen,* f. 1808, død 1840, og derefter med en Datter af Apotheker

Johan Chr. Balslev, Sp. Haarslev.

Krüger i Odense, *Pouline Erasmine Dorothea (Doris) Krüger,* f. 1811, død 1907. Af de 5 Sønner blev de 4 Præster: *Rasmus* Lauritz (1833—96), Sognepræst, sidst i Paarup paa Fyen. Jens *Frederik,* f. 1839, Sognepræst, sidst i Sulsted-Aistrup i Vendsyssel, hvorfra han tog Afsked 1913. Han lever endnu (1929) som Slægtens Ældste, 89 Aar gl. *Theodor* Christian (1846—1919), Sognepræst, sidst i Tiset i Jylland, og *Lauritz* Nicolai Vilhelm (1850—1923), Sognepræst, først som Faderens Eftermand i Haarslev, sidst i Lumby paa Fyen, og Provst for Skovby m. fl. Herreder. Den yngste Søn Carl *Julius,* f. 1853, lever endnu som Dyrlæge og Ejer af Tryden i Gelsted Sogn paa Fyen. Af de 4 Døtre lever endnu *Martine* Henriette, f. 1844, Enke efter Kr. J. Clausen, Sognepræst, sidst i Soderup-Eskildstrup paa Sjælland. Den ældste *Anna* Salome Cathrine (1836—1870) blev gift med Niels Poulsen, død 1898 som Vejassistent i Jylland. *Christiane Louise* (1848—65) og *Dorothea* Christine (1850—70) døde i ung Alder.

Den næstældste af Rasmus Balslevs Sønner var *Lauritz Nicolaj,* f. 1801. Han var som ung theologisk Kandidat Huslærer hos Grev Bernstorff paa Gyldensten ved Bogense og fulgte om Vinteren med Familien til Lübeck. 1828 blev han Sognepræst i Ejlby-Melby ikke langt fra Gyldensten, men allerede 1834 blev han bortrevet af en heftig Sygdom til stor Sorg baade for hans nærmeste og for hans Sognebørn. Broderen Vilhelm, dengang Kapellan hos Faderen i Haarslev, skriver om hans Begravelse: „Jeg tvivler om, at nogen med flere Taarer er ledsaget til sin Grav end Lauritz. Foruden Følget var vist de fleste af hans Menighed tilstede, saa at Kirken var ganske fuld, og under begge Taler hørtes næsten bestandig lydelig Graad af mange af Menigheden."

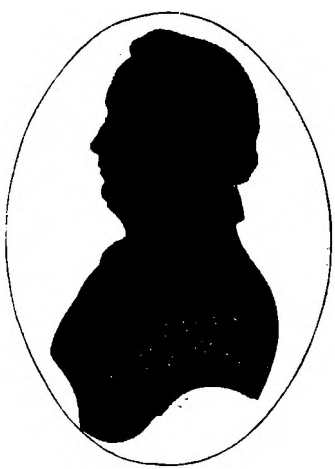

Lauritz Nic. Balslev, Sp. Ejlby—M.

Fr. Hammerich omtaler i sine Erindringer begge de to Brødre, Johan Chr. og Lauritz Nic. Balslev, der kom i Grosserer Hammerichs Hus og underviste de to Sønner Martin og Fre-

derik. Lauritz kaldte man hos Hammerichs „Lille Balslev", og Fr. H. omtaler ham som livligere og mindre højtidelig end den ældre Broder.

Lauritz Nic. Balslev efterlod sig Enken *Gjertrud Kirstine Eccardine, f. Sidenius,* f. 1809, død 1898 efter en 64-aarig Enkestand. Hun var Datter af Præsten Benjamin Sidenius i Særslev, Nabosognet til Haarslev. De havde 3 Børn, en Søn *Rasmus* (1831-1915), der blev Præst, sidst Sognepræst i Vigerslev i Nord-Fyen, og to Døtre, *Laura* Christiane (1829—86), der blev gift med Chr. M. Jungersen, Sognepræst, sidst i Ferslev-Vellerup paa Sjælland, og *Anna* Salome Elisabeth (1833—90), der blev gift med Peter B. Ishøj, Købmand, sidst i København.

Carl Fr. Balslev.
Biskop, Ribe.

Rasmus Balslevs 3die ældste Søn, *Carl Frederik Balslev,* f. 1805, blev 1833 Sognepræst i Vejerslev-Blidstrup paa Mors, 1850 Stiftsprovst i Ribe, 1860 Sognepræst i N. Broby paa Fyen og 1867 Biskop i Ribe til sin Død 1895.

Hans smaa Lærebøger for Folkeskolen, Bibelhistorien og Lærebogen, har opnaaet flere Hundrede Oplag, saa det er øjensynligt, at de har imødekommet en Trang og vist sig brugbare. Den gamle Biskop[1]) har igennem disse to Bøger talt til en utallig Skare af Ungdom, og det er ikke hans Skyld, om Bøgerne undertiden er misbrugt, saa de er blevet Børnene til en Byrde og Plage i Stedet for til Velsignelse. Som Biskop var han agtet og afholdt, hvor han kom paa Visitats, og blev end hans Optræden overfor yderliggaaende Retninger Genstand for Kritik, saa var det dog tydeligt, at han ønskede at gøre Ret og Skel, og at han glædede sig over Livet, hvor det rørte sig i hans vidtstrakte Stift.

Han var 3 Gange gift, først med *Ulrikke Christine Boesen,* f.1807, død 1837, Datter af Justitsraad Johannes Boesen[2]) i Kø-

[1]) Eller rettere den unge Præst, for Bøgerne er oprindelig skrevne i Vejerslev til Brug ved Undervisningen af hans egne Børn.

[2]) Broder til Provst J. F. Boesen i Vigerslev og gift med en Søster til Grosserer Hammerich. En Datter af Justitsraad Boesen blev gift med Præsten J. F. Fenger, sidst i Høje Taastrup, og en Datter af dem, Maria Mag-

benhavn. Derefter med hendes Søster *Louise Eleonora Boesen,* f. 1818, død 1850, og endelig med *Maria Elise Hansen,* f. 1824, død 1895, Datter af const. Biskop for Nord-Slesvig, Sognepræst i Jordkær, Jep Hansen. Med de 3 Hustruer havde han 16 Børn, men mange døde som smaa og i en ung Alder. Af Sønnerne blev den ældste, *Johannes* Erasmus (1835—78), Sognepræst i Engum, *Carl* Andreas, f. 1858, er Landinspektør i Horsens, og Christian *Vilhelm* Julius, f. 1860, Lektor i København. Af Døtrene blev *Anna* Emilie Eckardine (1834—97) gift med C. F. Koch, død som Stiftsprovst i Ribe, *Sophie* Frederikke (1841—1923) gift med Carl Wied, død som Sognepræst i Humble paa Langeland, *Marie* (1844—70) gift med Distriktslæge M. G. J. V. Krag, Thyholm og Jegindø, senere Assens, Johanne *Theodora* Vilhelmine Charlotte (1847—1921), Menighedssygeplejerske, København, *Elisabeth* Henriette, f. 1866, gift med Mag. Th. Hj. Ditlevsen, og *Ingeborg* Dorthea, f. 1868, gift med Professor Niels Ryberg Finsen.

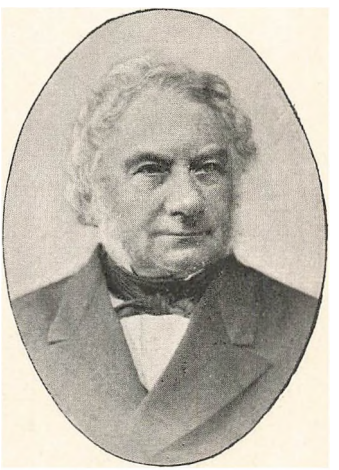

Rasmus Vilhelm Balslev, Sp. N. Broby.

Den næste af Rasmus Balslevs 5 Sønner er *Rasmus Vilhelm Balslev,* f. 1807. Han blev først sin Broder Johan Christians Efterfølger som Kapellan hos Faderen i Haarslev 1832, derefter Sognepræst i Hammer-Horsens i Vendsyssel 1841, i Skydebjerg-Orte paa Fyen 1854, og endelig i N. Broby 1867 efter Broderen Carl Frederiks Udnævnelse til Biskop i Ribe. Han døde i N. Broby 10 Dage efter sit 50 Aars Præstejubilæum 1882.

Han var i Besiddelse af et ejendommeligt bredt og elskværdigt Lune, som vistnok i Forbindelse med hans gode kærlige Sind bidrog til at gøre ham elsket i den jævne Befolkning saa vel som iblandt hans Slægtninge.

Med sin Hustru *Nicoline Claudine Frederikke Meyer* (1809—1884), Datter af Amtsforvalter i Haderslev, Etatsraad Chr. F. Meyer, havde han 5 Børn, en Datter, der døde som Barn, og 4 Sønner. Den ældste, Christian *Frederik* (1844—1923), Sognepræst, sidst i Borup-Kimmerslev paa Sjælland, derefter *Lauritz* Nicolaj (1845—1923), sidst Biskop i Odense, *Carl* Johan Albert (1847—1917), Landmand, og endelig *Sofus* Theodor, f. 1850, nu Sognepræst i Søndersø paa Fyen, f. T. den ældste fungerende Sognepræst i Landet, ligesom tidligere Johan C. i Haarslev og

dalene, gift m. Laur. N. Balslev, se ovenfor. Baade Justitsraad Boesen og Grosserer Hammerich havde ligesom Rs. Balslev Forbindelse med Brødremenigheden.

Biskop Carl Fr. hver for sig en Tid havde været den ældste Gejstlige i Embede.

Og endelig den yngste af R. Balslevs Sønner, *Martin Julius Balslev,* f. 1817, først Huslærer i Lille Hedinge paa Sjælland hos Fætteren[1]), Sognepræst L. B. Leth, saa 1845 Kapellan i Lyderslev-Frøslev hos gamle Provst Engelbreth, 1851 Sognepræst i Hjortlund-Kalvslund ved Ribe, 1869 i Strø i Nord-Sjælland. Herfra tog han Afsked 1898 og døde Aaret efter i København. Han var gift med *Salome Cathrine Leth* (1827—1918), Datter af Sognepræst L. B. Leth i Lille-Hedinge, senere Horne paa Fyen. Ægteskabet var barnløst.

Martin Julius Balslev havde mere end nogen af sine Brødre Evnen til at forstaa den nyere Tids Rørelser, specielt det Grundtvigske, hvad vel dels skyldtes et sjelden fint og for aandeligt Liv opladt og forstaaende Sind, dels sikkert ogsaa, at hans udmærkede Hustru hjertelig havde tilegnet sig det Grundtvigske Aandsliv. — Han havde en særlig Evne til at skrive Breve, det var altid i Familien en Begivenhed, naar der kom Brev fra „Onkel Julius"; med sin tætte fine Skrift kunde han faa meget sagt i et Brev, og det var altid saa smukt og værd at eftertænke.

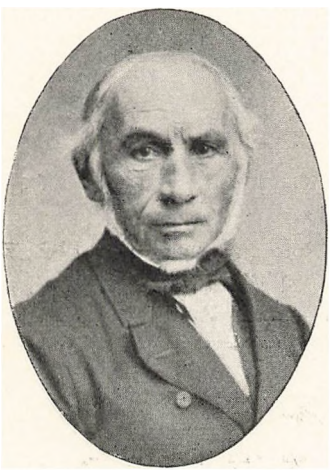

Martin Julius Balslev, Sp. Strø.

Foruden de 5 Sønner havde Rasmus Balslev endnu 2 Døtre, der begge døde ugifte. Den ældste, *Dorothea Christina Balslev,* f. 1799, død 1843, styrede Huset i Haarslev nogle faa Aar efter Moderens Død 1833, og Søsteren *Maria Salome Balslev,* f. 1803, død 1872, havde hele sit Liv Ophold i Haarslev Præstegaard. I en Aarrække førte hun Dagbog og optegnede meget samvittighedsfuldt, hvad der passerede i Hjemmet fra Dag til Dag. Denne Dagbog findes endnu og giver et interessant Billede af Livet i den gamle Præstegaard for 100 Aar siden.

---

[1]) L. B. Leth var Søn af Jens Mathias Leth, Sognepræst, sidst i Svanninge paa Fyen, og Salome Balslev, Søster til Rasmus Balslev i Haarslev. L. B. Leths Hustru, Johanne Henriette Jacobe, f. Bredsdorff, var Datter af Morten Thomsen Bredsdorff, Sognepræst i Vester Skjerninge-Ulbølle paa Fyen, der atter var Søn af Thomas Mortensen Bredsdorff, Sognepræst, sidst i Vester Skjerninge-Ulbølle, og Cathrina Stoud Balslev, Søster til Lauritz Luja Balslev i Haarslev.

En anden Datter af L. B. Leth, Laura Johanne, blev gift med Rasmus Lauritz Balslev, se Side 34.

5.

Nu er der altsaa siden disse Slægtled, Rasmus Balslevs Børn og Børnebørn, vokset frem baade et og to nye[1]), som i meget kan adskille sig fra disse gamle — det var jo ikke godt andet, da Tiden er bleven en anden og Tidens Krav andre, ogsaa til Præsten — men som forhaabentlig dog ligner dem, ikke alene i den gamle, evig unge Kristentro, men ogsaa i dette at være i god Forstaaelse med den jævne Befolkning, som Slægten oprindeligt er udgaaet fra. Om der i Fremtiden vil fremstaa større Navne og rigere Begavelser end hidtil indenfor Slægten, er jo ikke godt at vide, men det maatte nødig være paa Bekostning af de folkelige Egenskaber, der gjorde de gamle Balslev'er til gode Tjenere i den danske Kirke.

Ved Afsløringsfesten i Balslev den 7. Novbr. 1928 holdt Præsten i Søndersø, *Sofus Th. Balslev*, paa Slægtens Vegne en Tale, som hidsættes efter Talerens Manuskript:

„Jeg er som den ældste fungerende Præst af Slægten Balslev bleven anmodet om at sige nogle Ord ved denne Lejlighed, og de Ord, jeg skal sige, er jo først og fremmest Tak — Tak til Gud for de henrundne Dage, og Tak til alle de mange, der har villet rejse denne skønne Mindebauta for Præsteslægten Balslev derude paa

---

[1]) Slægten Balslev tæller f. T. følgende Præster:

Af VII. Slægtled:
Jens *Frederik* Balslev, f. 1839, fh. Sp. Sulsted-Aistrup, se S. 35.
Sofus Theodor Balslev, f. 1850, Sp. Søndersø, se S. 37.

Af VIII. Slægtled:
Lars Christian Balslev, f. 1869, fh. Sp. Skibet,
Thorvald Balslev, f. 1871, Valgmh.pr. Vartov,
Sønner af Rasm. L. Balslev, se S. 35.
Lauritz Luja Balslev, f. 1897, Sp. Tiset,
Holger Balslev, f. 1898, Sp. Løkken-Furreby,
Sønner af Theodor Chr. Balslev, se S. 35.
Johan Christian Balslev, f. 1882, Sp. Vor Frue K., Aarhus,
William Balslev, f. 1897, Sp. Haurum-Sal,
Sønner af Lauritz N. V. Balslev, se S. 35.
Johan Lauritz Balslev, f. 1874, Sp. Sorø,
Benjamin Balslev, f. 1876, Sp. Soderup-Eskildstrup,
Sønner af Rasmus Balslev, se S. 36.
Vilhelm Birkedal Balslev, f. 1879, Sp. Seem, Rkp. Ribe Domkirke,
Søn af Sofus Th. Balslev, se S. 37.

Af IX. Slægtled:
Lars Leth Balslev, f. 1900, Sp. Hersom-Bjerregrav-Kleitrup,
Søn af Lars Chr. Balslev, se ovenfor.

Og følgende theol. Kandidater:

Af VII. Slægtled:
Chr. *Vilhelm* Julius Balslev, f. 1860, cand. mag. Lektor, Kbh., se S. 37.

Af VIII. Slægtled:
Harald Balslev, f. 1867, Højskoleforst. Ubberup.
Søn af Rasm. L. Balslev, se S. 35.

Af IX. Slægtled:
Joachim *Ulrich* Sperling Balslev, f. 1901, Lærer Askov Højskole.
Søn af Lars Chr. Balslev, se ovenfor.

Pladsen, hvor Slægtens Stamfader har levet, og hvorfra Slægten har sit Navn. Baade her og rundt om paa Steder, hvor En af vort Navn har været Præst, har man vist en saa venlig Deltagelse for Sagen, at det har maattet fylde os med stor taknemlig Glæde.

Men naar jeg nu spørger mig selv, hvad der kan have bevæget disse mange til at ville være med til at rejse denne skønne Mindesten, saa beder jeg Dem ikke misforstaa mig, naar jeg begynder med at nævne et Navn fra den hellige Historie, jeg beder Dem ikke misforstaa mig, som om jeg vilde drage en Sammenligning, det vil jeg ikke, men det kan jo ofte ske, at man ved at se paa de Store og deres Kald og Gerning kan faa Øje paa Træk, som er ejendommelige ogsaa for de Smaa. — Den Mand, hvis Navn jeg vil nævne, er ham, der har faaet Navnet „Jakob den Retfærdige", Forfatteren til Jakobs Brev i Ny Testamente. Om han var en Stormand i Aandens Verden eller ej, skal jeg ikke her komme ind paa, det var han vel nok, men det er ikke det, jeg her tænker paa, men der var noget ved hans Personlighed, der gjorde, at han en Tid kom til at betyde noget for Menigheden i sit Folk.

Det kan jo ske, at de store Aander ikke bliver annammede af deres Egne, det gjaldt den største af alle, vor Herre Jesus Christus, om hvem det siges, at han kom til sit Eget, men hans Egne annammede ham ikke; og det samme kan siges om de Stormænd, som han omgav sig med, for at de skulde gaa hans Ærinde ud i Verden — Apostlene. Den Tjeneste, de blev kaldet til, var den vældige verdensomspændende Tjeneste at gaa ud og gøre alle Folkeslagene til hans Disciple. Saa stor og mægtig en Tjeneste, hvor Hedningefolkene skulde lære at bøje Knæ for den samme Gud som Jøderne, kunde disse ikke forstaa eller finde sig i, og derfor kom der en Tid, da deres nationale Stolthed vendte sig i Had mod Apostlene, saa disse ikke længere taaltes indenfor Landets Grænser; men da var Tiden, da Jakob den Retfærdige kom til at øve en Tjeneste, som netop han var skikket til. Det var ikke den verdensomspændende Tjeneste, han skulde øve, men en Tjeneste med en langt mindre Radius, kun indenfor hans eget Folk, og med det var han saa inderlig sammenvokset og sjælelig beslægtet, at selv de, der ikke delte hans Kristentro, maatte se paa ham som en af deres Egne og føle, at han kom til dem som en af deres Egne.

Og naar jeg nu spørger, hvad Grunden dog kan være til, at saa mange Mennesker her paa Stedet og rundt om, hvor En af vor Slægt har levet og virket, har villet rejse denne smukke Mindebauta, saa maa jeg svare, at Stenen slet ikke staar som et Minde om Stormænd, for vi har alle været Smaafolk indenfor vor Slægt, og selv om et Par har indtaget ret fremragende Stillinger i Samfundet, gælder dog det samme dem, og deres jævne og beskedne Fremtræden bar Vidne om, at de selv vidste det. Men naar Stenen staar saa smukt her paa den danske Bondejord mellem pyntelige

Gaarde og Huse, saa vidner den om, at her blandt de jævne danske Mænd og Kvinder havde vor Slægt sin Rod, — og er der i det hele noget Særpræg hos vor Slægt, da er det sikkert det, at Slægten har bevaret en dyb sjælelig Samhørighed med den jævne danske Mand og Kvinde, og naar vi blev saa venligt modtagne, hvor vi kom hen i vor Gerning, da var det sikkert, fordi vi kom til vore Egne og blev venligt modtagne af vore Egne.

Naar man læser de første Balslev'ers smaa beskedne Memoirer, er der et Træk, der særpræger dem, det er den barnlige enfoldige Forsynstro, Glæden over at føle sig i Guds Haand, under hans beskyttende Varetægt og Forsorg. Oplevelser af den Art dvæler de ved med Tak og Glæde. Jeg og mine har just i de allersidste Dage haft en saadan Oplevelse. Men er det ikke netop noget, der præger den jævne danske Mand og Kvinde, den enfoldige Tillid til Guds Forsorg og Beskærmelse. Jeg siger ikke, at dette er Kristendom, men det er en god Jordbund, hvori ægte sund dansk Kristendom kan gro, saa den levende Guds Ord bærer Frugt.

Saa staar Stenen derude paa Pladsen da som et Udtryk for, at Slægten, hvis Minde man har villet bevare, har haft en sjælelig dyb Samhørighed med den jævne danske Mand og Kvinde, og det siger vi Gud Tak for. Stenen minder om, hvor godt I og Eders Fædre tog imod de Gamle af vor Slægt, som nu er døde, og Stenen taler til Jer Unge af Slægten; den skal ikke blot tale om de svundne Dage, men sige til Jer Unge: bevar denne dybe sjælelige Samhørighed med det jævne danske Folk, vi er Smaafolk og ikke store Aander, men er det saadan, at den jævne Mand føler, at det er en af hans Egne, der kommer til ham, da vil ogsaa I blive modtaget venligt. Ja, naar jeg skal sige, hvad jeg mener, Stenen skal sige til Jer Unge i Slægten, saa vil jeg sige det med nogle Ord af Salomons Ordsprog, hvor det hedder: „Min Søn, glem ikke din Faders Bud og bevar din Moders Lov. Tryk den til dit Bryst og bind den om din Hals; naar du vandrer, skal den lede dig, naar du slumrer, skal den bevare dig, og naar du vaagner, skal den tale til dig."

Disse Ord retter jeg til Jer, I Unge, der kommer efter os Gamle, hvis Saga snart er ude; bevar denne gode Slægtsarv, elsk den som et Klenodie og bind den om Jeres Hals, som den unge Pige bærer det Smykke, hendes Moder har baaret, og er stolt og glad ved at bære det og mindes hende og ønsker at gaa i hendes Fodspor.

Og dog er det, der skal lede os, ikke, hvad Mennesker har givet os, men hvad der er rundet af Guds Naade og Kærlighed. Saa takker vi Gud for de Dage, som svandt, og for Velsignelsen over Slægt og Folk."

NOGLE SPREDTE PRÆSTE-BILLEDER

AF SOGNEPRÆST A. FIBIGER
ELIASKIRKEN · KØBENHAVN

PRÆSTER AF SLÆGTEN FIBIGER

Efter Opfordring fra Redaktionen af „Præstehistoriske Samlinger" skal jeg gerne meddele det lidet, der er, og det endnu mindre jeg ved at melde, om *min* Slægts Indsats i dansk Præsteliv. Det er nemlig slet ingen egentlig Præsteslægt, væsentligt en Skolemands og navnlig Officersslægt; men nogle Præster har der da været, ialt 7.

Slægtens ældste her i Landet kendte Mand var en Musiker, Instrumentisten *Jørgen Fibiger,* der i 1665 fik kgl. Bestalling som Stadsmusikant i Nyborg, hvor han døde 1689.

Slægten stammer rimeligvis fra Tyskland, fra Mecklenburg eller Schlesien; dernede findes nemlig den Dag i Dag talrige Personer, der staver deres Navn enten som vort, eller med et eller to stumme tyske e'er: Fi(e)bi(e)ger eller Viebig, Fibich eller Fiebig.

En altfor smuk Tradition vil udlede Navnet af „Fibi" = φοιβος, Apollo, Solguden, og „ger" af latinsk gero, at bringe, altsaa = Lysbringer! Si non e vero e ben trovato!

Den musikalske Evne, som har holdt sig igennem alle senere Slægtled, har ogsaa sat sit Præg paa de endnu blomstrende Grene af Slægten: Hof-Violongens og Hoftrompeterens; men af Præster har der, som sagt, kun været ialt syv.

1. *Hof-Violongens Gren.* For at begynde med den mest ubetydelige og hastigst afsluttede Del af Præste-Sagaen, maa jeg — ligesom Hunden sagde — begynde med mig selv. Forfatteren af disse Linier er nemlig den første og eneste og rimeligvis ogsaa den sidste af denne Slægtsgren, som blev Præst.

Ingen af mine direkte Forfædre har været Præster. Den ældste, fra Midten af 1600-Tallet, var Hof-Violong, ɔ: han var ansat i det kgl. Kapel og spillede det da lige opdukkede nye Instrument Violinen, — heller ingen i min Slægt paa mødrene Side har været Præster, heller ingen af mine to Brødre, og heller ikke min Søn, der er den eneste Arvtager af Navnet, og han har ingen Børn.

Hvorfor og hvordan jeg blev det, er en hel anden Historie, som *Kipling* siger; men af nærliggende Grunde skal jeg ikke komme nærmere ind paa det eller overhovedet paa en Omtale af den eneste Pastor Fibiger i *min* Gren. Jeg er forøvrigt den eneste nulevende Præst i Danmark af dette Navn.

2. *Hof-Trompeterens Gren,* ogsaa kaldet „Snoghøj-Grenen".

Nr. 2 af de syv Præster af Slægten Fibiger var ogsaa en enlig Præste-Fugl i sin Gren. Det var den bekendte Præst og Forfatter *Johannes Fibiger,* f. 27. Jan. 1821, død 13. Nov. 1897.

Hans præstelige Data var følgende: Søn af Rektor i Kolding Peder Grib F., Student Roskilde 1837, cand. theol. 1845, Lærer Haderslev 50, tillige Præst ved Sct. Johannes Hospital, Haderslev, 1850, Medstifter af Haderslev Bibelselskab, Rkp. Garnisons K., Kbhvn. 1859, Sp. Vallensved 1874, Sp. Ønslev-Eskildstrup 1881—1895.

*

Efter at have taget sin Afsked flyttede han til København, hvor han døde. Hans Hustru *Marie Amalie Waage,* overlevede ham i 10 Aar, død 10. Dec. 1907.

Set ham har jeg aldrig, han døde nemlig samme Aar, jeg kom til København; men jeg har brevvekslet med ham om vort Slægtskabsforhold.

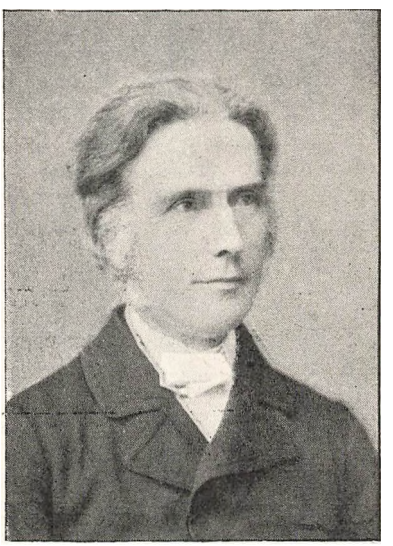

Johannes Fibiger.

Den Slægts-Gren, han hørte til, Hoftrompeterens, er baade den talrigste og berømteste, hvis man maa bruge dette Ord i denne Forbindelse.

Johannes Fibiger var maaske endnu mere kendt som Forfatter end som Præst. Han skrev sine tankevægtige Bøger til Dels under Pseudonymet: *Diodoros* („Den evige Strid", „Graabroderen", „Kors og Kærlighed", „Jeftas Datter", et bibelsk Drama o. fl.); men hans tunge Form afskrækkede det almindelige Publikum, og han slog aldrig igennem. *P. Hansen* indleder sin Omtale af ham i sin Litteraturhistorie med disse Ord: „Langt mindre Paaagtning end der med Rette burde tilkomme hans tankedybe, med de højeste Emner ideelte sysselsatte Digtning er bleven Præsten Johannes Fibiger til Del, mest vel fordi en vis Grad af Mystik, sælsomt forenet med rationelle Elementer, unddrager hans Poesi den brede Læseverdens umiddelbare Forstaaelse og Interesse, saa vel som ogsaa paa Grund af nogen Tunghed i Beherskelsen af Formen."

Men med ham er altsaa Snoghøj-Grenens Præsteserie udtømt.

[Han havde ganske vist en Fætter, *Wilhelm Fibiger,* født 26. Sep. 1828, som var cand. theol. Men han naaede ikke at blive Præst, idet han døde af Tuberkulose i Neapel, — „uden Kristendom, fortvivlet over en ulykkelig Kærlighed" (Johs. Fibiger: „Mit

Liv og Levned," S. 54). Han havde sammen med Broderen Otto deltaget som frivillig i den første slesvigske Krig. Han døde 1. Okt. 1853. Wilhelm var Broder til den bekendte Søskendeflok: Ingeniørkaptajnen *Adolf F.*, Oberst *Axel F.*, Rektor *Otto F.*, samt Forfatterinderne *Ilia F.*, og *Mathilde F.* (Clara Rafael). En tredie Søster, *Anna F.*, blev gift med Præsten *Carl Adolph Gjellerup* og Moder til Digteren *Carl G.*, der blev Plejesøn hos Moderens Fætter *Johannes F.* Han har besørget Udgivelsen af *Johannes Fibigers:* „Mit Liv og Levned", der vel kan forudsættes at være kendt af alle Bibliofiler og Elskere af Biografier].

Maaske kunde det være tilladt at fortælle en lille Episode i Forbindelse med Omtalen af Johs. F. Jeg kom som cand. theol. i 1893 op til Biskop *Bruun Juul Fog* for at træffe Aftale med ham, om hvorvidt jeg, der ellers hørte til Viborg Stift, kunde faa Lov at blive ordineret af ham den 17. Maj i Vor Frue Kirke. Det var ud paa Eftermiddagen, jeg kom ind i hans Stue, hvor det allerede var begyndt at skumre. Biskoppen kom hen imod mig, der, som det sig hør og bør, pænt stod henne ved Døren. „Hvad vil De?" spurgte han. Jeg fremførte mit Ærinde. „Hvad er Deres Navn?" spurgte han videre. „Fibiger, Deres Højærværdighed," svarede jeg; thi saaledes tiltalte man i mine unge Dage en Biskop. „Hm! Er De i Familie med Johannes Fibiger?" „Ja, langt ude, Deres Højærværdighed." „Han var min Ungdomsven, den skønneste Sjæl i det skønneste Legeme," sagde Biskoppen. Dermed vendte han mig Ryggen, gik hen til Vinduet, stirrede ud over Frue Plads og faldt i dybe Tanker. Der gik lang Tid. Jeg stod fremdeles urokkelig ret op og ned ved Døren. Endelig vaagnede den gamle Biskop af sine Drømme, kom tilbage til Virkeligheden, vendte sig om og opdagede mig. „Hvad vil De?" spurgte han. Jeg fremførte mit Ærinde. „Hvad er Deres Navn?" spurgte han videre. „Fibiger, Deres Højærværdighed," svarede jeg med uforanderlig Sandfærdighed. „Er De i Familie med Johannes Fibiger?" „Ja, langt ude, Deres Højærværdighed." „Han var min Ungdomsven! — Nu skal jeg fortælle Dem, hvordan hans Slægt kom til Snoghøj. Tordenskjolds Ven og Kampfælle *Peder Grib*, havde faaet Snoghøj i Forlening af Kong Frederik IV som Løn for hans Tapperhed i Krigen (han havde mistet sin højre Arm ved Angrebet paa Strømstad 1717). Gribs Datterdatter Jomfru *Lindam* sad nu som Ejer af Snoghøj. En juridisk Kandidat, *Gotfrid Fibiger*, skrev da til en Ven af sig i Fredericia og bad ham, om han vilde gaa ned og se paa Forholdene der, om han mente, Snoghøj med Transportvæsenet og Accisen muligvis var noget for ham, saa han kunde faa Brug for sine juridiske Kundskaber. „Og mener du det," fortsatte han, „maa du ikke manquere at forsikre Jomfru Lindam om min oprigtige Kærlighed til hende." Det gik da efter Ønske, og da Jomfru Lindam Natten før Bejleren kom, havde haft en mærkelig Drøm, hvori hun saa en Yngling komme op fra Færgebroen for at bejle til hende,

og da han saa virkelig kom, grangivelig som i Drømmen, kunde der jo ikke være nogen Tvivl om, at han var den rette.

Iøvrigt var Gotfrid Fibiger lige saa akkurat som sin Fader, der var Byskriver i Hjørring, død 1752, der var saa nøjeregnende, at han, hvis han blev afbrudt i at skrive et privat Brev, for at udstede en Kvittering, omhyggeligt tørrede sin Gaasefjer af, saa den var ganske ren, skrev saa Kvitteringen med Kongens Blæk, derefter tørrede han Fjeren af igen, dyppede den i sit private Blæk og fortsatte sit Brev.

Ligesaa: Naar en Bondemand kom og betalte sine Afgifter, saa skulde netop *disse* Penge gaa ind til kongelig Majestæt. Det kunde aldrig falde ham ind at veksle dem til større Mønt, Kongen skulde have, hvad Kongens var.

Alt dette fortalte den gamle Biskop mig og lo dertil med sin dybe Bas. Endelig lykkedes det mig at faa aftalt det rent praktiske med ham. Ingen maa tro, denne Skildring er overdreven, men den gamle Herre var allerede da svækket. Han blev da ogsaa syg under Ordinationen, Sveden perlede paa hans elfenbensgule Pande, og den højtidelige Handling maatte afbrydes; men ordinerede blev vi da.

Næste Aar tog han sin Afsked.

Om *Johannes Fibiger* som Præst er det kun lykkedes mig at faa fat i nogle faa Træk, som Indremissionær *Lars Aage*, der var ansat paa Falster i sin Tid, har fortalt mig.

Det var en ren Nydelse, sagde han, at besøge denne fine, ædle Præst, der virkelig var, som Biskop Fog sagde, „den skønneste Sjæl i det skønneste Legeme." Man kunde faa skønne og rige Samtaler med ham, medens han spadserede op og ned ad Gulvet i sin Stue eller stod og stirrede ud i sin Have, og lærd var han jo, havde bl. a. lært sig selv arabisk m. m. Men pludselig kunde han komme med de besynderligste Ting. Som f. Eks. da Lars Aage en Dag i Samtalens Løb kom til at tale om det menneskelige Hjærtes Fordærvelse. Da udbrød Fibiger: „Ja, hvorfor taler De nu i Grunden om Hjærtet? De kunde jo lige saa godt med Skriftens Ord tale om vore Nyrers Fordærvelse, eller om, at vi skal give Gud vore Nyrer!"

Skønt han ingenlunde var Indre-Missionsmand, var han dog overlegen nok til at se med uhildet Blik paa den store Velsignelse, Indre Mission havde tilført vort Folk og ikke mindst vor Kirke. Det var jo i Indre Missions Storm- og Trængsels-Aar, og navnlig i Lolland-Falsters Stift, hvor de ældste (og mest konservative) Præster sad, var der billigt Køb for frit Slag paa den stakkels Mission. Men da en Præst i et Konvent i Nykøbing en Gang stod op og — der var jo formentlig intet at risikere — gav Indre Mission det glatte Lag af et godt Hjærte, stod pludselig Fibiger op, og den ellers saa stilfærdige og filosofiske Præstemand iførte sig en Kampens Rustning af Ironi og huggede med Satirens Sværd det ulykkelige Foredrag til Plukfisk.

En Gang i en Høstprædiken sagde han stille og vægtigt: „Guds Børn gør Guds Vilje. Nu er der mange af Jer, som har kørt Korn ind om Søndagen. Men det er imod Guds Vilje. Ja, saa er I ikke Guds Børn og kommer aldrig i Himlen, hvis I ikke omvender Jer. — Ja, ja, lille Børn, føjede han til lidt efter, jeg vil saamænd ikke fornærme Jer. Men det var min Pligt at sige Jer det. Og nu kan I jo tænke efter selv!"

— — —

Iøvrigt turde jeg, inden jeg slutter Omtalen af Johannes Fibiger anbefale Præster at studere hans foran nævnte Selvbiografi: *„Mit Liv og Levned."* Dèr vil de finde et Billede af en rigt facetteret Aand, en fin og ridderlig Skikkelse, et Kulturmenneske af Aandens Adel, som pryder et Lands Præstestand.

— — —

Af den saakaldte *Fyns-Lollands Gren,* der nu er uddød, har der været to Præster: 3. *Bartram Treven Fibiger,* døbt 21. —?? 1707, begr. 13. Okt. 1785 som Kateket i Assens, og 4. Broderen *Andreas Samsing Mathiesen Fibiger,* f. 28. Nov. 1730, død 30. Maj 1788.

I Henne-Lønne Sogns Vielsesbog læses: „I Jesu Nafn! January d. 26de blef Jeg viet til min salig Formands Enke, Madame Katherina Maria Endorph. — Vielsen udførtes af Hr. Klagenberg af Brøndum."

Eftermanden har — med aabenbar Misbilligelse af et „jeg" i en Kirkebog — tilføjet: „Hans Nafn var Andreas Samsing Fibiger, som er forglemt at indføre."

I Haderslev Amts Beskrivelse omtales han saaledes som Sognepræst for Ø. Linnets Menighed i Nordslesvig: „Hr. Andreas Samsing Fibiger, hvilken Apostel (!) Gud satte først til at prædike Salighedens Ord for Henne og Lønne Menigheder i Jylland; men Aar 1764 den 20de Juli for denne Menighed, og i Aaret 1770 den 26de Januar i Phanefjord paa Møen. Gud give ham et i Kristo fornøjet Sind og et roligt Liv."

Som Sognepræst i Fanefjord virkede han ivrigt for Bøndergodsets Frigivelse fra Fæste til Herregaarden. Sammen med en Gaardmand fra Sognet, Christian Nielsen, red han i 1769 ind til København, fik Audiens hos Kong Christian VII og opnaaede, hvad han vilde. Af Taknemmelighed herover er der rejst en Stenstøtte i Fanefjord Skov, hvis Indskrift lyder saaledes:

„Aar 1869 rejste Fanefjord Godses Ejere denne Sten i taknemmeligt Minde om Forfædre, som i 1769 i Fællesskab købte Godset. Her skal med Tak nævnes Præsten A. S. Fibiger og Gmd. C. Nielsen, der rejste til Kjøbenhavn og formaaede Kong Christian VII til at være Kautionist.

Lad denne Sten urokket staa
vor Efterslægt til Minde,
at de igen om 100 Aar
den Frihed og kan finde."

Den elskværdige gamle Pastor *Bolwig*, som har meddelt mig dette, bemærker videre: „Jeg har ikke hørt nogen Udtalelse om Fibiger som Præst, — det synes, som om denne store Begivenhed,

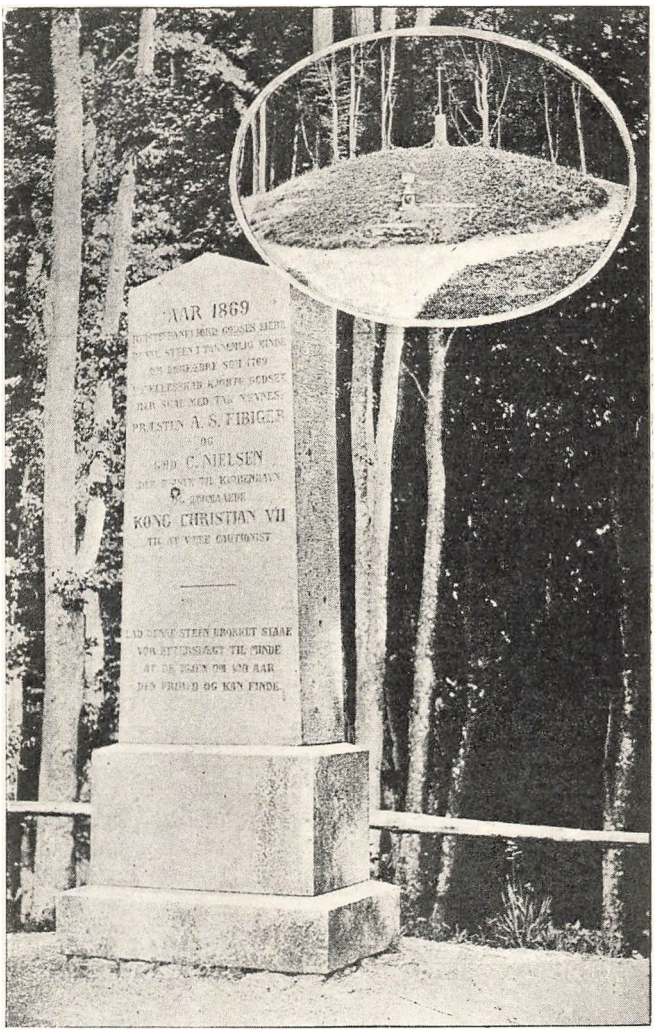

Mindestenen i Fanefjord Skov.

hvorved Bønderne blev Godsejere, og hvori han havde saa væsentlig Andel, har optaget i sig Sognets hele Interesse for ham."

Han døde barnløs.

— — —

Den eneste Gren af Slægten, der har frembragt noget i Retning

af en Præste-Generation, er *Thy-Grenen*, en Sidegren til Snoghøj-Grenen. Dèr var tre Præster i Træk.

5. Den ældste var *Christian Frederik Fibiger*, født 3. April 1763 i Aalborg, Søn af Toldkontrollør *Johan Adolf F.* Han døde 30. April 1819 som Sognepræst og Provst i Jetsmark. Han var gift 2. Gang med *Sofie Kathrine Worm*, f. 7. Okt. 1778, død 5. Marts 1853 i Aalborg. Hendes Fader, Provst Worm, f. 1746, var Forfatter af den berømte Prædiken paa Juledag „om Nytten af Staldfodring". „Vi har nu hørt om, hvorledes Jesus blev født i en Stald. Saa vil vi heraf tage Anledning til med hverandre at betragte, hvilken Nytte man kan have af Staldfodring." Denne Prædiken blev indsendt til det kgl. danske Landhusholdningsselskab og belønnet med dets Guldmedaille.

I Efteraaret 1904 traf jeg „tilfældigt" ved et Sygebesøg paa Kommunehospitalet Provst Fibigers Datter, der laa syg paa den samme Stue. Hun fortalte mig, at hun efter sin Moder havde arvet denne Guldmedaille. Hun døde 28. April 1905; men desværre tog ingen Vare paa den „velfortjente" Medaille, saa den er forsvundet af Slægtens Eje.

6. Provst Fibigers Søn, *Peter Nicolai Fibiger*, født 2. Jan. 1810, død 31. Jan. 1880, var Sognepræst til Harring-Stagstrup (med Bolig i Rosholm) og Provst for Hassing-Refs Herreder.

Han var Studenterkammerat med *Peter Christian Kierkegaard*, der døde 1888 som Biskop i Aalborg, Broder til Søren K. Det samme Tungsind, som plagede Søren K. og gjorde ham forrykt, laa ogsaa over Biskoppen med hele sin Tynge og tvang ham ned i sort Melankoli, saa han i 1875 nedlagde sit Embede og nedsank efterhaanden i det dybeste, aandelige Mørke.

I denne Tilstand fik han en Dag Besøg af sin Ungdomsven, Provst Fibiger. Biskoppen klagede sin Nød for sin gamle Ven: „Jeg er fortabt, fordømt og forbandet!" sukkede han. Da sagde Provst Fibiger til ham: „Læg dig ned paa dine Knæ!" Og der var en saadan Myndighed over ham, at Biskoppen uvilkaarlig adlød. Saa lagde den gamle Provst sin Haand paa hans Hoved og sagde: „Saa tilsiger jeg dig alle dine Synders naadige Forladelse i Faderens og Sønnens og Helligaandens Navn! Det er du døbt til at eje, og det skal du tro; thi Gud fortryder ikke sit Kald og sine Naadegaver!" Og virkelig gjorde dette et saadant Indtryk paa den gamle Biskop, at Tungsindet for en Tid lettede for ham.

7. Det tredje Led i denne Præstekæde var Provst Fibigers Søn: *Emil Fibiger*, f. 21. Aug. 1846, død 12. Jan. 1907. Han var først sin Faders Efterfølger i Rosholm, og endte sine Dage som Sognepræst i Skjelby-Gjedesby (Gedser) paa Falster, hvor han døde pludseligt, medens han paa Kirkegaarden forrettede en Begravelse.

Han var en rigt begavet Mand med store Evner. Jeg besøgte ham baade i Thy og paa Falster. Men det var, som om hans Evner aldrig ret kom til Udfoldelse. Der var noget slapt og spredt over ham, og han havde vanskeligt ved at finde Indgang i de falsterske

Forhold, der var saa vidt forskellige fra dem i Thy, hvortil han var knyttet med saa dybe Rødder.

Men naar han rigtig var oppe, var han uforlignelig som Fortæller, Han sad inde med en Rigdom af Historier om gamle rationalistiske Præster og fortalte dem mesterligt. Ligesaa har troende Mennesker i Thy fortalt, at hans Prædikener undertiden kunde være rent ud ypperlige.

— — —

Af Thy-Slægten er der iøvrigt ikke andre Præster end disse tre. Ingen af Emil F.s fem Sønner blev Præster. Ej heller hans eneste Brodersøn, Proprietær *Vilhelm Fibiger,* vel kendt som Folketingsmand. Han har et eneste Barn, en Søn, *Steen Fibiger,* f. 14. Feb. 1915, Thy-Grenens Fremtids Haab.

Og hermed ender Slægten Fibigers Præste-Saga.

For Fuldstændigheds Skyld skal kun nævnes, at den berømte Kræftforsker, Professor *Johannes Andreas Grib Fibiger,* f. 23. April 1867, død 30. Jan. 1928, var af Snoghøj-Grenen og ikke efterlod sig nogen Søn. Derimod har hans Halvfætter og Svoger, Havnemole-Bygmesteren, Ingeniør *Jørgen Nis Fibiger,* ligeledes af Snoghøj-Grenen, tre Sønner: Bent, f. 1911, Harald, f. 1912 og Palle, f. 1914. Men om *de* bliver Præster, maa Fremtiden vise. Qui vivra, verra!

TILLÆG

NOGLE PRÆSTEHISTORIER FRA RATIONALISMENS TID

En Præst fortalte mig:

„I min første Præstetid var jeg Kapellan hos en brav, gammel Præst. Han var en ægte Repræsentant for den rendyrkede Rationalisme. Hans Kristusbegreb var svagt; men til Gengæld var hans Tro paa den første Trosartikel dyb og ægte.

Naar det f. Eks. havde regnet om Natten, og jeg i min Ungdoms Uforstand sov den dejlige Sommermorgen bort, kom han hen til mit Kapellan-Vindue, bankede paa og sagde med sin dybe Bas: „Ligger han her og snuer endnu! Skynd sig op og kom ud at se Vorherres Værk! Hans Vej er igennem Skyerne, og hans Fodspor drypper med Fedme!“ Og naar han saa stod og betragtede Markerne, der bugnede af Grøde, kunde man se paa ham, at han i Sandhed holdt Andagt, og at han af Hjærtet priste Gud og Faderen, Livets Skaber og Opholder.

— — —

En Gang havde de faaet rejst et Taarn ved den ene af hans Kirker og samtidig faaet lagt nyt Bjælkeloft inde i Kirken. Da Arbejdet var endt, blev der holdt en festlig Indvielsesgudstjeneste. Og den gamle Præst var ikke mindre glad end St. Laurentius, da *han* havde faaet bygget Lunds Domkirke, hvorom der staar i Folkevisen:

Laurentius i Morgenstund
staar glad for gyldne Alter,
han messer dèr af Hjærtens Grund
og synger en dejlig Psalter.

Fuld af Glæde besteg den gamle Præst Prædikestolen i den festligt smykkede Kirke og begyndte at bede: „Herre! vi takker dig, fordi dette dit hellige Hus nu har faaet et Taarn, hvis Tinde peger imod Sky! Og vi takker dig, fordi du har holdt din Haand beskyttende over alle Arbejderne, saa ikke en eneste er kommen til Skade under Arbejdet! Og," fortsatte han, idet han opløftede sine Øjne imod — Loftet, „sikken et dejligt Loft, du har givet os, sikke dejlige pommerske Bjælker! Og nu, vor Gud og Fader, har vi paa denne Højtidsdag kun én Bøn i Fællesskab i vore andægtige Hjærter (og alle lyttede i forventningsfuld Andagt): Giv os nu ogsaa et Taarn paa vor Annex-Kirke! Amen!"

— — —

Han var dog ikke uden Betænkelighed ved at se den allerede den Gang overhaandtagende Luksus: „Ja, mine Venner," udbrød han i sin Afskedsprædiken, „hvilken Forandring er der ikke sket i de Aar, i hvilke Forsynet har forundt mig at være Eders Sjælesørger. Den Gang jeg kom, kørte Hvermand til Kirke i sin stive Kærre eller i det højeste i en Arbejdsfjedervogn; men nu, ak, hvor forandret! Nu ser man, Gud hjælpe mig, hver en Gaardmand komme agende i Fjedervogn med røde fløjelsbetrukne Hynder, og i Stedet for det tarvelige Seletøj med Reb om Skaglerne, møder I nu op med Læderskagler og Sølvbeslag paa Hovedladet. Herre, hvad skal Enden blive?"

Denne Aktualitet i Afskedsprædikenen gjorde det dybeste Indtryk paa Menigheden.

— — —

Der berettes ikke noget om, at han — som Provst Worm — har holdt Juleprædiken „om Nytten af Staldfodring"; men i en Juleprædiken kom han dog ogsaa ind paa almennyttige Tidsbetragtninger. „Ja," udbrød han, „dèr sad nu den stakkels Jomfru Maria og fødte sit lille Barn i en Stald. Ja, tænk en Gang! Uden anden Vugge end en Krybbe og uden andet Leje end Halm! Hvor ganske anderledes bekvemt har vore Kvinder det ikke nu om Dage! Nu er der ved vor ophøjede Majestæts landsfaderlige Omsorg ansat velbestaltede, eksaminerede Gjordemødre rundt om i hvert et Sogn, saa ingen behøver at føde uden kyndig Hjælp," — her begyndte de unge Karle at fnise højlydt, medens de unge tugtige Jomfruer rødmede. Det saa han og fortsatte derefter saaledes: „Men da jeg ser, at her er megen Ungdom til Stede i Dag, ville vi nu ikke yderligere drøfte denne Materie fra dette hellige Sted!"

— Ja, der var flere Historier endnu, tror jeg nok, men dem husker jeg ikke. For de her fortalte derimod, tør jeg indestaa for Referatets Paalidelighed.

JOHANN HERMANN SCHRADER

PROVST OG SOGNEPRÆST I TØNDER

AF AAGE DAHL
SOGNEPRÆST I EGEN

At Reformationen i Danmark blev gennemført under stærk Paavirkning fra Tyskland blev i mange Maader skæbnesvangert for den Del af Landet, der laa Tyskland nærmest, Sønderjylland.

Her, hvor to Sprog og to Kulturer mødtes, maatte det faa gennemgribende Betydning, hvilket Præg, der kom til at ligge over det aandelige Liv, der mødte Folket.

Og dette Præg var tysk, ikke dansk. Nogle af Reformationstidens Førstemænd var indfødte Tyskere, saaledes Eberhard Weidensee i Haderslev, Johan Wendt, der blev Biskop i Ribe og førte kirkeligt Tilsyn helt op til Limfjorden, skønt han ikke kunde tale det danske Sprog og maaske knap nok forstod det, og flere andre.

Og selv Landets egne Børn, som Generanus i Aabenraa, Boye i Haderslev, Tast i Husum, alle havde de faaet deres Uddannelse ved tyske Universiteter, var prægede deraf og opfyldte af, hvad der havde mødt dem under Opholdet dernede.

Imidlertid var denne Strømning ikke ny. Allerede længe havde den gjort sig gældende. De betydeligste Præbender i Sønderjylland blev besat med tyskfødte Prælater, hvilket med al ønskelig Tydelighed fremgaar af Fortegnelsen over sønderjydske Prælater, hentet fra Acta pontificum Danica, som Prof., Dr. Reimer Hansen har fremdraget i Zeitschrift für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte XXXVI, S. 170—190 og XXXVIII, S. 327—346, fortsat i Schriften des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte, 2. Række VI, S. 313—351 og 460—496.

Havde dette nu kun været noget forbigaaende, som prægede den sidste katholske Tid og selve Reformationstiden, havde det næppe faaet saa stor Betydning, som det fik.

Men saavel i den hertugelige som ogsaa i den kongelige Del af Sønderjylland møder vi langt ned i Tiden indkaldte Tyskere, navnlig i de mere anselige Embeder som Generalsuperintendenter og Provster.

Medens alle Landets egne Børn har studeret ved tyske Universiteter som Rostock, Wittenberg, Helmstädt, Leipzig, Jena, Halle og senere ikke mindst i Kiel, ja ofte havde faaet deres Skolegang

Johann Hermann Schrader.

i Lübeck, Hamborg eller Lüneborg, var det et Mindretal, der havde studeret i København, og da ofte kun i ganske faa Maaneder, hvor de jo ogsaa snart blev udelukkede fra Kommunitetet, da de jo havde Kiels Universitet at ty til og det gjaldt at faa det befolket.

Intet Under derfor, at de kom til at virke saa afnationaliserende, som Tilfældet blev. Gennem mange Aars Ophold i Tyskland og stadig aandelig Tilknytning dertil blev de mere og mere fortrolige med Tanken om, at i Grunden hørte de til der. Tysk talte de, og tysk skrev de i hvert Fald i offentlige Skrivelser og i Kirkebøger.

Indbyrdes skrev de vel i ældre Tid ofte Latin, Modersmaalet brugtes kun nedad.

Naar de lod sig indskrive ved de tyske Universiteter, ja selv i København, skete det under Tilføjelsen af Ordet „Holsatis", fra Holsten. I mange Tilfælde kunde de vel nøjes med Angivelse af Byen, de var fra, eller Skolen, de havde besøgt, i mange Tilfælde kalder de sig ogsaa „Slesvicensis"; men i langt de fleste Tilfælde er det Ordet „Holsatis", man møder.

Det er mærkeligt at se, hvor fast Grænsen efterhaanden kommer til at ligge. Den deler Før, hvor to Sogne bliver tyske, et dansk, deler Landet lidt Nord for den nuværende Grændse, hvor den gaar ind mellem Højer og Tønder, der bliver tyske, og Møgeltønder, Daler, Visby, Emmerlev, der bliver danske; Hjerpsted og Skads bliver tyske, Ballum bliver dansk; derefter følger den Tørninglens Østgrænse op til Kongeaaen, men mod Øst overskrider den denne og gaar helt op til Koldings Porte, saa selv en Student fra Vonsild bliver „Holsatis".

Mod Øst danner Alssund Grændse, idet dog Sønderborg og Kegnæs hører til Slesvig, medens den øvrige Del af Als og Ærø danner som et Rige for sig selv, dog med stærkere Traade til Fyn, — som det jo kirkeligt hørte med til, — og København end syd paa. Studenterne fra Als har saaledes besøgt Odense Latinskole, i Reglen ikke Sønderborg eller Flensborg.

Hvor stærk denne Grændse staar, viser sig allerbedst derved, at paa den danske Side af den møder man saa godt som aldrig andre end indfødte Danske i Embederne, saa godt som aldrig Kieler-Studenter, ja selv fra Sogne, der ligger som Grændsesogne, gaar kun sjældent en Præstesøn over Grændsen og bliver Præst paa hin Side, ligesom det hører til Sjældenhederne, at en Præstedatter gaar som Præstekone over Grændsen.

Men det var ikke blot indenfor Hertugdømmets Grændser, man mere og mere skilte sig ud fra den øvrige Del af Landet. For det danske Folk som Helhed stod det sikkert som et andet Land, hvad der laa hinsides den nævnte Grændse, som jo den Gang fulgte Ribe Stifts Sydgrændse. Ogsaa det tyske Cancelli i København, hvorigennem Hertugdømmet administreredes, skulde jo bidrage sit dertil. Man følte ikke i en ældre Tid, hvor Landegrændsen virkelig gik.

I det prøjsiske Statsarkiv i Kiel har jeg saaledes mellem Ansøgninger om Embedet som Sognepræst i Gammel Haderslev, hvor dog Kirkesproget var dansk, fundet en fra en Sognepræst paa Mors, der indgiver sin Supplique, da han har hørt, at et Embede, Gammel Haderslev kaldet i „den danske Del af Holsten", er blevet ledigt.[1])

[1]) Sammesteds har jeg fundet en Ansøgning fra Aaret 1745 om Embedet som Adjuncctus ministerii cum spe successionis i Tyrstrup og Hjerndrup. Den er skrevet af cand. theol. Michael Reimer, der er Degn i Norge.

Selvfølgelig maatte slige Omstændigheder virke forkvaklende ind paa Forholdene i Grændselandet. Bedre blev det ikke, da med Pietismen en ny stærk aandelig Strømning vældede frem fra Tyskland, og allerværst da med Rationalismens Oplysningstrang en bevidst afnationaliserende Vilje begyndte at gøre sig gældende.

Det er nu let at se, hvor skæbnesvangre disse Forhold blev for Sønderjylland. At Oprøret kom i 1848, og at Landet nu er delt langs Skelbækken, skyldes ikke mindst denne gennem Aarhundreder af Landets Regering understøttede aandelige Forbindelse med vor store sydlige Nabo.

Men hvor skæbnesvangert det end blev for vor Landsdel, saa lader det sig dog ikke nægte, at de aandelige Gaver, vi med Reformationen og Pietismen fik syd fra, har været og den Dag i Dag for dansk Menighedsliv er velsignede Gaver, som vi som Kristne skylder Gud Tak for og ikke kunde taale at undvære, og nægtes kan det ikke heller, at de Mænd, der indkaldtes hertil saavel i Reformationens som i Pietismens Aarhundrede ikke hører til de ringeste, Tyskland havde at afse, men oftest fortjener at nævnes blandt de bedste.

Dette gælder ikke mindst den Mand, hvis Navn staar over disse Linjer, og som i Aar for 200 Aar siden begyndte sin Gerning i Nordslesvig, hvor han sikkert af alle blev opfattet som Pietismens førende Skikkelse, hvor han virkede til stor Velsignelse i den lille halve Snes Aar, han stod som Sognepræst i Tønder, saa han bliver en af Hovedskikkelserne i den sønderjydske Kirkes Historie.

Johann Hermann Schrader fødtes i Hamborg den 9. Januar 1684 som Søn af Klejnsmed Hans Schrader og Gertrud Prangen.

Hans Forældre synes ingenlunde at have siddet i daarlige Formuesforhold; thi endskønt han kun var 1 Aar gammel, da hans Fader døde, tvivlede hans Moder ikke om, da hun erkendte hans Evner, at han skulde holdes til Bogen. Hun nærede Ønsket om, at han skulde studere Theologi og blive Præst, og hun opdrog sin Søn til Alvor og Fromhed i gammeldags Gudsfrygt.

Sin Skolegang fik han i Hamborg, hvor han blev Student i 19 Aars Alderen i Aaret 1703. Den 4. April s. A. immatriculeredes han i Rostock[1]), der havde et af den Tids berømteste theologiske Fakulteter. I Studentertiden her boede han hos Superintendenten, Dr. Grünberg. Denne synes ikke blot at have været en dygtig Theolog, men tillige stærkere livspræget end Datidens Theologer almindeligt var, og i hans Hjem fik Schräder sit kristelige Gennembrud.

Han søger om dette Embede beliggende i Grevskabet Ditmarsken. Man kunde maaske mene, at denne Fejltagelse kan skyldes Afstanden; men Manden er født i Odense og hans Fader er Sognepræst i Tyrstrup-Hjerndrup. Det er som Medhjælper hos Faderen, han søger Embedet. Intet Under, at Kongen resolverer, at til dette Embede bør kaldes en Mand af større Gaver end Kandidat Reimer.

[1]) Adolf Hofmeister: Die Matrikel der Universität Rostock III.

Om han har besøgt andre tyske Universiteter, som ellers Skik og Brug var, faar staa hen, jeg har ikke fundet Vidnesbyrd derom; men omkring 1708 er hans Studentertid afsluttet, og han vender hjem til Fædrenebyen, hvor han i 1709 flere Gange stod som Hjælpeprædikant paa Byens Prædikestole, og hvor han vakte Provsten, Dr. Volckmars Interesse ved sin Veltalenhed, den Ild, der prægede hans Tale og den Frygtløshed, hvormed han revsede Synden og fremførte den rene, sande Lære. Paa Dr. Volckmars Anbefaling blev han nu Informator hos Grev Johan Georg Holstein, siden Medlem af Missionskollegiet, Medlem af Konseillet, Amtmand i Tønder og i det hele en af de indflydelsesrigeste Mænd i Landet. Med ham drog han til København, hvor han den 28. April 1712 lod sig indskrive ved Universitetet.[1])

Efter at have afsluttet sin Virksomhed i det Holsteinske Hus var han en kort Tid Lærer for Hofpræsten, Dr. F. J. Lütkens Børn, men snart blev han kaldet til vigtigere Gerning, idet han i Aaret 1713 fik Ansættelse som Huslærer for den lille Prinsesse Charlotte Amalie, Kong Frederik den Fjerdes Datter.

Ved Siden af sin Gerning som Huslærer fik han Tid til videnskabelige Studier, ligesom han det sidste Aar, han var i København, begyndte sit Forfatterskab, der aldrig gik udover det opbyggelige, med den lille Afhandling: „Die Nichtigkeit vom Lehre vom Verdienst der guten Werke." Trykt i Kbhvn. 1721.

I denne Titel er jo en af de Kiler, som Pietismens Forkyndelse stærkest drev paa, ført frem med al ønskelig Kraft.

Antagelig har han ogsaa allerede i disse Aar syslet med Salmedigtning og samlet, hvad han kunde overkomme paa dette Omraade, selv om hans egne Digte maaske som Forsøg ikke naaede udenfor Bordskuffen, eller dog kun blev kendt af den snævrere Kreds.

At man har været tilfreds med hans Virksomhed som Lærer for Prinsessen, fremgaar tydeligt af, at da han i 1722 kan nedlægge denne Gerning, kalder Kongen ham straks til Førstepræst i det store og vellønnede Pastorat Oldesloe i Holsten, 3 Mil fra Lübeck. Her faldt nu hans første Præstegerning, om hvilken det hedder, at den ikke blev uden Frugter. Sikkert er han gaaet til den med stor Nidkærhed, og hans Foresatte har fulgt ham med Interesse og Forventning. Ogsaa her tog han Pennen til Hjælp for sin Gerning, da han 1725 i Hamborg lod trykke: „Kurze, deutliche und erbauliche Nachricht vom Inhalt der Heil. Schrift."

Samme Aar, han tiltraadte sit Embede her, holdt han Bryllup, antagelig i Rostock, med Johanna Dorothea Roloff, Datter af Sognepræst ved St. Petri Kirke i Rostock, Peter Roloff og Catharina Gercke.[2]) Hun blev ham en trofast og dygtig Hustru, der barnløs,

[1]) Birket-Smith: Københavns Universitets Matrikel II S. 361.
[2]) G. Willproth: Die Mecklenburg-Schwerinische Pfarrer seit dem dreissigjährigen Kriege III, S. 1440.

som hun blev, ofrede sin Kærlighed paa ham, der gennem mange Aar var legemlig svag, — han syntes at have været brystsyg, — og gik op i hans Gerning, saa godt som en Præstekone i de Tider kunde det. Antagelig vil det sige, at hun har styret Hus og Gaard, saa han helt har kunnet hellige sig sin Præstegerning og sine Studier, som den Gang var uadskillelige fra Stillingen som Præst.

Forventningerne til ham blev ikke skuffede. Det viste sig, da Generalsuperintendenten efter kun 5 Aars Arbejde i Oldesloe anbefalede ham, sikkert ogsaa efter Henstilling fra Grev Holstein, der jo nu var Amtmand i Tønder, til kongelig Udnævnelse som Sognepræst i Tønder, hvormed var forbundet Stillingen som Provst i Tønder Provsti, den Gang et af de største Provstier i Landet.[1])

Sikkert har Kongen med Glæde fulgt Indstillingen, som maaske end ikke er fremkommet uden hans Tilskyndelse; han kendte jo Manden, det drejede sig om, havde Tillid til ham og betragtede ham med god Grund som en af de betydeligste Kræfter i Kirkens Tjeneste indenfor hans Landomraade. I Begyndelsen af December underskrev han hans Bestalling til denne ærefulde og ansvarsfulde Post, og hen paa Aaret 1728 er Schrader da flyttet til Tønder, hvor han introduceredes i sit Embede Misericordia Søndag den 11. April 1728 og holdt sin første Prædiken over Teksten Joh. 10, 11—16, Den gode Hyrde. Den udkom samme Aar i Altona.

Utvivlsomt har det hin Dag brændt i hans Sjæl med Guds Hjælp at blive en god Hyrde for den nye Hjord, han var kaldet til, og enhver vil give ham det Skudsmaal, at han blev det, ja, han blev det ikke blot for den Menighed, han virkede i, men ogsaa for en Skare unge Præster, han hurtig fik Indflydelse paa, og hvis Navne nævnes med Ære i den danske Menighed: Brødrene Brorson, P. J. Hygom, Ewald og flere.

[1]) Embedet i Tønder var egentlig et Valgkald; men allerede Schraders Formand var udnævnt udenom Menighed og Magistrat, og nu hedder det i en kgl. Skrivelse af 6. XII. 1727 til Amtmanden i Tønder: »So befehlen wir Dir hiermit allergnädigst, dass in unserem Nahmen, Du, durch, mehrgedachten unseren Cantzeley-Rath und Ambts Inspektoren Müller, Bürgermeisteren und Rath unserm Stadt Tondern, insinuiren und anzeigen lassest, wie unss zu allergnädigsten Gefallen geruhen würde, und Ihrer sonst competirenden freyem Haubt Pastorat-Wahl Gerechtigkeit gar nicht zum Præjuditz oder zur Consequence angezogen werden sollte, wenn dieselbe bei jetziger Vakance des Haubt Pastorate bey der Stadt Kirche zu Tondern mit vorbehalt Ihrer freyen Haubt Pastorat Wahl Gerechttigkeit fürs künfftige, den f. T. Haubt Pastorem bey der Stadt Kirche zu Oldesloe Ehrn Johann Hermann Schrader, zum Haubt Pastore bey der Stadt Kirche zu Tondern erwehlen und vociren wolten. Gestallt wir dann demselben darauff zum Kirchen Probste der Tonderschen Consistorii allergnädigst verordnen und bestellen und Ihm zugleich auff das Haubt Pastorat bey der Stadt-Kirche zu Tondern unsere königl. Confirmation ertheilen würde.“

Bestallingen, som jeg ikke har fundet, er antagelig underskrevet samme Dag. Trods de gyldne Løfter har Regeringen altid siden udnævnt direkte til Embedet som Sognepræst og Provst i Tønder. (Det Prøjs. Statsark. i Kiel: Akter A. XVII, Nr. 908).

Ogsaa i Tønder var de, da Schrader kom dertil, to Præster. Skønt Sproget i den jævne Befolkning i Byen var dansk, saa var det dog Tysk, der lød paa Prædikestolen, og tyske Salmer, der ledsagede Gudstjenesten ved hver Højmesse og Aftensang, kun Froprædikenen holdtes af Andenpræsten, Diakonen, paa Dansk.[1])

Men skønt Schrader snart samlede en stor Kreds om sin levende Forkyndelse, som ved de ugentlige Bedetimer, han efter Pietisternes Skik holdt i sit Hjem, var han dog ikke blind for, hvilke Vanskeligheder det fremmede Sprog voldte den jævne Mand; der har været mange, han slet ikke kunde naa frem til, og det har ligget tungt paa hans Sind.

Han var ikke den eneste af de fremmede Kirkemænd, der havde Øje for dette; det var Tilfældet baade før og efter hans Dage; men medens Mænd som hans Formand i Tønder, Pommeraneren Samuel Reimarus, Generalsuperintendenterne Klotz, Struense og Adler ikke saa anden Udvej fra Vanskelighederne, end at Skolesproget saa aabenbart ogsaa maatte gøres tysk, for at Befolkningen snarest kunde lære at forstaa den tyske Prædiken, saa tjener det Schrader til uvisnelig Ære, at han, den tyskfødte og tyskdannede Mand, forstod, at Modersmaal er vort Hjertesprog. Ud fra dette indstillede han til Kongen, da Diakonatet samme Aar, han tiltraadte i Tønder, blev ledigt ved Zwergius' Død, at det skulde deles i to, et som Archidiakon, hvor Indehaveren skulde forrette Aftengudstjenesten paa Tysk, og et som Diakon, hvis Indehaver skulde forrette Froprædikenen paa Dansk og tillige have sit særlige Arbejdsfelt i det rent danskprogede Tønder Landsogn. Til Ansættelse i dette sidste Embede anbefalede han den unge Sognepræst i Randerup, Hans Adolph Brorson, vor store Salmedigter.

Kongen fulgte denne Indstilling. 1729 oprettedes Embederne som Archidiakon og dansk Diakon i Tønder, og under 3. Oktober 1729 besattes sidstnævnte Stilling med Brorson som første Mand i det nye Embede.

Nu lød der da baade paa Dansk og Tysk en levende Forkyndelse i Tønder Kirke; men Salmesangen, der ledsagede den, var kun saa som saa; saaledes forekom det i hvert Fald Schrader. De nye Toner, som Pietismen bragte, fandtes jo i hvert Fald ikke i dan gamle orthodokse Salmebog, den lille „Stader Gesangbuch", som brugtes i Tønder. For at bøde herpaa, tog Provst Schrader atter Arbejdet med Salmerne op; det har sikkert ogsaa optaget adskilligt af hans Tid endnu, medens han var i Oldesloe, og 1731 udgav han „Vollständiges Gesangbuch", sikkert en af de fyldigste Salmebøger, der er trykt i vort Land. Den havde 1157 Numre, hvoraf 23 var digtede af ham selv. Som Banebryder for den udsendte han samme Aar „Vorrede über das Tonderische Gesangbuch", ligesom Salmebogen trykt i Tønder og solgt til Fordel for Byens Vaisenhus.

[1]) C. F. Allen: Det danske Sprogs Historie i Sønderjylland I, S. 173 flg.

I Tønder By og flere andre Steder trængte Schraders Salmebog igennem. Rundt om i Vesteregnen i tyske Hjem finder man den endnu og med tydelige Vidnesbyrd om, at det har været en skattet og brugt Bog.

Nu har da en følelig Mangel været afhjulpet for den tyske Gudstjeneste i Tønder; men værre var det for den danske. Thi der havde man ingen egen Salmebog; til den danske Prædiken maatte man synge tyske Salmer.[1])

Brorson har klart følt Meningsløsheden heri; han har talt med Provst Schrader derom og fundet baade Forstaaelse og Opmuntring til at søge at give sin Menighed en Salmebog, som Schrader havde givet sin det.[2])

Antagelig har Brorsons første Forsøg paa Salmedigtningens Omraade gaaet ud paa at oversætte nogle af de tyske Salmer, han yndede mest. Derfra er han saa gaaet videre og har digtet ud af sit eget varme levende Hjerte. Som Grundlag for sine Oversættelser har han væsentligst brugt Schraders Salmebog; her var jo samlet alt, hvad der levede paa Menighedens Tunge.

Ogsaa enkelte af Schraders egne Salmer fandt Naade for hans Øjne og lever i hans Gengivelse endnu i den danske Menighed, saaledes: „Der Glaub' ist feste Zuversicht" (Vor Tro er den Forvisning paa, Nr. 504 i Salmebog for Kirke og Hjem, 333 i den Sønderjydske Salmebog), og „Wie unerforschlich sind" (O Gud, Fornuften fatter ej, Nr. 29 i Salmebog for Kirke og Hjem, ikke medtaget i den sønderjydske Salmebog).[3]) De bærer jo begge ganske tydeligt Pietismens Præg.

---

[1]) Danske Salmedigtere, 7 Foredrag. Kbh. 1905, S. 58.

[2]) Der er næppe nogen Tvivl om, at Schrader her er den drivende Kraft og ikke Brorson. Da jeg havde udarbejdet denne Afhandling og omtalte den for Hr. Arkivar Dr. Hofmann i Kiel, hvem jeg skylder stor Tak for elskværdig Bistand under min Gennemgang af de kirkelige Arkivalier vedrørende i Nordslesvig i Statsarkivet i Kiel, gjorde denne mig opmærksom paa en Opsats: „Der Pietismus in Tondern", af Paul Gläser i „Der Schleswig-Holsteiner" for 22. Oktober 1927, 8. Aarg., Nr. 4, hvor allerede det Digt, jeg slutter med, fra tysk Side er fremdraget af sin Forglemmelse. I denne Opsats fremsætter Forfatteren den Antagelse, at det er Brorson, der tilskynder Schrader til Salmebogsarbejdet og opmuntrer ham til selv at forsøge sig som Digter. Jeg tvivler ikke om, at dette er urigtigt. Enhver, der har prøvet at arbejde med Salmedigtningen, vil forstaa, at forud for Schraders Salmebog ligger ikke blot de 2 Aars Arbejde, hvor han havde haft Forbindelse med Brorson, men flere Aars flittigt Arbejde; ikke mindst er det klart, naar man betænker, hvilken ansvarsbevidst og samvittighedsfuld Mand Schrader var i sin Gerning; og naar Brorson har inddelt sin Salmesamling: „Troens rare Klenodie" efter samme System som Schraders Salmebog, saa er dette Vidnesbyrd om, at han har lært af Schrader og godkendt hans System og ikke omvendt. Der gik da ogsaa baade Aar og Dag hen efter at Schraders Salmebog var udkommet, før Brorson udgav sit første lille Salmehefte med 10 Salmer i: „Nogle Julesalmer" trykt til Julen 1732."

[3]) Naar derimod Nr. 476 i Salmebog for Kirke og Hjem, (318 i den sønderjydske Salmebog): „Jesus, han er Syndres Ven" tillægges Schra-

Provst Schrader fandt megen Paaskønnelse i Tønder og fremkaldte en stærk Vækkelse i denne By, ligesom han med Iver støttede alle tilsvarende Bestræbelser i sit store Provsti og søgte at føre de pietistiske Præster ind i ledende Kirkestillinger. Det er vel næppe for meget at antage, at han, der fra sin Huslærertid havde saa god Forbindelse til Cancelliet som til Hove, der ved sit Samarbejde som Kirkevisitator med Greverne Holstein var saa nær knyttede til nogle af dem, der havde afgørende Indflydelse paa Kirkevæsenets Omraade, har været en af dem, ja maaske endda den første, der henledte Opmærksomheden paa sine pietistiske Venner, Brødrene Brorson, P. J. Hygom og den unge Ewald; alle blev de da ogsaa forfremmede, før han lukkede sine Øjne.

Hans Forkyndelse var kraftig og vækkende, ført frem med stor Veltalenhed, og atter og atter i de sidste Aar, han levede, tog han nu Pennen i sin Tjeneste for at bringe Bud videre ud. I de Aar, han var Provst i Tønder, lod han endnu trykke „Erbauliche Predigt von göttl. Rürungen" (Tønder 1735, Frankfurt og Leipzig 1736), „Von der Herlichkeit Gottes und der Ordning des Heils" (Tønder 1735, Frankfurt og Leipzig 1736), „Sorgfältige Bewahrung der Gnade" og „Von hohen geistlichen Anfechtungen" (Frankfurt og Leipzig 1736), „Die Beschaffenheit eines wahren Christen im Leben und Sterben", og „Ewangel. Herzenswecker" (den sidste tillige oversat paa Dansk; Tønder 1736), og endelig „Die Gnade und Wahrheit, die durch Jesum Christum worden ist. Predigten an Sonn- und Festtagen vorgetragen" (Frankfurt 1736, to store Kvartbind).

Ved hans Baare berømmes hans Tale som paa en Gang stærk og smeltende. Naar man nu læser hans Prædikener, forstaar man godt denne Bedømmelse. Endnu virker de mærkværdigt levende og kan tage Nutidsmennesker om Hjertet. De er stærkt bibelske; men han finder med Forkærlighed Ordene frem om Guds Naade og Kærlighed til Syndere. De er vel helt i den unge, stærke Pietismes Stil, men lykkelig fri for den Usundhed, der ellers saa ofte prægede den. Selv om han og Brorson paa mange Maader var Modsætninger, saa forstaar man godt, at de maatte finde hinanden og arbejde sammen. Dybest inde var de i høj Grad beslægtede Naturer.

At hans Prædiken har fundet Modtagelse, hvor den lød, vidner den Vækkelse, han fremkaldte, godt nok om. Men at han var kendt

der, saa er dette en Fejltagelse, som da heller ikke skyldes Angivelser i tyske Salmebøger. Salmen „Jesus nimmt die Sünder an" er digtet i Hamborg allerede 1718 som Slutningssalme til en Prædiken paa 3. Søndag efter Trinitatis over Teksten Luk. 15, 1—7 af Erdmann Neumeister. Han var født i Uechterseitz i Sachsen 12. V. 1671. 1715 blev han Sp. St. Jacobs K. i Hamborg Han var ivrig orthodoks og Bekæmper af Pietismen. † 18. VIII. 1756. Salmen er trykt første Gang i hans „Evangl. Nachklang" I. Hamborg 1719. Se iøvrigt: E. E. Koch: Geschichte des Kirchenlieds V, S. 380 og VIII. Bind, hvor den er aftrykt.

som Prædikant og havde vakt Opmærksomhed om sig, har vi endnu et mærkeligt Vidnesbyrd om i Erik Pontoppidans Roman „Menoza", der udkom i Kbhvn. i 3 Bind 1742—1743, siden oversat paa Hollandsk og Tysk, hvor den af en ukendt Forfatter forøgedes med endnu 3 Bind og sidst optryktes i Berlin 1859.

Den handler om en asiatisk Prins, der rejser Verden rundt for at finde Kristne, uden dog at have alt for meget Held med sig. Men i 3. Bind, 47 Sang, fortælles der om, hvorledes han omsider i Flensborg hører om, at navnlig i Tønder skal der være mange, som tager det alvorligt med deres Kristendom, og at de der har en Provst, om hvis Iver og Nidkærhed der gaar Ry viden om. Menoza drager til Tønder og hører Provst Schrader prædike, og det saa grundigt og eftertrykkeligt, ath an ikke har hørt mange, der kom paa Højde med ham. Han gaar til Bedemøde i hans Hus og tager med ham paa Visitats, hvor han spurgte meget mere om Guds Riges Arbejde end om Kirkebygninger og Regnskaber.

Men det var ikke blot som Prædikant Schrader satte Spor i Tønder. Ogsaa som praktisk Mand har hans Gerning haft blivende Betydning til denne Dag. Navnlig i Tønder Landsogn havde Befolkningen svært ved at følge den tyske Prædiken.

Schrader fik ved frivillige Gaver skaffet Midler til Veje, saa Bedehuset i Emmerske blev opført, hvor den danske Diakon siden holdt Gudstjeneste paa Modersmaalet hver Søn- og Helligdag.

Et andet Vidnesbyrd om hans praktiske Dygtighed er Vaisenhuset i Tønder. Et Ægtepar, Struck, havde testamenteret deres Formue til en Stiftelse for forældreløse Børn. Men Familien havde hemmeligholdt Testamentet, solgt Jorderne og tilvendt sig Pengene. Schrader kom under Vejr med dette Testamente, undersøgte Sagen og gav ikke op, før hele Arven var skaffet til Veje med fuldt Rentebeløb og Vaisenhuset i Tønder oprettet for 12 forældreløse Børn tilligemed et Legat til Understøttelse for endnu et Antal forældreløse eller faderløse Børn. Som andet Steds knyttedes der et Trykkeri til Vaisenhuset. Det bestaar endnu og er siden blevet yderligere underbygget ved Gaver og Legater fra andre.[1])

Som Provst var han Medlem af Synoden i Rendsborg, hvor han forstod at gøre sig gældende. Det gjaldt ikke mindst den sidste Synode, hvor han deltog, 1737, og hvorfra Hyrdebrevet af 1737 til Præsterne i Slesvig og Holsten udsendtes. Ofte har Generalsuperintendent Conradi faaet Æren for det, men med Urette; han har kun gennemset det; det var Schrader, der var Forfatteren.[2])

Flere Gange er det blevet optrykt paany, saaledes 1855 med et Forord af Friedrich Petersen, Sognepræst til St. Johannes K. Saarbrücken, tidligere Sognepræst i Notmark, men afsat for Til-

[1]) Trap: Danmark, Fjerde Udg. IX, S. 242.
[2]) Jensen og Michelsen: Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte IV, S. 157.

slutning til Oprøret i 1848. Han udsendte det som Stridsskrift imod Professor Hengstenberg.

Igennem mange Aar fik enhver Præst, der ordineredes i Slesvig, et Eksemplar overrakt af dette Hyrdebrev.

Som Tilsynsmand har Schrader været ivrig og nidkær lige til det sidste. Skønt stærkt angrebet af „Hoste" holdt han endnu kort før sin Død Visitats i den sydlige Del af sit Provsti, og at Kongen fulgte og paaskønnede denne Del af hans Gerning viste sig, da han 1735 udnævnte ham til Konsistorialraad og Medlem af Overkonsistoriet.

Imidlertid tog hans Svaghed mere og mere til, og da han i

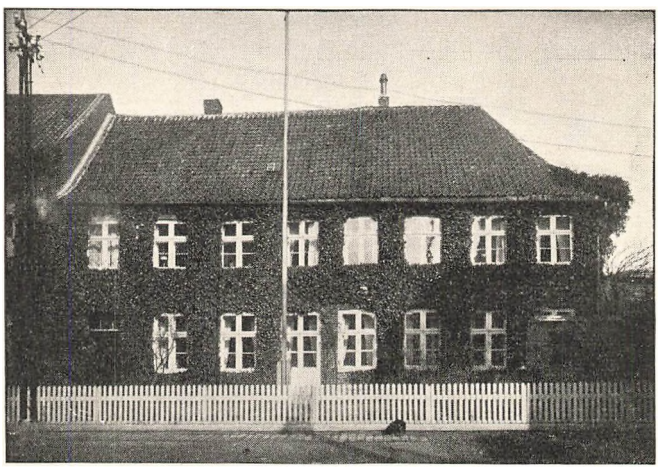

Provstegaarden i Tønder.

Efteraaret 1737 vendte hjem fra sin Visitatsrejse, var det klart, at hans Dage var talte. Han bar sine Lidelser med stor Ro og erkendte med Frimodighed og Fasthed i Troen Dødens Nærmelse, idet han trøstede sin Hustru og sine Venner med Henvisning til Frelseren, som havde lidt til Frelse for Mennesker.

Den 21. Oktober 1737 blev hans sidste Levedag. Kræfterne var langsomt ebbet ud, og med Ordene: „Christus ist uns von Gott gemacht zur Weisheit, Gerechtigkeit, Heiligung und Erlösung!" sov han hen.

Ved hans Død viste det sig paa hin Tids Maade, hvor stor Anseelse, han havde nydt, og hvor mange Venner, han havde vundet.

Ved hans Baare fejrede den gejstlige Veltalenhed sine sædvanlige Orgier.

Balthasar Petersen, den Gang Sognepræst i Leck i den sydlige Del af hans Provsti, senere selv Provst i Tønder og Stifter af Tønder Seminarium, holdt Parentation og „Abdankungsrede". Den blev siden trykt i Tønder og fylder 9 tættrykte Foliosider. Den

egentlige Ligprædiken i Kirken, hvortil var knyttet Oplæsning af den afdødes Personalia, blev holdt af Eftermanden som Sognepræst og Provst i Tønder, Johann Joachim Arends, Pietist som Schrader og ansat samtidigt med Brorson som Archidiakon i Tønder. Ogsaa den blev siden trykt i Tønder og fylder ikke mindre end 56 store Foliosider.

Men foruden disse 2 Taler tryktes endnu en Samling Mindedigte, i alt 29, betitlet:

Letzte
Thränen- und Liebes-Pflichten
abgestattet
durch etliche Trauer- und Leichen-Gedichte
welcher
theils bey Christlicher und Hochansehnlicher Beerdigung
des weiland
Hoch-Ehrwürdigen, andächtigen und
Hochgelobten Herrn,
Herrn
Johann Hermann
Schraders/
Ihro Königl. Majestät zu Dänne-
marck, Norwegen)( )(
Hochbetraut gewesenen
Consistorial-Raths und Probsten der Aemter Tondern
und Lügum-Kloster, wie auch Pastoris Primarii
hieselbst,
verfertiget und ausgetheilet,
theils nachhero.
Aus Liebe und Hochachtung gegen den Wohlseligen
Herrn Consistorial-Rath
mit wehmütigen Hertzen entworffen,
und der
Hochbetrübten Frau Wittwen,
und sämtlichen Leydtragenden
zum Trost,
übersandt und den Druck übergeben,
von
Nachfolgenden Gönnern, Verwandten und Freunden.
Tondern, gedruck im Wayfen-Hause.[1])

Af denne Samling Mindedigte er de 25 tyske, 3 latinske og kun 1 dansk. Det sidste er skrevet af Brorsons Eftermand som dansk Præst i Tønder, Peter Schionning, siden Sognepræst i Nyborg.

[1]) Samtlige her omtalte Mindeskrifter findes i Kiels Universitetsbibliothek indbundet i Samlingen: Libris minoris Cimbrici. Folio. XVI, Nr. 98. Mærkeligt nok synes de ikke at findes i noget af de større danske Bibliotheker, ihvert Fald omtales de ikke i Erichsen og Krarup: Dansk historisk Bibliografi.

Men Brorson selv, som skyldte Schrader saa meget og alt havde vundet stort Digterry, tav hans Harpe da ved hans gamle Arbejdsfælles Baare?

Ak nej! Blandt de tyske Digte finder vi ogsaa Brorsons sidste Hilsen, og naar man læser det, maa man unægtelig takke Gud for, at Brorson blev dansk og ikke tysk Digter. Som tysk Digter havde han til visse ikke overlevet sig selv.

Trods dets, man kan vel nok sige digteriske Uformuenhed, selv om dog ogsaa her den store Digter en Gang imellem skinner igennem, og det hæver sig adskilligt over det meste andet af Digtning af denne Art, som hin Tid var saa rig paa, saa hidsætter jeg det dog til Slut, dels fordi det, saa vidt mig bekendt, er det eneste tyske Digt fra Brorsons Haand, dels fordi man vel tør antage, at Brorson, selv om han her ganske skriver i Tidens Stil, har givet et sandt Indtryk af Schrader som Menneske og Præst:[1])

Beliebter Tondern! Hat der höchste Hand erlaubet,
Dass dir der theurer Mann, so frühe wird beraubet?
Dein Schrader, deine Lust, das grosse Kirchen-Licht,
Ist er so früh dahin? Ach! Ich begreif es nicht.

Was mag der liebe Gott mit dir im Sinne haben,
Du findest nicht so leicht, was du anjetzt begraben.
Dass solche sterben, mag wohl ein Geheimniss seyn,
Doch, wer es recht bedenkt, der siehets etwas ein.

Betrübtes Tondern! ist dein Güldner Mund verschlossen?
Der dich so fleissig hat mit Himmels-Tau begossen,
Der dich mit Manna hat im Ueberfloss vermehrt,
Und seine Kräfte, dich zu stärken, gantz verzehrt.

Sag an geehrte Stadt, wie kanst du das verdauen,
Nicht deinen Schrader auf der Cantzel mehr zu schauen?
Ich dencke Tausendmal an Tondern, wie dabey,
O allerliebste Stadt, dir doch zu munter sey.

Ich sage nicht zu viel von deinen grossen Gaben,
Dadurch dich Gott bis an den Himmel hat erhaben.
O! hat Er dir nicht viel durch diesen Mann geschenckt?
O herbes Wort! nun wird Er in das Grab versenckt.

Sein Vortrag brach hervor wie ein Christall gantz helle,
Mit grossem Ueberfluss aus unerschöpfter Quelle,
So offt Herr Schrader auf der Cantzel trat herfür,
So floss ein gantzer Strom der Lehre aus zu dir.

[1]) Sammen med Prædikenen: „Vor Herres og Frelsers Jesu Christi første Aabenbarelse efter sin Opstandelse" er dette Digt eneste Vidnesbyrd om, hvorledes Brorsons Forkyndelse lød.

Er theilte reichlich aus zu ungemeinem Seegen,
Was von Erfahrung Er gehabt in Gottes Wegen,
Worin dein Schrader es gewisslich hoch gebracht,
Wie das bey denen, die Ihm kannten, ausgemacht.

Er griff die Hertzen an, und machte alles rege,
Er zeigte Sonnen-klar die finster Höllen-Wege,
Drang mit dem Worte in dein innerstes hinein,
Und deckte gründlich auf, was Kraft und was nur Schein.

Wahr ist es: Einer kann und muss nicht alles haben,
Nach dem es theilet aus die Quelle aller Gaben,
Doch hat Er gantz gewiss ein grosses Mass gehabt,
Er war, und Du an Ihm, mein Tondern, hoch begabt.

Er zeigte: Wie die Welt im Grunde sey verdorben,
Er zeigte, wass uns ist durch Christi Blut erworben,
Wie die Gerechtigkeit des Glaubens alles sey,
Doch, dass sie nirgends was des Lebens nicht dabey.

Die grosse Seligkeit, mit Gott vereinigt werden,
Der süsse Gnaden-Stand, das Himmelreich auf Erden,
Da drang er immer auf, und zeigte wie verflucht,
Die arme Seele sey, die dieses nicht gesucht.

Er straffte ohne Scheu, was strafbar war verhanden,
Als wenn er väre in des Himmels-Thür gestanden,
Sein Hertz war ungescheut, doch das Gewissen zart,
Und das ist dir ein Bild von seiner Lebens-Art.

Mein Kiel, der nicht gewohnt auf solche Art zu dichten,
Es andern überläst, sein Grabschrift aufzurichten,
So wie Er recht vor Gott und Menschen ausgesehn,
Denn wird die Redlichkeit uns recht vor Augen stehn.

Wenn wird es immerhin uns in Gedanken schweben,
Wie man doch kämpfen soll nach jenem Freuden Leben,
Im Glauben munter seyn, gewaffnet Tag und Nacht,
Bis dass die kurtze Zeit gottselig zugebracht.

Dass war es auch, warum Herr Schrader hier geswitzet,
Und sein entbrandter Geist gedonnert und geblitzet,
Ej suchet, suchet doch in dieser kurtzen Frist,
Was oben ewig-süss und unvergänglich ist.

Das nimm bey seinem Grab mein Tondern mit zur Beute,
Wie oft Er in dich drang mit seinem heute! heute!
Schaf eilig, was noch vor dem Tode muss geschehn,
So wirst Du wohl geschickt bey Seinem Grabe stehn.

Die Seele, die dem Schmertz vor allen muss empfinden,
Das hoch betrübte Hertz wird Jesus selbst verbinden,
Der gleichen Prüfung giebt den seligsten Versuch,
Dass, wer nur Jesum hat, der hat an Ihm genug.

Man wage es getrost auf Seine grosse Gnade,
Es kann nicht möglich sein, und wäre immer Schade,
Wenn Gott nichte konnte mehr erfreuen, als die Welt
Die Seele drücken kann, so war es schlecht bestellt.

Ach nein, was Jesus ist, und was er hat verheissen,
Das wird Er auch an Ihr in grosser Kraft beweisen,
Denn, was Sie suchet, ist die süsse Seelen-Ruh,
Wass Gott an Ihr gethan, ist auch der Weg dazu.

Mein Tondern lebe wohl, und lass dir dieses Scheiden
Der gantzen grossen Welt ihr Eitelkeit verleiden,
Der Heiland mache dich in seiner Gnade gross,
Und sammle uns zuletzt in seinem Himmel-Schoss.

Aus zurückgebliebener Begierde gegen
Den Wohlseligen
und zur Bezeugung brüderliche Gemeinschaft
vorgestellet von

Hans Adolph Brorson,
Stifftsprobst zu Ripen.

Forholdsvis kort blev hans Levetid, kun 53 Aar gammel var han, da han døde, og kun 9 Aar virkede han i Nordslesvig, før man gravede hans Grav i Tønder Kirke, hvor et legemsstort Billede af ham siden ophængtes, men længe nok til at efterlade et velsignet Minde om en trofast Tjener i den danske Menighed, selv om han kom fra fremmed Land og talte fremmed Tunge.

Kilder foruden de ovenfor nævnte:

Jöcher: Gelehrtenlexicon IV. S. 341.
Worm: Leksikon over lærde Mænd II. S. 352.
Allgemeine Deutsche Biographien XXXII. S. 431 flg.
Bricka: Biografisk Leksikon XV. S. 291 flg.
Schleswig-Holsteinische Kirchen & Schulblatt 1882, Nr. 21.
Zeitschrift für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch. XVI. S. 321 flg. XVII. S. 322.
Beuthner: Hamburger Staats und Gelehrtenleksk. S. 325 flg.
Schrøder: Leksk. hamb. Schriftst. VII. S. 18 flg.

NEKROLOGER

1. JULI 1928—31. MARTS 1929

PROVST OSCAR MEULENGRACHT

fh. Ønslev-Eskildstrup,
født 10. Januar 1848, død 23. Juli 1928.

Oscar Meulengracht.

Oscar Meulengracht fødtes i Aarhus som Søn af Købmand og Jernstøber Jens Meulengracht og Hustru Nicoline Christiane Faurschou. I 1867 blev han Student fra Aarhus Katedralskole, og i 1873 tog han teologisk Embedseksamen med Laudabilis, ligesom han senere fik Laud baade til Homiletisk og Kateketisk Prøve. Den 11. August 1874 holdt han i Aarhus Domkirke Bryllup med Jenny Kirstine Bolette Hedvig Jørgensen, der var født den 1. Maj 1846 i Landsbyen Lystrup i Vivild Sogn som Datter af Skolelærer Peter Jørgensen og Hustru Hyline Georgine Petrine Juul.

Efter Brylluppet overtog hun en lille Pigeskole i København, medens Meulengracht underviste i forskellige Skoler og manuducerede teologiske Studenter. Men saa kom det, som blev det store Vendepunkt i Ægteparrets Liv. Nogle Dansk-Argentinere, som var hjemme paa Besøg, opfordrede ham til at komme til Argentina som Præst for de derboende Danske og Lærer for deres Børn. Efter nogen Betænkning modtog Meulengracht Tilbudet og blev saaledes den første danske Præst i Sydamerika. Den 22. December 1875 ordineredes han i Aarhus Domkirke af Biskop Brammer og rejste derefter sammen med sin Hustru og deres lille Søn til Tandil. I de 6½ Aar, de tilbragte derovre, fødtes der dem 2 Sønner og 1 Datter, og der knyttedes til Menigheden Baand, der holdt til hans Død — endnu saa sent som i 1913 rejste Provsten og Provstinden til Argentina og besøgte deres gamle Menighed.

I August 1888 drømte Meulengracht en Nat, at hans Fader var død, og en Maaned efter kom der Brev, som meldte, at han ganske rigtig var død den 21. August. Dette kom til at staa for dem som et Bud, der kaldte dem tilbage til Hjemlandet, og i August 1882 vendte de saa tilbage til Danmark.

19. December samme Aar blev Meulengracht kaldet til Sognepræst for Onsbjerg paa Samsø, hvor han derefter fik sin Gerning i 12½ Aar.

Paa Samsø fødtes der dem to Børn, men der døde tre, hvoraf de to var fødte i Argentina.

23. April 1895 forflyttedes han til Ønslev og Eskildstrup paa Falster, og her blev han, indtil han i 1920 tog sin Afsked. 12. November 1903 blev han Provst for Falsters nørre Herred, og 30. April 1913 udnævntes han til R. af Dbg.

Provst Meulengracht var et varmtfølende Menneske, der bl. a. gjorde et stort Arbejde for de danske Plejehjemsforeninger; han var Dansk ind til de inderste Hjerterødder, en barnlig Natur og en from, kristen Mand.

Han døde 23. Juli 1928 og ligger begravet paa Onsbjerg Kirkegaard paa Samsø. *H. V. Kristensen.*

Højskoleforstander *Lars Bækhøj* skriver om ham i »Menighedsbladet«:

Byen Tandil var anlagt 1823 som et Fort mod Indiane.rne. Den første Dansker, Hans Fugl, kom dertil i 1848. Fra 1860 slog en Del Mønboer og Lolliker sig ned i denne skønne Egn. Og i 1876 var der vel et Par Hundrede Mennesker i det hele.

Denne lille Koloni var nu i Trang for en Præst; og det var denne Trang, Oscar Meulengracht nu skulde afhjælpe. I Maj Maaned landede den lille Familie i Buenos Aires. Her var en Del Danske; og Meulengracht holdt Gudstjeneste i den tyske Menigheds Kirke, formodentlig den første danske Gudstjeneste, der er holdt i Sydamerika. Kort efter drog Familien med Jernbanen fra Buenos Aires Syd paa. Den sidste Del af Vejen maatte tilbagelægges i Deligence. Da denne nærmede sig Tandil, blev den standset af en Flok Ryttere, der hilste Velkommen paa Dansk. Snart kom en Wienervogn til de nye Præstefolk; og eskorteret af 20 Ryttere holdt de deres Indtog i Tandil.

Der var ingen Kirke i Tandil endnu den Gang; men man fik overladt en Forsamlingssal af et Sygekasseselskab; og her holdtes den første danske Gudstjeneste 2. Pinsedag den 5. Juni 1876. „Der var en varm, glædelig Stemning under Gudstjenesten, og da jeg efter Prædiken bragte Hilsen fra Danmark og særlig fra Kongen og Kronprinsen, som personligt havde paalagt mig det, var de fleste Øjne fulde af Taarer. Man knyttes jo stærkt sammen, naar man er tusinde Mile bor fra Hjemmet," skriver Meulengracht i et Brev 1877.

Foruden Præstevirksomheden tog han ogsaa fat paa Skolearbejdet med Børnene. Han skriver derom: „Jeg aabnede Skolen med 19 Børn, men efterhaanden er der kommen 30; og jeg har ikke hjemme truffet elskværdigere Børn end her. Jeg har ogsaa hver Tirsdag Aften begyndt at samles med Menigheden til Salmesang; og det gaar baade godt og glædeligt."

Meulengracht var en frisk og elskværdig ung Mand; og hans Hustru var en udmærket Kvinde, saa de to vandt sig Venskaber i Menigheden, som har holdt til det sidste. — Det var i mange Henseender svære Kaar for de unge Præstefolk. De fleste af Menighedens Medlemmer sad i smaa Kaar, og Forholdene var meget primitive; men alt dette blev taget med godt Humør.

Aaret efter Meulengrachts Ankomst blev den lille Kirke bygget, som i Fjor holdt 50 Aars Jubilkum. I den skulde der ogsaa holdes Skole; og i samme Hus var der Præstebolig. Meulengracht blev i Tandil i 6 Aar; og efter den Iver og Glæde at dømme, hvormed han omtalte disse Aar, var de hans Livs store Oplevelse.

Han blev ved at følge Udviklingen blandt Danske i Argentina med den største Deltagelse. Han blev Medlem af Udvalget for „Dansk-amerikansk Mission" og har medvirket ved Antagelse og Udsendelse af de fleste af de Præster, der er blevet sendt derover, saavel som ved Udsendelse af Lærere og Forstandere til Skolerne.

Lige før Verdenskrigen var han efter Indbydelse af en af de danske

Familier i Tandil paa Besøg hos sin gamle Menighed, hvad der blev en stor Oplevelse baade for ham og hans gamle Venner.

Det var altid festligt at møde ham og mærke hans Glæde over, at det Menigheds- og Folkeliv, som han havde været en af de første Medarbejdere af derude i Argentina, fremdeles blomstrede i andet og tredie Slægtled. De sidste Aar var hans Hørelse en Del svækket. Men fik man først Forbindelse med ham, lyste hans Ansigt af Glæde. — Nu har han faaet Hjemlov, den gamle tro Tjener. Ære og Fred over hans Minde.

FHV. SOGNEPRÆST J. LAURSEN

Sct. Marcus Kirke,
født 22. Marts 1856, død 1. August 1928.

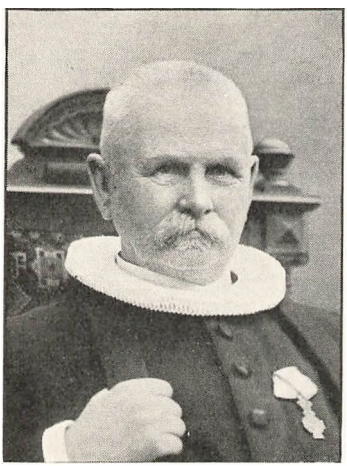

J. Laursen.

Fhv. Sognepræst *J. Laursen* var født i Herskind, Skivholme, Søn af Gaardmand L. Seminarist Jelling 1876, Student privat 1880, cand. theol. 1887, ord. Kat. Sct. Matthæus Kirke, Kbhvn. 1888, Rkp. Frederiksberg 1893, Sp. Sct. Markus Kirke, Frederiksberg 1902, R. af Dbg. 1922, afsk. 1922. Ugift.

Ved Pastor Jens Laursens Død har vi i Sct. Markus Sogn mistet en god og værdifuld Mand, og det grundtvigske Konvent et mangeaarigt trofast Medlem.

Pastor Laursen var af jydsk Bondeslægt fra Aarhusegnen, og hans sindige jyske Natur fornægtede sig ingensinde; ogsaa paa den Maade saa vel som i dybere Forstand var han tro imod sig selv lige til det sidste.

Det var ikke blot almindelig Lærelyst og Opvakthed, der fandtes hos den unge Gaardmandssøn, for hvem Vejen gik om ad Jelling Seminarium, inden han kom til Universitetet. I flere Henseende var han en rigt udrustet Natur med fin og nænsom Forstaaelse af Menneskehed, forenet med Takt og Sikkerhed. Han havde udpræget Sans for Kunst og Poesi, elskede Musik, spillede selv og har komponeret flere Salmemelodier; desuden havde han sikker Kendskab til vor Salmelitteratur, hvoraf navnlig Grundtvigs og Brorsons betød meget for ham. Fra sin Ungdom af havde han sluttet sig til det grundtvigske Livssyn og blev det tro gennem hele sit Liv.

32 Aar gammel blev han Kateket ved Sct. Matthæus Kirke, og til Trods for sin medfødte Sans for jydsk Natur og Landliv blev han Resten af sit Liv i Hovedstaden. Hans første Virksomhed faldt i de Aar, da han i det store Sogn paa Vesterbro kunde have 6—8 Barnekister paa Række til Søndagsbegravelse i Kirkens Sakristi. „Det kunde nu alligevel gøres saaledes, at det blev til Opbyggelse," kan jeg høre ham sige, og jeg betvivler ikke, at netop han kunde gøre det saaledes: for han ejede stor Nænsomhed overfor Mennesker, især overfor Smaafolk; han havde udpræget Uvillie imod al Rutine og alt det mekaniske og blev derved i Stand til at udføre noget saa vanskeligt som Bunkebegravelser paa forsvarlig Maade.

De 9 Aar, han senere tilbragte som residerende Kapellan ved Fre-

deriksberg Kirke, omtalte han altid med stor Glæde. Han levede i godt Samarbejde med Provst Glahn og i personligt Venskab til baade ham og hele hans Hus, og han samlede en talrig og trofast Menighed, hvoraf en Del fulgte med ham, da han i 1902 blev den første Sognepræst ved Sct. Markus Kirke. Dette sidste lange Afsnit af sin Virksomhed karakteriserede han senere med: „Her har jeg tilbragt 20 lykkelige Aar," som han skrev til mig, da jeg var bleven hans Efterfølger.

Det særegne for Pastor Laursen som Prædikant var, at han udarbejdede sine Prædikener til de mindste Enkeltheder, han nedskrev dem ikke blot, men renskrev dem og skrev dem om, naar han ikke havde fundet det rette Udtryk for, hvad han vilde have frem. Intet Under, at hans Prædikener gjorde i den Grad Indtryk af det velformede og udarbejdede, uden at Varmen eller Personligheden var gaaet af dem. Han krævede ret meget af sine Tilhørere, men gav dem ogsaa altid noget at tænke over og at leve paa. Over hele hans Personlighed var der noget udpræget aandeligt: det aandløse var ham fremmed, det uægte, lave og urene var ham imod og blev afvist med Styrke, hvor han mødte det. Det samme gik igen i hans Forkyndelse: det var ikke egne Tanker eller eget Arbejde„ han byggede paa, men han blev en Virkeliggørelse af Paulus' Ord: „Vi tolke aandelige Ting med aandelige Ord."

Alt det udvendige og mekaniske i Tiden var ham inderligt imod; den udadvendte Side i Kirkens Arbejde, som tit er uadskillelig forbundet med Organisation, vilde han ikke ind under — derfor kom han til at udøve en væsentlig Del af sin Virksomhed gennem personlig Paavirkning af den enkelte. Hvor har Mennesker dog søgt ham i hans Stue, og altid havde han Tid til at høre paa dem. Han havde en fin og sikker Forstaaelse af den enkelte, Lune, Humør og Kærlighed til Mennesker, men ogsaa Myndighed og Sikkerhed, aldrig skjulte han sin Overbevisning eller slog af paa den.

Overfor sine Venner var han Trofastheden selv. Jeg har ingen kendt, der gav og modtog saa meget i Venskab som han — han kaldte uvilkaarlig paa Troskaben hos alle dem, der kom nærmere ind under hans Paavirkning. En af dem, der fulgte ham til Graven, kunde sige, at deres Venskab havde varet i 55 Aar.

Hvor glædede det ham derfor at mærke, at han ikke blev glemt paa sine ældre Dage, og at Vennerne fandt Vej til ham, da han blev lagt paa Sygesengen og tilsidst kom paa Diakonissestiftelsen. „Jeg er da ikke helt glemt," sagde han saa, og naar vi dertil svarede: „De har i mange Aar været god imod mangfoldige, saa nu vil nogle af dem gerne gøre lidt Gengæld," sagde han igen: „Ja, jeg har gerne villet være god imod Mennesker." Det var lykkedes for ham for faa andre.

Han var tidlig klar over, at Sygdommen kunde være alvorlig, og tog det stille og ydmygt, i Tillid til Guds Naade ogsaa imod ham. „Jeg er saa taknemmelig, Gud har været saa god imod mig," sagde han flere Gange, og det kom lige fra Hjertet. Det var vemodigt at se ham blive svagere og svagere, men meget opbyggeligt at mærke, hvorledes det blev virkeliggjort i ham: „Død, hvor er din Brod, hvor er din Sejr?" Stille og smertefrit lukkedes tilsidst hans Øjne.

Det sidste, han med klar Stemme sagde til mig, var: »Farvel, i Jesu Navn." I den Tro, hvori han har levet og virket, døde han med Fred.

Et lykkeligt, kønt og fromt Liv er sluttet. Han har været til Glæde for mange, derfor er Savnet af ham saa stort. Med Tak til Gud mindes vi ham, og vi vil bevare dette Minde i kærlig Erindring.

M. F. Blichfeld.

(Menighedsbladet.)

PROVST J. A. N. KJÆR

fh. Vraa-Emb,
født 21. Januar 1858, død 10. August 1928.

Provst *J. A. N. Kjær* var født i Brigsted, Søn af Husmand K., Seminarist 1876, Højskolelærer Vallekilde, Lærer Gregersens Skole Fr.berg 79—88, Student privat 1882, cand. theol. 1888, Rkp. Kattrup-Ørridslev-Tolstrup 1888, tillige Lærer Gedved Seminarium, Sp. Storvorde-Seglflod 1899, Sp. Vraa-Emb 1906, Provst Børglum-Hvetbo Herreders Provsti 1913, afsk. 1924, R. af Dbg. 1925. — Medarbejder Feilbergs jydske Ordbog samt ved det geografiske Værk: »Land og Folk« og ved »Menighedsbladet«. Blandt hans Afhandlinger kan nævnes: Beskrivelser af Frankrig, Peter Plovmands Trosbekendelse, Milton og det tabte Paradis. Rejste 1892 i England, Skotland, Frankrig, Belgien og Holland. Hans Hustru, med hvem han blev gift 1893, var Ane Pedersen, Gaardmandsdatter fra Ørridslev ved Gedved.

Pastor *Axel Rosendal* skriver om Provst Kjær:

»Dette Navn har i de senere Aar ofte vist sig for vort Blads Læsere; nu nævnes det, fordi et Livsløb er sluttet. Siden 1924 havde Provst Kjær boet i Aarhus, tvunget bort fra sin Præstegerning af Sygdom og Skrøbelighed, men nu har Skrøbeligheden sejret.

Sin længste Tid gjorde Provst Kjær Præstetjeneste i Vraa (siden 1906), hvor han tillige blev Provst. Forholdet mellem Valgmenigheden og Sognets Præst og Provst var naturligt præget af, at J. Kjær selv hørte hjemme i den grundtvigske Kreds. I de unge Aar var han Højskolelærer paa Vallekilde. Senere var han en halv Snes Aar, samtidig med at han betjente et Kapellani, Lærer ved Gedved Seminarium (i Religion, Geografi og praktisk Færdighed).

Alsidigt interesseret som han var, dyrkede han baade Geografi og Sprog. Om dette sidste bar hans »Udflugter paa Kirkesprogets Enemærker« tydeligt Vidnesbyrd for vore Læsere. Hans Sprogevne var langt ud over det sædvanlige.

Man vilde ikke undgaa at bemærke, at han var udrustet med en klar og skarp Tanke. Men han var ikke af dem, som undtog sig selv fra Kritiken. Og inde bag det skarpe Blik og det lidt kølige Smil boede et varmt Hjerte.

Det er en ikke helt almindelig Præstemand, vi her tænker paa. Ogsaa vi, som først lærte ham at kende i hans senere Aar, da han heltud var henvist til at virke med sin Pen, mindes med Tak, hvad han gav."

PROVST H. P. HANSEN

Fuglede,
født 3. Januar 1859, død 12. Oktober 1928.

Provst *Hans Peter Hansen* blev født i Horne ved Faaborg. Hans Fader, Hans Hansen, der var gift med Ane Johanne Mikkelsen, var i mange Aar Forpagter af Akkerup Præstegaard ved Assens og senere Gaardejer i Skydebjerg.

Sin Barndomstid tilbragte Hans Peter Hansen hos sin gamle Bedstemoder, der var Enke efter en Gaardmand og boede i Svanninge. Allerede i 2-Aars Alderen kom han til Bedstemoderen og var her indtil Konfirmationen (fra 1861 til 1873).

Allerede fra Barndommen af var hans Læselyst stor, og da der i Bedstemoderens Hjem just ikke var noget stort Udvalg af Litteratur, tyede han til de gamle Almanakker for at faa sin Læsetrang tilfredsstillet. Han tiltiggede sig af Bedstemoder en Tællepraas og læste ved denne matte Belysning Aftenen ud og undertiden en Del af Natten med.

Han gik i Landsbyskolen og tjente, fortæller han selv, efter sin Konfirmation indtil Indkaldelsen til Militærtjenesten som Bondekarl. Han gik tidlig til Session, blev taget til Soldat og aftjente sin Værnepligt ved Fæstningsartilleriet. Begyndte derpaa i en Alder af 21 Aar at læse, kom paa Skaarup Seminarium, hvorfra han tog Lærereksamen i 1884, hvorefter han blev Andenlærer paa Thurø 1884—1886. Her lærte han sin senere Hustru, Valborg Kirstine Petersen, Datter af Skibsreder R. P. Petersen paa Thurø, at kende.

Nu tog han igen fat paa at læse for at blive Student, hvilket ogsaa lykkedes for ham, idet han 1888 blev Student fra Bokkenheusers Kursus. Han læste videre og blev teologisk Kandidat i 1893. Var i nogle Maaneder uordineret Medhjælper hos Sognepræst H. P. T. Krebs i N. Aaby-Indslev. Blev 14. Maj 1894 udnævnt til Sognepræst for Ulstrup-Gundersted og ordineret i Viborg Domkirke af Biskop Svane den 11. Juli 1894. Virkede i Ulstrup-Gundersted, indtil han i 1900 blev forflyttet til Bryndum-V. Nebel. 1. Marts 1905 udnævntes han til Provst for Skads Herred. Herude i Vestjylland havde han en rig og stor Virksomhed indtil Foraaret 1909, da han blev udnævnt til Sognepræst for St. og L. Fuglede Sogne. 1922 Provst for Arts-Løve Herreder. 1927 R. af Dbg.

I disse Virksomheder som Sognepræst og Provst i det nordvestlige Sjælland øvede han sin sidste Livsgerning.

Den tidligere saa arbejdsivrige og arbejdsglade Mand var i de sidste Aar stærkt mærket af Sygdom. Arbejdet gik ikke længere saa let fra Haanden. Han begyndte at blive fortrolig med Tanken om at maatte lægge op for om muligt ved Hvilen efter en flittig brugt Arbejdsdag at komme lidt til Kræfter. Men endnu før Afskedsansøgningen var bevilget, blev han indhentet af Døden den 12. Oktober 1928.

H. P. Hansen var Fynbo, det kunde man høre paa ham, og det bar hans livlige Væsen Vidnesbyrd om. Alligevel blev han godt hjemme baade blandt Himmerboer og Vestjyder med deres tavse og tunge Natur og deres medfødte kritiske Sans. De kom hurtig til at synes godt om ham, og han vandt sig mange Venner.

Det kom for det første af hans store aabne Hjertelighed, som kunde give sig Udtryk i hans friske Latter og venlige Blik. Saa havde han en klar og djærv Maade at sige sin Mening paa, ikke Spor af velærværdigt, men saa velsignet menneskeligt og oprigtigt. Alt Vrøvleri var ham imod, men aller mest det forlorne og uægte, og ganske særlig paa det gudelige Omraade. Endelig var hans Alvor saa ægte, at man fik Indtryk af: hvordan det saa var med Evnerne, saa stod her en Mand, som havde en Overbevisning, og som talte, fordi han troede.

Han var en meget praktisk Mand. Landmand fra Ungdommen af, som han var, drev han selv sin Præstegaard og gjorde det godt. Her var det Præsten og ikke Avlskarlen, som raadede! Men han var en god Husbond. Jeg mindes engang, hans Karl havde forset sig

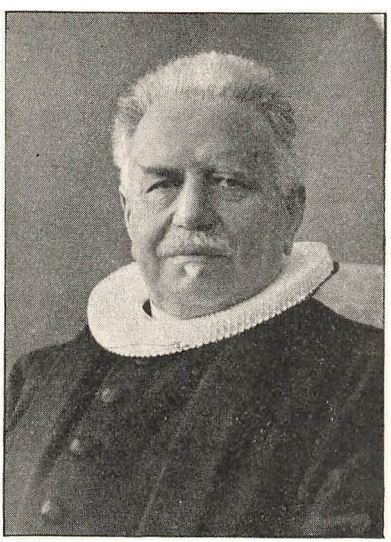

H. P. Hansen.

og nær voldt en Ulykke og det paa en Maade, som gik Hansens Æresfølelse som Landmand nær. Det brusede og bølgede gennem hans Sind, men der var en stærkere, som holdt *de* Tømmer, og der blev sagt, hvad der skulde siges, uden at der blev sagt for meget! — At der gik en dygtig Lærer tabt i ham, da han blev Præst, er der ingen Tvivl om. Men Skolemand blev han ved at være alle sine Dage, og Skolens Forhold og Gerning blev ved at have hans Kærlighed. Derfor var det ham en Glæde som Provst at faa at gøre med den paa en ny Maade, og naar Kærlighed og godt Greb paa Tingene som her var forenet, saa var det ikke underligt, at han blev højt anskreven hos Skolens Mænd og Kvinder. Han kom jo som baade deres og Børnenes Ven, og han forstod sig paa Opgaven. Som Provst i Vestjylland havde han bl. a. Esbjergs store, hurtig voksende Skolevæsen under sig. Det gav Opgaver, som en stiv Kontormand aldrig havde klaret, men hans faste Haand og klare Blik bestod Prøven.

Han var redelig — ikke mindst som Præst. Stærkt retningspræget kunde man ikke kalde ham, men han sluttede sig mer og mer afgjort til den grundtvigske Retning og fandt dèr sine nærmeste Præstevenner. Han vilde gerne bruge de Kræfter, Gud gav ham, i et dygtigt Arbejde i Menighedens Tjeneste paa de Steder, hvor han blev sat. Naar han paa sin jævne, hjertelige Maade kom i Menneskers Hjem, kunde de ikke tage Fejl af, at han gerne vilde dele baade Glæde og Sorg med dem, men ogsaa at han vilde vise dem Vej ud af Synd og Skam til Gud. Stod han paa sin Prækestol, var hans Tale aaben og klar, og den bar Bud om Guds Naade mod Syndere og om det ny Liv i Jesus Kristus og dets Herlighed. Han var en frisindet Mand, der gerne lod hver Fugl synge med sit Næb, naar kun Tonen var det gamle Evangelium. Thi fra Troens Grund veg han ikke en Tomme og forstod sikkert aldrig »Tiden"s Trang her og der til „liberal Kristendom". Og dybest inde bag hans Livs faste og viljesprægede Mandsværk boede der et ydmygt Barnehjerte, som i Tro saa op til Gud Fader i Bøn og Haab, et Hjerte, der stolede paa Gud og ventede alt af hans Naade. Blandt de mange Mennesker, som fyldte Kirkerne, hvor han var Præst, vil der være adskillige, som bevarer Mindet om ham saadan.

Han var ikke af de meget læsende Præster, og den teologisk videnskabelige eller filosofiske Interesse mærkedes kun lidt hos ham. Men en Bog, som tog ham om Hjertet, læste han ogsaa med Hjertet og tog Næring af den for sit Hjertes Liv. Han var for aaben i sit Sind ud imod Livet, det praktiske Menneskeliv med Opgaverne baade for Haand og Aand, til i særlig Forstand at blive Bøgernes Mand.

Det kunde ske, at han i en Tale eller i Vennekreds anførte Ordene af den gamle Salme: »Jeg ser, mit Levnedstræ alt tager til at knoppes, min Styrke gaar i Knæ.« Da kunde hans Øjne blive blanke af Taarer. Tanken om det kommende Løvfald gav Vemod i hans Sind, men Ordet om de smaa Knopper i Bladhjørnerne, som lover en ny Vaar, fyldte ham med det samme med Haabets Forventning. Den kan jo ogsaa faa Øjnene til at skinne hos den, der gerne vil »prise Gud til evig Tid for Aande, Røst og Vinger.«

P. M. Wemmelund og *L. Ingerslev.*

SOGNEPRÆST JOHANNES FERDINAND FENGER

Soderup-Eskildstrup,
født 1. April 1851, død 23. Oktober 1928,

Sognepræst til Soderup og Eskildstrup i Holbæk Amt, blev født i Lynge ved Sorø, Søn af Sognepræst, lic. teol. J. F. Fenger (Kirkelexikon for Norden II, 37) og Hustru Marie Magdalene Boesen. Begge Forældrene til-

hørte gamle, kultiverede Præsteslægter (Fenger, Boesen, Balslev og Hammerich). Faderen, der var en af den grundtvigske Vækkelses betydeligste Mænd i hin Tid, døde allerede 1861 som Sognepræst til Høje Taastrup, hvorefter Enken med sine Børn flyttede til København, hvor det lykkedes hende at holde alle Sønnerne til Bogen.

Fenger blev Student fra Christianshavns Borgerdydskole 1870 og Kandidat 1876. Allerede som Student sluttede han sig hjertelig til den grundvigske Bevægelse, som hans Slægt stod nær uden dog nogensinde at lade sig bjergtage af den kirkepolitiske Holdning, Retningens venstre Fløj senere indtog. 1876 blev han Lærer ved Grundtvigs Højskole, hvis første Forstander, C. F. Grove, var hans Svoger, og denne Højskolegerning regnede han altid for et betydningsfuldt Afsnit af sit Liv. Derigennem lærte han baade Tidens grundtvigske Ungdom og dens ledende Mænd at kende, derigennem blev han sysselsat med Historien, som vedblev at have hans Interesse, derigennem lærte han at fortælle for det brede Lag, og i den Periode fik han udvidet sin Synskreds ved sin Udenlandsrejse til Tyskland, Østerrig, Italien, Schweitz, Paris og Sverige.

Johannes Ferdinand Fenger.

Saaledes var han godt rustet, da han gik ind i Præstetjenesten, som var hans Maal, og hvor hans Løbebane blev: pers. Kapellan i Munkebo (1883), Sognepræst til Glenstrup (1884), til Hjerm (1891), til Soderup og Eskildstrup (1897), Afsked 1920. I 1885 ægtede han Laura Marie Hostrup Spur, født 1. Marts 1856 i Holbæk, Datter af Sognepræst til Hobro Henrik Spur og Hustru Laura Marie Hostrup.

Fenger var en ydmyg og stilfærdig Personlighed, hvis varme og faste Tro gav baade ham selv og Livet i den gæstfri Præstegaard, hvor han og Hustruen altid aabnede Dørene baade for Menighederne, Børnenes Kammerater og mange andre, som trængte til Landophold, et Præg af barnlig Fromhed og varm Kærlighed. Den viste sig ikke blot i, at Offervillie langt over Evne overfor trængende var dem noget helt selvfølgeligt, men ogsaa i den Maade, paa hvilken Fenger brugte sit medfødte sprudlende Vid. Det ramte altid, men saarede aldrig. Desuden var han en fredsommelig Natur, hvis Deltagelse i Døgnets Strid ved Indlæg i Højskolebladet, Dansk Kirketidende og Nationaltidende var præget af klare Standpunkter, men samtidig velvillig Forstaaelse af Modparten, og han var jernflittig, enten det gjaldt Friluftsarbejde, som han elskede, eller boglige Sysler, der i Tidens Løb gav ham stor Kundskabsfylde, underbyggede hans af Naturen sunde Dømmekraft og bar Frugt i et værdifuldt og alt for upaaagtet Forfatterskab.

I Jylland samlede hans grundigt udarbejdede Prædikener en god Kreds, skønt han stod som Grundtvigianer blandt Missionsfolk, og disse Menigheder viste en rørende Trofasthed mod ham lige til hans Død. Paa Sjælland var Kirkegangen ringe. Saa talte han til Sognefolkene i Forsamlingshuset, hvor han let samlede Folk baade om sin Forkyndelse og sine Foredrag, og i Præstegaarden, hvor baade de unge og Børnene

gerne kom. Til Brug ved Børnearbejdet, som først hans Hustru senere Døtrene forestod, udgav han »Evangeliet for Børnene«, 1901.

I det hele gav han sig til at skrive. Kunde han ikke faa mange Tilhørere, fordi Folk var afvænnede med at søge til Kirken, kunde han dog faa mange Læsere. Han indrykkede gerne sine Prædikener i »Holbækposten«. Iøvrigt benyttede han sine Evner til at fortælle paa to Felter, idet han dels udgav livligt skrevne Fortællinger for Børn og dels forskelligartede historiske Arbejder, hvortil han fik Statsunderstøttelse. Af blivende Værd som historisk Kildeskrift er hans nøjagtige og pietetsfulde Udgivelse (1890) af Faderens Optegnelser fra Møderne i »Det sydvestsjællandske Broderkonvent« (se Kirkel. for Nord. II, 34). Senere udgav han under Navnet »Guds Folks Historie« (1906) Hovedtræk af hele den bibelske Historie, 1908 Fortællinger af den gl. Historie og 1911 Den lutherske Reformations Historie. Et Arbejde om Middelalderen og dermed hans Plan om at udgive et Uddrag af hele Kirkehistorien maatte opgives paa Grund af Sygdom. Hans Bøger egner sig ikke til Lærebøger, da de kun behandler udvalgte Afsnit og disse ret udførligt, men de er godt skrevne, anskuelige og meget læseværdige.

Fenger døde 1928 og blev begravet paa Soderup Kirkegaard ved Siden af sin i 1912 afdøde Hustru. Hans eneste Søn er Sognepræst til Glud, J. F. Fenger, og hans Plejesøn, Sognepræst til Kirke-Stillinge, Michael Glenstrup.

Gudmund Bruun.

PROVST VILHELM PETERSEN

Karise-Alslev,
født 7. Maj 1861, død 8. November 1928.

Vilhelm Petersen.

Paa Vistoftegaard i Skanderborgegnen er *Vilhelm Petersen* født, men opvokset paa Ejers Bavnehøjs Mølle, den højest beliggende i Danmark, som kunde gaa, naar alle de lavere liggende Vejrmøller stod stille. Han var den ældste af en Søskendeflok og deltog tidligt i Møllearbejdet, for hvilket han havde praktiske Anlæg. — 18 Aar gammel kom han paa det nærliggende Gedved Seminarium, hvor Forstander P. Bojsen og hans meget musikalske Hustru samt Lærerne Martin Kristensen, Kristensen-Randers, Jens Jeppesen og Karl Poulsen (senere Præst i Ryslinge) havde Betydning for hans aandelige Udvikling.

Efter at han i 1883 havde taget Lærereksamen, blev han et Par Aar Huslærer paa Enggaard ved Nørresundby, men hans Hu stod til videre Uddannelse, og han rejste da til København og gik paa Bokkenheusers Kursus, hvorfra han tog Artium i 1887. Da han maatte tjene sit Underhold under sit teologiske Studium, fik han en Lærerplads ved tysk-reformerte Skole fra 1887 til 1896 og underviste i Dansk, Regning og Danmarkshistorie. Med Skolens Bestyrer, den unge Schweizer

Pastor Vilhelm Baur, en sjælden Pædagog og Børneven, havde han i disse Aar et frugtbart Samarbejde.

Sin Kirkegang holdt Vilhelm Petersen i Vartov og senere i Københavns Valgmenighed i Pastor Jungersens Tid.

I Københavns Højskoleforening, af hvis Styrelse han en Tid var Medlem, kom han i Berøring med den som Ungdomsleder fremragende Formand Harald Holm, og sit Hjemsted havde han i Istedgades Asyl, hvor den gamle norske Bestyrerinde gennem mange Aar samlede en Ungdomskreds i sit lille, hyggelige Hjem.

Efter et slidsomt, langt Studium tog han i 1895 Embedseksamen med Laud. og blev Aaret efter Kateket i Køge. Samtidig holdt han Bryllup med Sygeplejerske ved Røde Kors, Anna Boysen, født 19. Febr. 1864 i Sønderjylland, blev efter 3 Aars Forløb Sognepræst i Roholte og forflyttedes i 1903 derfra til Karise, hvor han var Præst i 25 Aar, de sidste 5 Aar tillige Provst. — Hans energiske og varmhjertede Hustru var en sjælden Støtte for ham i Menighedsarbejdet, og det blev et stort Savn baade i Præstehjemmet og i Menighederne, da hun efter en smertefuld Sygdom døde 1913. Deres eneste Barn, en 17-aarig Datter, Eli, afbrød da sit paabegyndte Studium i København og tog hjem og styrede Huset for sin Fader, og hun blev trods sin Ungdom til megen Hjælp og Trøst for ham, indtil hun efter nogle Aars Forløb blev gift med Direktør Hanner i Stockholm. Hun afbrød dog derfor ikke Forbindelsen med det fjerne Barndomshjem, men opholdt sig efter sin Mands Ønske i flere Maaneder af Aaret med sine Børn hos Faderen. Lige før sin Død havde han efter 6 Aars Forløb været i Besøg hos hende i Stockholm, og det var kun faa Dage efter Hjemkomsten, at han den 8. Novbr. 1928 pludselig gik bort ved et Hjerteslag i Vallø Præstegaardshave.

Ved Begravelsen i Karise den 15. November fremkom mange hjertelige Vidnesbyrd om, hvor skattet Provst Petersen havde været i sine Menigheder, blandt Kolleger og alle dem, han havde haft Samarbejde med.

— — —

Vilhelm Petersen var fra Ungdommen af et livligt Menneske, en barnlig, meget finfølende Natur med en ikke ringe Humor og Evne til at le hjerteligt og smittende. Det barnlige i hans Sind gjorde ham til udpræget Børneven, og han kunde ikke gaa forbi legende Smaabørn paa Gader og Veje uden at sige et spøgende Ord til dem.

Hans ualmindelige Grundighed skaffede ham ikke alene solide Kundskaber og Indsigt i alt, hvad der vedrørte hans Gerning, men den gav sig ogsaa Udslag i Interesse for at tale med Mennesker og høre paa, hvad der laa dem paa Hjerte, enten det var sørgeligt eller glædeligt. Han var ikke blot en god Taler, men ogsaa en usædvanlig god Tilhører. I alt, hvad han tog sig for, fordybede han sig og havde en misundelsesværdig Evne til at kunne glemme Ærgrelser eller Sorger ved Samtale om andre Ting eller ved Læsning i en kær Bog. — Han havde stor Kærlighed til Sang og Musik og kunde forelske sig i en smuk Melodi, saa han ikke kunde blive træt af at høre den gentaget.

Anlæg for at stifte nye Venskaber havde han egentlig ikke; men dem, han havde sluttet i Ungdommen, var han trofast imod, og sammen med gamle Venner var han utrættelig i at opfriske Ungdomsminder og kunde da le saa befriende, som om han var 20 Aar.

Hans Hustru var en enestaaende Værtinde, og i hendes Tid kom der mange i Præstegaarden, og Præstefolkene kom meget omkring til Sognebeboerne, men da Vilhelm Petersen blev ene i det store Hjem og fik de mange Embedssager at bestride, som han udførte med en næsten overdreven Samvittighedsfuldhed, tog hans Studerekammer det meste af hans Tid.

Af Naturen var han beskeden og mild i sine Domme, men det forlorne og uægte i Tale og Adfærd var ham en Torn i Øjet og vakte ofte

en besk Kritik hos ham. Yderliggaaende Standpunkter var ham imod, og trods al hans Føjelighed bevarede han i sine Grundanskuelser en sejg Urokkelighed, som man ikke tog Fejl af. I sine Grundanskuelser en sejg Urokkelighed, som man ikke tog Fejl af. I sin Forkyndelse var han mild og ydmyg og i sin Trang til at tjene andre var han udholdende.

Vilhelm Petersen med det lyse Sind var imidlertid ingenlunde en overfladisk Natur. Han havde haft smertelige Skuffelser og Sorger i sin Ungdom og Savn i sine ældre Aar, men han bar sine Byrder paa en stille, indadvendt Maade og fremviste ikke sine Saar. Det var, som om han følte det ublufærdigt at tale om, hvad der tyngede ham, og meget faa fik hans Fortrolighed. Men i Lønkamret har han udøst sig for Gud og har hentet Kraft til at bære sine Tilskikkelser som en Mand.

Et retsindigt, fint og trofast Menneske, en udholdende Arbejder i Vingaarden, hvorom hans Menigheder bedst kan tale, en Mand, man overalt kunde stole paa, det var Grundtrækkene hos denne Præsteskikkelse, der kun spredte Godhed og Mildhed omkring sig. — Som saadan har jeg gennem et 50-aarigt Venskab lært ham at kende.

Johannes Vinther.

SOGNEPRÆST P. PINHOLT JOHANSEN

født 30. Oktober 1866, død 22. November 1928.

P. Pinholt Johansen.

Sognepræst *P. Pinholt Johansen* var født i Hjerm, Søn af Skomager J. M. J., Student Viborg 1888, cand. theol. 1893, Pkp. Vallensbæk 1894, Sp. Rær-Hansted-Vigsø 1900, Sp. Levring-Hørup 1913. — Udg. Friheden fra Loven (4. Opl. 1907), Hvad er der i Vejen i Thy (2. Opl. 1907), Den sande Hvile (1907), Hvad vil det sige at være hellig? (1910). Missionær Jens Pedersen (1917); skrev flere Artikler og Prædikener i I. M.s Tidende. — Hans Hustru var Thomasine Riisbjerg, Dt. af Indr.m. R., S. Felding.

Ved hans Jordefærd i Levring udtalte Indre Missions Formand, Sognepr. *V. Kold,* følgende Mindeord over ham:

Matth. 10, 32: Den, som vedkender sig mig for Menneskene, ham vil jeg ogsaa vedkende mig for min Fader, som er i Himlen. Men den, som fornægter mig for Menneskene, ham vil jeg ogsaa fornægte for min Fader, som er i Himlene. Mener ikke, at jeg er kommen for at bringe Fred paa Jorden; jeg er ikke kommen for at bringe Fred, men Sværd.

— Det er jo Skik at sætte et eller andet Skriftord paa Gravstenene. Det forekommer mig, at dette Ord vilde passe godt som Inskription paa Pastor P. P. Johansens Gravsten. I hvert Fald kom det hurtigt til mig, da jeg blev opfordret til at sige et Ord ved hans Kiste, dette Ord: »Den, som vedkender sig mig for Menneskene, ham vil jeg ogsaa vedkende mig for min Fader, som er i Himlene.« Thi var der noget, som

karakteriserede denne kære Broder, saa det staar for alle, der har kendt ham, som hans særlige Karaktertræk, var det nok dette, at han vedkendte sig sin Frelser, hvor han kom hen, og bekendte hans Navn for alle, han traf paa. Ikke blot paa Prædikestolen om Søndagen, naar han var i sin Præstedragt og optraadte paa Embeds Vegne, men i Hverdagslivet, hvor han traf Mennesker, i sit Hjem og i Sognet, i Butikerne eller Jernbanen eller Selskabslivet, talte han til dem om Jesus og formanede dem til at omvende sig til ham og give ham deres Hjerte. Saaledes var han i Ungdommens Dage, da han begyndte sin Præstegerning som Kapellan hos Pastor Hoff i Vallensbæk. Fra Gaard til Gaard og Hus til Hus gik han rundt ikke blot i Sognet, men i Egnen der omkring, og spurgte dem, om de elskede Jesus og havde taget imod ham som deres Frelser. Og saaledes blev han ved at være i Thy og her i Levring og Hørup, hvor han senere fik sin Gerning. Ilden blev ved at brænde i ham, den brændende Nidkærhed for Sjæles Frelse og Herrens Navns Ære udslukkedes eller formindskedes aldrig i hans Hjerte. Han var den samme, da han blev gammel, som da han var ung, den samme blandt rige og fattige, den samme blandt fornemme og ringe, den samme blandt skikkelige og pæne Folk som overfor dybt fordærvede Mennesker og Forbrydere.

Og derfor kom han ogsaa til at mærke Verdens Fjendskab, som efter Guds Ord altid vil være Kendetegnet paa de sande Kristne, som efterfølger Jesus i deres Liv og bekender ham med deres Mund. Saaledes staar der mangfoldige Steder i Biblen ogsaa her, hvor Herren lige straks efter, at han har talt om Bekendelsen, siger, at han er ikke kommen for at bringe Fred paa Jorden, ikke Fred, men Sværd. Dette Ord er i vor Kirkes Evangelietekster henlagt til 2. Juledag, da vi mindes Stefanus, den første kristne Martyr. Og nu ved jeg jo nok, at saaledes som Stefanus og de andre Herrens Vidner fra de første Dage, var han ikke en Martyr for sin Tro. Men Kristendommen har ogsaa i vor Tid Martyrer, der beder og strider og bærer Korset her i Verden, fordi de lever i Sandheden og vidner om den for andre. Og til dem hørte denne gode og trofaste Præst. Lad være, at han undertiden har talt ubesindige Ord, som har vakt Vrede og affødt Strid, der kunde være undgaaet, saa skal det dog siges ved hans Kiste, at naar hans Præsteliv og Gerning har været saa fulde af Kamp og Strid, som det har været fra Begyndelsen til Enden, saa var det, fordi han var en god Jesu Kristi Stridsmand, der altid var rede til at gaa i Breschen for sin Konge og hans store Sag. »Ak, hvor dog Lyst til Freden har taget os med Vold, ak! hvor dog Kærligheden er bleven død og kold.« Saaledes maa nok mange synge. Men saaledes var det ikke med ham. Han havde det ligesom Jeremias, da han var blevet forhaanet og mishandlet for Herrens Navns Skyld og havde taget den Beslutning, at han ikke mere vilde komme ham i Hu eller tale i hans Navn, saa siger han de dejlige Ord: »Men det er bleven i mit Hjerte som en brændende Ild, der er indsluttet i mine Ben, og jeg har søgt med Møje at holde det ud, men jeg kunde ikke. Herre, du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale, du er bleven mig for stærk og har faaet Overhaand over mig, jeg er bleven til Latter den ganske Dag, hver Mand spotter mig.« Det var derfor ingen Ringeagt eller Forhaanelse eller Ondskab eller Forfølgelse eller Bagtalelse fra Menneskers Side kunde stoppe Munden paa ham, fordi Herrens Kærlighed brændte som en Ild i hans Sjæl og drev ham til at tale og bekende hans Navn. Han var ingen haard og snæverhjertet Dommer, og naar han traf paa Guds Børn, hos hvem han mærkede noget af den Aand, frastødtes han af dem, fordi han følte, at de manglede det, som var Drivkraften i ham, naar han vidnede for de vantro ogsaa om Helvedes evige Luer og Pine, Kristi Kærlighed til deres udødelige Sjæle.

Han bekendte sin Herre ikke blot blandt hans Venner. Her havde

han sin Plads lige midt i Guds Børns Samfund og kunde i Sandhed sige med David, at de hellige var de herlige i Landet, til hvilke al hans Lyst var. Men jeg tror, han havde det ligesom Gaardmissionær Clausen, der engang udbrød, da han sad i en Kupé blandt troende Venner og havde det saa hyggeligt og dejligt: »Aah, havde vi nu blot et vantro Menneske her.« Saadan var det ogsaa med Pastor Johansen. Han tænkte altid paa dem derude i Verden og kunde ikke være i Ro, naar de kom frem for hans Øje, alle de stakkels Sjæle, der vandrer paa Fortabelsens Vej. Da jeg sidste Gang rejste sammen med ham, fik han at vide, at en meget bekendt Kristendomsfjende var ombord paa Damperen. Vi andre talte om ham og kiggede paa ham, naar han kom forbi paa sin Spadseretur op og ned ad Dækket. Men Johansen gik til ham og talte med ham om hans Sjæls Frelse og om at søge Herren, medens han findes. Ja sandelig, han vedkendte sig sin Herre og Frelser for Menneskene.

For Verden var han et enfoldigt, ringe og svagt Menneske uden ydre Dannelse og Fortrin, men for Gud var han et udvalgt Redskab, der blev brugt til store Ting, og hvis Navn staar højt opskrevet i Fortegnelsen over Herrens Tjenere blandt Præsterne i den danske Kirke.

Og som Herren kendtes ved ham, da han var sund og frisk og stod midt i Kampen for sin Konge, saaledes kendtes han ogsaa ved ham, da han maatte forlade Valpladsen og lægge sig paa Sygelejet. Man skulde tro, at det vilde blive en svær Tid for en saadan Ildsjæl og virksom Natur som han var. Og der har sikkert ogsaa været Stunder, da det blev mørkt for ham, saa han ligesom Døberen Johannes, som han i saa mange Maader lignede, maatte sende Bud til Jesus for at faa Tvivlen og Klagen jaget ud af sit Hjerte. Men det var alligevel ikke i den Tilstand, vi fandt ham, naar vi besøgte vor syge Ven for at se til ham og vise ham vor Kærlighed og Deltagelse. Nej, her viste det sig rigtigt, at Herren kendtes ved ham og var med ham og hos ham med sin Fred og Kraft og sin gode Helligaand, saa han kunde love og prise hans Navn trods alle Lidelser, og da Enden kom, lægge sig til at sove tryg og glad i Forventning om, at naar han atter vaagnede, var han hjemme hos sin Herre.

Vi har saa mange lyse Minder fra hans Liv og Virke og ogsaa fra hans sidste Dage, vi, som har kendt denne Jesu Kristi gode Stridsmand. Og vi takker Gud for ham og for det lysende Eksempel, han har efterladt os, hvorved han taler og vil blive ved at tale til os ogsaa efter sin Død, naar vi kommer ham i Hu. Og naar jeg skulde sige det i en kort Hovedsum, hvad han taler til os om, ved jeg intet Ord, der tegner hans Billede mere klart for vore Øjne, saa vi ser ham ligesom lyslevenede iblandt os, og maner os til Efterfølgelse, vi, som nu staar tilbage og savner ham, baade I hans nærmeste, som elskede ham og kendte ham bedst, og vi andre, hans Venner baade blandt Præster og Lægfolk, som holdt af ham og saa op til ham, end dette Ord fra Herrens egen Mund: »Den, som vedkender sig mig for Menneskene, ham vil jeg ogsaa vedkende mig for min Fader, som er i Himlen.«

SOGNEPRÆST J. C. L. RICHTER

Vejen-Læborg,
født 13. November 1850, død 28. December 1928.

John Charles Louis Richter, Sognepræst til Vejen og Læborg i Ribe Stift, blev født i Grenaa og var Søn af Lægen Johan Chr. Richter og Hustru Cathrine Marie Amalie Belling. Han blev Student fra Aarhus Skole 1868 og teologisk Kandidat den 21. Juni 1873. Efter at han i et Aar havde haft en Konstitution som Førstelærer ved Skolen i Grenaa, opholdt han sig i 3 Aar paa Borchs Kollegium i København, hvor han dels underviste i forskellige Skoler, bl. a. ved N. Zahles Skole, og

dels drev omfattende historiske og topografiske Studier, særlig vedrørende sin Fødeegns (Djursland) Historie.

Den 16. Juli 1877 blev han udnævnt til personel Kapellan hos Sognepræst L. Wagner i Seest ved Kolding. Her søgte han jævnlig Omgang med kristelig vakte Mennesker i Kolding og Omegn og blev stærkt paavirket i grundtvigsk Retning. Særlig blev han knyttet til Ægteparret, Borgmester P. Schjørring i Kolding og Hustru Elvira født Teilmann, hvis Datter han senere ægtede. Den 14. August 1879 blev han kaldet til Sognepræst i Ringgive og Give, og den 14. Juli 1882 holdt han Bryllup i Kolding med Gertrud Ingeborg Schjørring, født paa Frederiksberg den 12. December 1862.

I Ringgive og Give Sogne vandt han hurtig Indgang hos den velvillige Befolkning, der droges af hans ydmyge og redelige kristne Forkyndelse og følte sig tiltalt af hans jævne og elskværdige Færden rundt om i de store Hedesogne. Her begyndte han i 1884 i Førstningen sammen med Sognepræst P. S. Schousboe i Gadbjerg og senere alene Udgivelsen af »Sangbog for Konfirmander«. Denne lille Bog, der blev ved at udkomme i det ene Oplag efter det andet indtil 1912, har været til Glæde for mange Præster ved Konfirmandundervisningen, og særlig har den gjort megen Gavn for Konfirmanderne selv, der blev kendt med Grundtvigs bibelhistoriske Sange, ligesom Bogen indeholdt et rigt Udvalg af andre aandelige Sange, saa den i mange Egne blev almindelig brugt ved kristelige Møder. Samtidig blev han ved at drive sine personalhistoriske og kunstarkæologiske Studier, og han samlede sig efterhaanden en meget stor Bogsamling, der ved hans Død indeholdt ikke mindre end ca. 7000 Bind.

J. C. L. Richter.

Den 19. Okt. 1893 blev han kaldet til Sognepræst for Vejen og Læborg Sogne. Ogsaa her vandt han Indgang hos den vaagne og livlige Befolkning, saa de ikke blot i talrig Mængde søgte til hans Kirker, men da hele denne Egn gennem to Menneskealdre er stærkt paavirket af den aandelige Bevægelse, som er udgaaet fra Askov Folkehøjskole, blev han hurtig hjemme der, og saa længe hans Kræfter kunde slaa til, blev han meget stærkt brugt som Foredragsholder og Oplæser ved de mange Møder, som særlig dengang holdtes rundt om i den hele Egn. Han har derved været til Glæde og Velsignelse for en meget stor Mængde Mennesker. Paa Grund af sin omfattende historiske Viden, var han selvskreven som Bestyrelsesmedlem og Formand i Redaktionsudvalget, da Historisk Samfund for Ribe Amt oprettedes i 1902. I dette Samfunds Tidsskrift har han skrevet en Mængde Afhandlinger, der særlig udmærker sig ved deres Paalidelighed og Nøjagtighed. Ligeledes har han skrevet Afhandlinger i »Samlinger jysk Historie og Topografi«, i »Kirkehistoriske Samlinger«, »Historisk Maanedsskrift for folkelig og kirkelig Oplysning«, i Højskolebladet og Dansk Andelsblad, foruden at han i de lokale Blade fremkom med vægtige Bidrag til Vejen Bys og hele Omegnens Historie. Endvidere var han Med-

arbejder ved Danmarks Præstehistorie, udgivet af Grohshenig og Hauch-Fausbøll, ligesom han var stedlig Tilsynsmand ved Askov Folkehøjskole.

Naar han dernæst i 35 Aar var Sognepræst i Vejen og Læborg med over 5000 Mennesker, saa er det ikke til at undres over, at hans Kræfter efterhaanden maatte opslides, og efter 3 Ugers Sygdom sov han stille hen i en Alder af 78 Aar den 28. December 1928. Han blev jordet paa Vejen Kirkegaard den 4. Januar 1929 under en overvældende stor Deltagelse fra fjern og nær. Mange var vemodig stemte ved den gamle Præsts Bortgang, men man glædede sig over, at han nu kunde gaa ind til den Gud og Frelser, han saa redelig havde tjent som Præst i over 57 Aar.

E. K. Thyssen.

FRIMENIGHEDSPRÆST VALDEMAR BRÜCKER

Aagaard,
født 10. December 1852, død 14. Januar 1929.

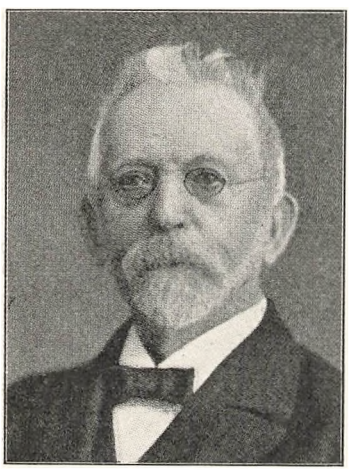

Valdemar Brücker.

Georg Valdemar Brücker, hvis Fader var Borgmester i Nakskov, begyndte som Civilingeniør, men tog i 1880 teologisk Embedseksamen, blev samme Aar Kapellan hos Sognepræsten i Ø. Starup og V. Nebel. Han sluttede sig straks til Grundtvigianerne, og hans Navn blev tidligt kendt, idet han i 1881 underskrev Askov-Adressen med dens vidtgaaende kirkelige Frihedskrav og sammen med fem andre Præster protesterede mod Ministeriets Tilrettevisning i den Anledning; Protesten affødte en Provsteretssag, som dog endte med Frifindelse ved Højesteret. Fra 1887 har han virket som Præst i Aagaard, Ø. Starup Sogn, 1887—96 som Frimenighedspræst, 1896—1922 som Valgmenighedspræst, derefter atter som Frimenighedspræst, 1899—1918 ledede han Aagaard Højskole, og til det sidste var han flittig Medarbejder ved »Højskolebladet«. Han har udgivet flere Bøger: 1883: Præsteuddannelsen, 1896: Religiøse Overvejelser, 1912: Ord og Skrift, 1916: Et Livssyn, 1918: Johannes Døberen, 1921: Grundtvigs kirkelige Gerning, 1925—26: Mit Livs Vej I—II, Selvbiografi. Hans Hustru var Marie Marstrand, Datter af Fabrikant Th. Ch. M., København.

Valgmenighedspræst *Oscar Geismar* skriver om ham i Sorø Amtstidende:

Sidste Gang, jeg saa Valdemar Brücker, var ved hans Efteraarsmøde for faa Maaneder tilbage, og Synet af ham, som han besværligt slæbende sig af Sted og støttende sig til sin Husbestyrerindes Arm dukkede frem i Døraabningen og med de nærsynede Øjne mod Lyset ikke straks kunde genkende Gæsten, brændte sig ind i mit Sind og vil blive staaende dèr, saa længe jeg formaar at erindre. Jeg havde ikke længe i Forvejen tegnet et »Skilderi« af ham, som han selv fandt lignende, og dèr ansat hans Evighedsalder til de første Studenteraars lykkelige og fripostige 18 eller 19. Nu kom min Ansættelse ud for Virkelighedens brutale Prøve. Vi sad om Bordet og lod som ingenting, men han, der

plejede at være kaadest blandt de kaade, var en dødsmærket Skygge af sig selv. Skulde min Aldersangivelse holde Stik ogsaa nu, maatte Betoningen paa en helt anden Maade, end jeg havde tænkt det, lægges paa den første Del af Ordet *Evighedsalder*. Medens vi søgte at skæmte, sagde det indeni mig med Grundtvigs Tonefald: Aanden er bedre end Kød og Blod. Og Aanden var for Brücker ikke en Funktion af Menneskesjælen, men *Guds Kraft*, nedsteget til *vor* Skrøbelighed.

Det var vanskeligt for Brücker at faa sagt det dybeste. Hans Natur, som var mærkelig ømtfindlig, veg gerne udenom, og derfor tvivlede udenforstaaende hyppigt om, at denne Mand med den klare Hjerne og det skarpe Vid ogsaa havde et Hjerte, at hans Kristentro var andet og mere end Tanker om Kristus. Men bag den Skal af Klogskab og Vid, som alle saa, gemte sig en hjertelig Dybde, et stemningsbevæget Sind, der næsten maatte overrumple ham selv for at naa frem til Overfladen. Den Lighed havde han med J. P. Münster, at de maatte have Prædikestolens Skranke mellem sig og Tilhørerne for at faa Mod til den fulde Aabenhjertighed. Ellers blev det ved Glimt, som de løseligt iagttagende nemt kunde overse. Engang for mange Aar siden havde jeg hørt Brücker oplæse Grundtvigs »De levendes Land«. Et Skælv i hans Stemme gjorde allerede da et af Versene uforglemmeligt for mig. Nu vendte det tilbage og gav mig Mod til at fastholde mit skælmske Postulat om Evighedsalderen:

O, Kærlighed selv!
Du rolige Kilde for Kræfternes Elv!
Han kalder dig Fader, som løser vort Baand,
al Livskraft i Sjælen er Gnist af din Aand;
dit Rige er dèr, hvor man Død byder Trods;
det komme til os!

Brücker var en Mand af Modsætninger, og denne Ejendommelighed var med til at skabe Misforstaaelser om ham. Selv gjorde han intet for at rydde disse af Vejen. Med de ganske unge Aars Fryd ved at udæske tilspidsede han snarere Modsætningerne og overbetonede den ene Side af dem, saa Godtfolk havde let Spil med at lade, som fandtes den anden ikke. Allerede i sin Fremtræden var han meget af det, man i gamle Dage kaldte en problematisk Natur. Af Fødsel tilhørte han Embedsaristokratiet, og som Student sværmede han glad paa københavnske Rigmænds Baller. Siden gjorde han resolut omkring og gav sig i Grundtvigs Navn den jævneste Folkelighed i Vold. Men helt lykkedes Omvendelsen maaske ikke. I hans Studerekammer var og blev han Akademikeren, ligesom han med Pen i Haand svagt kunde minde om Erasmus Montanus, og ved et Selskabsbord ligesom anede man et Glimt af de »chamois« Handsker, som var hans Ungdoms Haandbeklædning. Med et Glas Rødvin i Haanden var han en stilfuld, ja uforlignelig Vært.

Men Modsætningerne gik dybere. Efter at have taget Studentereksamen gav han sig Polytekniken i Vold og bestod første Del af Civilingeniøreksamen, inden Teologien tog ham. I dette Skift af Studium afspejler sig den Modsætning mellem Virkelighed og Aand, mellem Realisme og Idealisme, som ogsaa blev skæbnesvanger for Jakob Knudsen. Tankemæssigt naaede Brücker, som saa mange af hans jævnaldrende, til en Slags Forsoning mellem de stridende Magter ved at tilegne sig Rasmus Nielsens Filosofi, som han vist egentlig blev tro til det sidste, og som af og til gjorde hans Tankegang utilgængelig for os yngre. Men i den virkelige Verden slap Modsætningen aldrig sit Tag i ham. Det er ikke usædvanligt i andre Lejre at finde Mænd, for hvem Georg Brandes stadig er af Betydning, men indenfor Kirken var Brücker efterhaanden ret ene om denne Stilling. Der laa heri baade Trods og Troskab, men der laa allerdybest hans egen Naturs dobbelte Indstilling. Han hørte visselig til hine, som »ved Aand sig trøste«, men Aanden i ham maatte

dyste sig frem gennem et Bjerg af Virkelighed, der heller ikke kunde fornægtes.

Med dette Udgangspunkt blev han et halvt Aarhundrede igennem den grundtvigske Lejrs Oprører og Skelsætter. Man kan roligt sige om ham, at faa har forstaaet Grundtvig, og den hele Grundtvig, saa klart som han, men hans lyse Hoveds Uvilje mod det disede og dunkle, som dog *ogsaa* var Grundtvigs Element, voldte nogen Skævhed i hans Fremstilling. I hvert Fald blev det hans livslange Dysten med det ældre Hold af Grundtvigs Lærlinge og med de alderstegne indenfor det nye Slægtled, der slog hans Stilling fast som Loke ved Asernes Gæstebud, som den evige Modsiger og Urostifter. Paa een Maade følte Brücker sig uden Tvivl tiltalt af den Opgave, der saaledes blev hans, men af og til har han ogsaa savnet den Tilslutning, det Menneskefølge, som enhver Stridsmand længes efter, døjet under den Isolation, som blev hans livslange Skæbne.

Det er sagt om Brücker, at han i sine mange Felttog altid *havde* Ret, men aldrig fik Ret. Altid og aldrig er for stærke Ord, men hyppigst formede hans Lod sig saadan. Nu da vi har Begivenhederne paa saa lang Afstand, lader Sandheden deraf sig ligefrem fastslaa. Hvad Brücker formasteligt og, det skal indrømmes, i udæskende Vendinger vovede sig til at sige om kristne Menneskers Stilling til »Skriften«, siges nu højlydt af alle i Grundtvigheden og er god Latin et langt Stykke udenfor dens Grænser. Man skal vist vandre langt for at finde et Menneske, der for ramme Alvor og paa gammeldags Vis fastholder Biblen som ufejlbar Rettesnor baade for Lære og Liv. Og da han adskillige Aar senere som Jakob Knudsens Fortolker satte sin tykke Streg under Grundtvigs Ord om, at der er meget Hedenskab i os endnu, og krævede Plads for dette Hedenskab, indtil Gud af sin Naade har kristnet det, forargedes alle, men hvor mange gør det nu? I alt Fald har Brücker paa dette Punkt faaet en uventet og ham næppe kærkommen Tilslutning fra Tidehvervs-Folkene.

For dem, der gennem mange Aar har frydet sig over Brückers ukuelige Trang til at skære igennem og rundhaandet tilgivet ham hans velsignet lave Evighedsalder, udgaar der en sviende Kulde fra Budskabet om hans Død. De, der kom ham paa nærmere Hôld, og allermest hans egen Kreds, som trolig fulgte ham gennem alle Skæbner, vil med Vemod mindes de uforglemmelige Øjeblikke, da hans dybe og varme Sind ganske aabnede sig mod dem, saa de fornam det evige Fællesskab. Med Tanken paa alt, hvad han skænkede dem, vil de med fuld Sandhed kunne eftersige Grundtvigs Ord om, at al Livskraft i Sjælen er Gnist af Guds Aand, og de vil faa Magt til at fortsætte:

> Dit Rige er dèr, hvor man Død byder Trods;
> det komme til os!

Nationaltidende skrev bl. a. flg.:

»Brücker drog, maaske mere end nogen anden, de yderste Konsekvenser af Grundtvigs Krav om Frihed; han angreb Præsteuddannelsen, krævede Præsteløftets Afskaffelse, forlangte en fri Stilling til Skriften og bestred, skønt selv grundtvigsk-dogmatisk om en Hals, Nødvendigheden af noget Dogme. Fra sin Biskop fik han Advarsler, fra sin Menighed Beklagelser; men han gav sig ikke, og da Sognepræsten døde, blev han i Sognet og prædikede i Forsamlingshuset. Ved den Evne, han havde, til ikke blot at kunne støde Folk, men ogsaa vinde Mennesker, naar han vilde, samlede han en Kreds om sig; for en Kirke, som Kredsen byggede i Aagaard i Starup Sogn, kunde han til at begynde med ikke opnaa Valgmenighedsanerkendelse, — den maatte indvies som Frimenighedskirke. En halv Snes Aar efter, i 1896, anerkendtes Brücker dog som Valgmenighedspræst, men gik i 1922 paany med sin Menighed ud i Fri-

menighedskaar, hvor han, som hørende til Grundtvigianismens yderste Venstrefløj, vel ogsaa var sandest hjemme.

Brücker har i sine Skrifter, bl. a. sine Livsskildringer, og især i »Højskolebladet«, hvor han tumlede sig frit, sagt mange hasarderede Ting; man husker Ord som, at han »ikke vilde lade sig hovmesterere af Bibelen«, eller, i en given Sammenhæng, at man skulde kunne »drikke sig fuld i Jesu Navn«. Naturligvis var der til Tider noget rigtigt i det hasarderede, han sagde; men han havde intet imod at forarge, og han kunde understrege en Enkelthed saa ensidigt, at det, der i Realiteten var Hovedsagen og vigtigst, traadte helt i Skygge. I sin Frihedsbegejstring var han imod alt, hvad der smagte af Organisation, og skønt grundvigsk indstillet derfor en Fjende bl. a. af det grundtvigske »Kirkeligt Samfund«.

En Kampens Mand var Valdemar Brücker, men næppe nogen lykkelig Mand; baade i, hvad han talte og skrev, var der en mærkelig Mangel paa Harmoni. Saa vidt, kan man sige, var Inkonsekvensen ført, at han, der var mod alle Dogmer og Læreformler, selv i sin Tro var konservativ til det yderste og bunden til Daabspagtens Ord.«

FHV. SOGNEPRÆST VILHELM GREGERSEN

Hornslet,

født 17. Marts 1848, død 16. Januar 1929.

Vilhelm Gregersens Navn vil først og fremmest blive husket som Sangeren, der gav os en Række Digte og Melodier, der vil leve i Menigheden og blandt de unge længe efter hans Død. Den milde, hjertevarme Tone prægede baade hans Forkyndelse og hans Vers, og selv om han ikke var af de store Digtere, der vil blive nævnet som klassiske, har han dog i sine Sange givet Udtryk for noget af det, som fromme Sjæle altid gerne vil synge om.

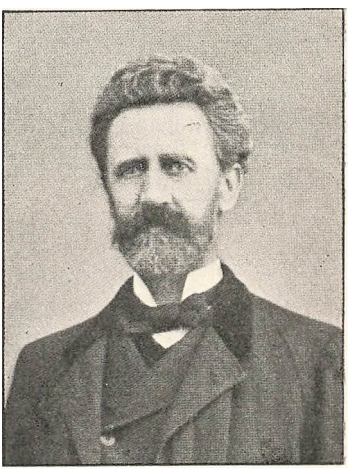

Vilhelm Gregersen.

Han var født i Flensborg og bevarede altid en levende Kærlighed til Sønderjylland. Hans Fader var Købmand og flyttede senere til København, da den ulykkelige Krig 1864 tvang ham til at opgive sin Virksomhed i det tabte Land. Vilhelm Gregersen kom nu paa Sorø Akademi og tilbragte nogle lykkelige Aar i de naturskønne og minderige Egne der. Ingemann var nylig død, men Ingemanns Soranerstemning satte et uudsletteligt Præg paa den unge Latinskolediscipel. Han blev Student 1868 og syslede nu med højst forskellige Ting. Han studerede først, hvad der interesserede ham, især Litteratur og Sprog, en Tid var han Medhjælper paa sin Faders Kontor, og i et Aar var han Huslærer paa Ussinggaard. En kristelig Vækkelse vakte Lysten i ham til at studere Teologi — midt i Halvfjerdserne, Brandesianismens Blomstringstid blandt de litterære Akademikere. 1881 tog han teologisk Embedseksamen, og kort Tid derefter blev han Kateket hos Pastor Holck ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn. Kun kort Tid virkede han i dette fattige Forstadssogn, idet han efter godt et halvt Aars Forløb søgte til Vestjylland, hvor han fik en Række gode og rige Præsteaar, 1882—86

i Naur-Sir, 1886—1897 i Stauning. Fra 1897 til 1918 var han Præst i Hornslet-Rosenholm, hvortil han kom som Pastor Falkenstjernes Efterfølger. Den aandelige Jordbund var her af en anden Art end i Vestjylland, og denne Præstegerning forblev ikke uden Vanskeligheder og Skuffelser. Han var ikke Retningsmand, men søgte at øve en folkekirkelig Gerning. Det lykkedes ham ikke at samle de store Skarer om sin Prædikestol, men des videre ud naaede hans jævne folkelige Sange. 1875 udkom de første under den beskedne Titel: Nogle Digte. Senere udkom: Julegrønt (1884), Paa Vejen hjem (1895), Vintergæk (1911) samt Musikhefterne: Poesier og Melodier (1914), Vaarviser (1917). Talrige Sange har han selv komponeret Melodier til, flere er udkommet enkeltvis paa Wilhelm Hansens Forlag, og i de mest brugte Sangbøger finder vi hans Navn, f. Eks. har han skrevet: Vær en Velsignelse, hvor end du træder — Herre Jesus, stærk og mild — Stræk din Fod — Velsign, o Gud, vort gamle Hjem — Jeg ved ej Flag saa skønt som du — Vort Land, vort Land, vort fagre Land. Især er hans Julens Sanger: Der er noget i Luften — Julesne — Naar Aaret det hælder — Granen — Du dejlige Time i Stjernernes Glans — Jul, Jul, du dejlige Jul — er nogle af hans Julesange. 1911 blev han dekoreret med Ridderkorset, og han skrev da: »Jeg har Grund til at tro, at mine Sange har været med til at fremme og styrke de gode Værdier i vort Folk, og jeg ansaa Ridderkorset, som blev mig til Del, for at være en Godkendelse af og en Opmuntring til at fortsætte min digteriske Virksomhed.« I Højskolekredse og blandt Ungdommen nyder baade Fædrelandssangene, Julesangene med Rette stor Yndest, og en enkelt — Herre Jesus stærk og mild — har noget af den Salmetone, der berettiger den til Optagelse i Kirkesalmebogen. Den smukke Sang, som han kaldte Sønderjydernes Sang: Vinterstorm i al din Vælde — har dog ikke rigtig naaet at trænge igennem.

Efter sin Afskedigelse bosatte Vilhelm Gregersen sig i det naturskønne Gerrild, hvor han boede til sin Død, stadig sysselsat med digteriske og patriotiske Emner. Han efterlod sig Enke Anine Emilie Rosalia, f. Kamper, med hvem han blev gift 1882. Som Motto over sit Liv satte han et af sine egne Vers:

Venner, lad os aldrig vredes
for en Forskel i vor Mening,
Venner, lad os altid glædes
ved at stride i Forening!
Lad kun Verdens kloge prise
deres kløgtig spundne Tanker,
men lad os vor Tro bevise
ved at varmt vort Hjerte banker!

SOGNEPRÆST G. A. SCHNEEKLOTH

Sundby, København,
født 5. Januar 1853, død 16. Februar 1929.

Vor kære gamle Præst er død. Saaledes vil sikkert Talen være i disse Dage mellem Beboerne herude i Sundbyerne, særlig blandt den ældre Del. Endnu for faa Dage siden færdedes han rask og rørig paa Gaderne herude, men Mandag Aften den 11. Februar blev han ramt af et alvorligt apoplektisk Anfald, og nu, efter kun fire Døgns Sygdom, har han lukket sine Øjne for sidste Gang.

Gustav Adolph Schneekloth var født Grundlovsdagen 1853. Han var en Søn af den kendte Grundlægger af Schneekloths Skole paa Værnedamsvej, Hans Schneekloth. Som ung Kandidat var han en Tid personel

Kapellan i Nørre Næraa paa Fyn; der fandt han sin udmærkede Hustru Julie Brøndum, der hele Livet igennem, indtil hun døde i April 1928, blev ham en trofast Hustru og meget ihærdig Medarbejderske i Menighedslivet. Fra 1880 til 1886 var han Kateket ved St. Michaelis Kirke i Fredericia, 1886 til 1890 Sognepræst for Tjustrup-Haldagerlille Menighed, hvorfra han flyttede hertil som Sognepræst ved Sundby Kirke. Fra denne Stilling tog han Afsked i November 1928, altsaa efter 38 Aars flittigt Arbejde.

Pastor Schneekloth var en udmærket Præst, frisk og frejdig i sin Udlægning af Evangeliet, han talte med Begejstringens Overbevisning, ofte benyttende Billeder hentede fra Bibelen, Historien, Mytologien og Naturen. Han elskede at tale i Billeder og forstod med mesterlig Kunst at udpensle dem til de mindste Enkeltheder paa en yderst træffende Maade. Han var en højkirkelig Mand, men ikke salvelsesfuld. tværtimod, jævn og ligefrem i sin ofte stærkt pointerede Tale. Man havde altid et rigt Udbytte af hans Taler. Som Enepræst i et Sogn paa ca. 13,000 Mennesker ved hans Tiltræden og senere langt flere, faldt det i hans Lod at begrave en Mængde Mennesker, han blev — om jeg maa sige saaledes — Specialist i Begravelsestaler, og naar Lejlighed gaves, kunde man være sikker paa at faa en fin Karakteristik af den afdøde.

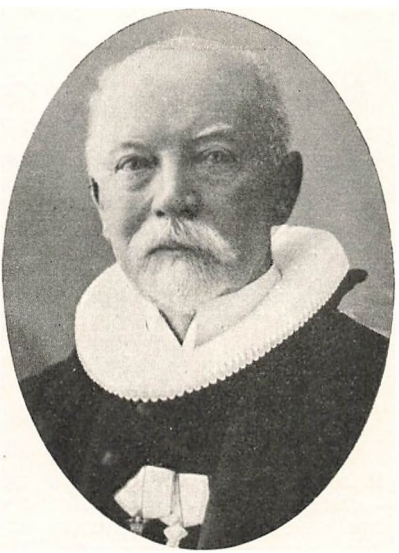

G. A. Schneekloth.

Ogsaa udenfor Kirken var Pastor Schneekloth en dygtig og ihærdig Arbejder. Praktisk anlagt, som han var, sørgede han straks for at faa den gamle højst indskrænkede Præstebolig udvidet, saa den kunde give Rum for hans hyggelige og gæstfrie Hjem, men derfor glemte han ikke sin kære Kirkebygning, den skulde have Vaabenhus, Glasmalerier i Vinduerne og nyt stort Orgel. Alt lykkedes for ham, ingen kunde modstaa hans lune, elskværdige Maade at forelægge Sagerne paa, han fik altid Bidragslisten rigelig fyldt. — Skolevæsenet fulgte han med Liv og Sjæl, og han fik snarest det rædselsfulde Skolefængsel paa Tagetagen i Sundby Skole fjernet, samtidig med at han paa mange andre Maader bragte Orden i Tingene, noget der ikke kunde andet end skaffe ham enkelte Uvenner.

Han sørgede for Søndagsskoler, K. F. U. M., K. F. U. K., Symøder i hans Hjem, hvor hans fortræffelige Hustru skabte Tøjet til mange fattige. Ogsaa Asylet havde i ham en trofast Hjælper. Et af hans kæreste »Børn« var Menighedsplejen; hvert 3. Aar lod han afholde stor Basar til Fordel for denne Institution, han fik derved Raad til at holde en Diakonisse, der gik omkring i Sognet til de fattige syge for at hjælpe med Raad og Daad. Men han behøvede til Hjem og Arbejdsplads for alt dette et værdigt Hjem, og det lykkedes ham da ogsaa i Begyndelsen af dette Aarhundrede at faa bygget det store, velindrettede, fornemme Menighedshus paa Kirkepladsen ved Sundby Kirke. Han havde dermed faaet bygget, fornyet og forbedret, hvad der med Rimelighed kunde forlanges, det gjaldt nu kun om at bruge det, og det viste sig, at det forstod han fuldt

ud, alle hans »Børn« trivedes særdeles godt under hans faderlige Omsigt og Omsorg.

Han var en lykkelig Mand i sit Hjem, indtil han i April dette Aar mistede sin kære, gode Hustru. Den Sorg kom han aldrig over, og Tabet af hende bragte i kendelig Grad hans Helbred til at vakle, endog i saa høj Grad, at han aldrig derefter blev den gamle glade Præst, han altid havde været. Ja, han havde i Sandhed altid været en lykkelig og glad Mand. Alvor og Gammen kan godt sammen, har han flere Gange sagt ved selskabelige Lejligheder, og det Ord passede særdeles godt paa ham selv. Han kunde holde en yderst fornøjelig Selskabstale, men den var som oftest underbygget med Alvor. Hans to Børn, Doris og Hans, begræder nu Tabet af deres kærlige Fader, men glæder sig sammen med alle hans mange, mange Venner over, at Døden saa hurtigt befriede ham fra Apopleksiens tunge Lænker.

Fritz Rasmussen,
Læge. (Nationalt.)

REDAKTØR, PASTOR HENNING JENSEN

født 6. December 1838, død 28. Februar 1929.

Henning Jensen var født i Kornerup, Søn af Sognepræst til Ousted-Allerslev Jens Chr. J. Hans Moder var Søster til Stiftsprovst Kofoed-Hansen, Toreby. Han blev Student fra Roskilde 1867, cand. teol. 1864, Pers. Kapellan Sæby-Gershøj 1865, do. Dalby-Tureby 1869, Sp. Pedersker 1872, Sp. Stenmagle-Stenlille 1879. I 1884 var han Folketingskandidat mod Kultusminister Scavenius i Storehedinge-Kredsen. 30. Marts 1885 afskedigedes han af politiske Grunde. 1870 blev han gift med en Gaardmandsdatter fra Hjerndrup i Slesvig Gertrud Elisabeth Selmer.

Det skarpskaarne Fysiognomi, de markante Træk, det kloge, paa een Gang hvasse, næsten bidske og varme Blik bag Brilleglassene — i dette er i Virkeligheden ogsaa *Henning Jensens* Personlighed som Præst og Journalist afskildret.

Han var, hvor han end stod — og hans Livs Kurve har næppe ladet nogen af den religiøse og politiske Idéverdens Egne uafsøgt — uforanderligt *kontrær*. Han opretholdt altid et Modsætningsforhold, han stod stedse i en Kampsituation. Og dog vil selv de, med hvem han i Aarenes Løb krydsede Klinge, erkende, at bag det stridslystne og kontrære i hans Sind altid laa noget dybt lødigt. Mellem Linierne i hans skarpe, uskaansomme Polemik mødte Læseren et rigt menneskeligt Sinds Varme og Følsomhed. Sikkert har han, den fødte Polemiker, han, hvis Liv og Lyst det var at spidde sin Pen mod andre, haft det haardeste Kampe at udstaa med sig selv. Hans Levnedsløb og hans Livsværk er fra først til sidst et kraftigt, stejlt og ægte Temperaments Kamp for at finde frem til Ro og Enhed i sin egen Livsanskuelse.

Henning Jensen, der oprindelig nærmest sluttede sig til den indremissionske Bevægelse, gik i sine senere Præsteaar over til Grundtvigianismen.

Under teologiske Studier, som han drev, efter at han var blevet afskediget som Præst, prægedes han af den tyske, nyrationalistiske Retning (Harnack), og med disse Anskuelser kom han — som Medredaktør af og kirkelig Medarbejder ved Bladet »København« — midt ind i Dagens kirkelige og kirkepolitiske Strid, da Arboe-Rasmussen-Affæren delte Vandene i den danske Folkekirke. Situationen var i sig selv yderst betegnende for Henning Jensen, naar han i det Blad, der med sin Læsekreds og sin hele øvrige Indstilling nærmest skulde have

været at finde paa folkekirkelig Side, kraftigt og utrætteligt tog sig Arboe-Rasmussens, Nyrationalismens og Præstefrihedens Sag an. Men som han derved igen bidrog sit til at give sit Blad dets eget Ansigt, saaledes er der ingen Tvivl om, at hans Indlæg — mangfoldige og for den moderne Avislæser næsten afskrækkende omfangsrige, som de var — fik Betydning som nogle af Stridens mest centrale, hørte til dem, der vakte mest Opmærksomhed.

I sine senere Aar forlod han det rationalistiske Stade for gennem en mere religiøst betonet Kristendomsopfattelse (»Min sidste Bog«, 1919, i hvilken han bekender en af alle Dogmer frigjort Kristustro) senere at søge ud i en udpræget religiøs Mystik.

Politisk set har Henning Jensens Levnedsløb været lige saa omskifteligt, og til syvende og sidst er det maaske netop de Begivenheder, der mødte ham paa Politikens Overdrev, som stærkest har bidraget til at præge hans Liv.

I 1885 — Forfatningskampens mest bevægede Aar — skrev han en Artikel i »Politiken«, i hvilken han hævdede, at naar en Øvrighed selv brød Loven, saa var den ikke længere Øvrighed, og saa var det kristeligt forsvarligt at gøre Oprør imod den. Dagen efter afholdtes et Statsraad, hvor det vedtoges at afskedige Henning Jensen i Unaade dog med Pension. Denne Afskedigelse, som senere af Biskop Skat Rørdam er blevet betegnet som en *Vilkaarlighed,* har utvivlsomt senere siddet som en Brod i Henning Jensens Sind og medvirket til at udvikle det stridige Træk i hans Karakter.

Henning Jensen gik nu helt ind i politisk og journalistisk Virksomhed. 1886 valgtes han som Venstremand i Monrads gamle Kreds, Middelfartkredsen. Han sluttede sig i Folketinget til Hørups Gruppe; men det viste sig hurtigt, at det ikke var det parlamentariske Arbejde, hans Evner og Anlæg anviste ham. 1892 faldt han, og han udtrykte selv sin Tilfredshed dermed: Han var allerede blevet træt af Partipolitiken.

I disse Aar og senere i 90-erne var han Medarbejder skiftevis ved »Politiken« og »Social-Demokraten«, og 1897 knyttedes han til »København«. Det var ved dette Blad, han — indtil sin Fratræden i 1919 — kom til at øve sin betydelige journalistiske Virksomhed, og med dette Blad udviklede han sig mere og mere i politisk-konservativ Retning. Han var et af dansk Presses mest særprægede Talenter. Sine indgaaende og omhyggelige Betragtninger udarbejdede han i en Stil, der var som støbt i Malm, fast, klar og sikker.

Man kan ikke sige om Henning Jensen som om andre af de Personligheder, der har indtaget en fremskudt Stilling i de politiske Kampe før Aarhundredskiftet, at det er en svunden Tid, der med ham gaar i Graven. Indtil det sidste bevarede Henning Jensen sin levende Interesse for Dagens Spørgsmaal. Han har i sjælden Grad haft Evnen til at holde sig ung og frisk, og han har — tør det vel siges — ogsaa foregrebet Udviklingen i den Forstand, at de kirkelige Anskuelser, med hvilke han i sin Tid vakte saa megen Strid om sin Person, i Dag næppe vilde have anbragt ham i en saa udpræget Kampstilling.

(Nationalt.)

Af Pladshensyn kan der kun meddeles Nekrologer for Tiden 1. Juli 1928—31. Marts 1929, medens Heftets øvrige personalhistoriske Fortegnelser omfatter hele Aaret 1928.

AFDØDE PRÆSTER

$^{1}/_{1}$ 1928—$^{31}/_{3}$ 1929

4. Januar. Pastor emer. *L. H. Carstensen,* f. 1859 paa Cypressegaard, Søn af Proprietær A. L. C.; Student Nykøbing 1877, cand. theol. 1883, Lærer Kbhvn., Andenlærer Jonstrup Seminar., Sp. Nautrup-Sæby-Vile 1886, Sp. Sejling-Sinding 1894, Sp. Hesselager 1912, Præst v. Vartov frie Valgmenighedskreds, Kbhvn. 1920, afsk. 1925. Censor i Religion v. Skolelærereksamen 1912—19.

9. Januar. Fhv. Sognepræst *J. C. V. Bergstrøm,* f. 1837 i Nykøbing F., Søn af Hospitalsforstander A. V. B., Student Nykøbing 1857, cand. theol. 1863, Lærer i Kbhvn. og Medhjælper ved Britisk Bibelselskabs Agentur i København, ord. Medhj. Frederiksberg-Hvidovre 1869, 2. Rkp. Sct. Mortens Kirke, Randers 1875, Sp. Karise-Alslev 1891, afsk. 1903 (Kirkelig Haandbog Pag. 242 og 304).

12. Januar. Fhv. Sognepræst *C. T. Trojel,* f. 1846 i Kolding, Søn af Overlærer ved Sorø Akademi F. C. T. (Søn af Provst T., Købelev), Student Sorø Akademi 1863, cand. theol. 1870, Huslærer, Lærer, ord. Medhj. Rødby-Ringsebølle 1873, Pkp. Holeby-Bursø 1875, Sp. Ørre-Sinding 1878, Sp. Kullerup-Refsvindinge 1884, Sp. Søllinge-Hellerup 1895, afsk. 1917. — Oversatte 1900: Evangelisk Bønnebog (fra Tysk), skrev Præd. i Indre Missions Tidende og Nordslesvigsk Søndagsblad. — Med Pastor Trojel uddør Navnet Trojel blandt danske Præster og Teologer. Slægten T. har gennem 7 Slægtled talt ialt 14 Præster).

14. Januar. Fhv. Sognepræst *N. F. S. G. G. Birkedal Barfod,* f. 1848 i København, Søn af cand. phil., Arkivfuldmægtig, Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling P. F. B., Student Schneekloths Skole 1867, cand. theol. 1873. Stifter og Bestyrer af Frederiksberg højere Pigeskole og uord. Medhj. Vartov, Pkp. Reerslev-Rudsvedby 1877, Sp. Flade-Draaby 1881, Sp. Hjørlunde 1884, Sp. Gelsted-Rørup 1900, afsk. 1916.

19. Januar. Sognepræst *H. J. Jessen,* f. 1867 i Plougstrup, Jernved, Søn af Landmand J., Præsteexamen Des Moines, Iowa, U. S. A., 1904, Præst forskellige Steder i U. S. A., — kst. Sp. Sdr.-Nr. Onsild 1923, Sp. smst. 25.

1. Februar. Fhv. Sognepræst *M. C. A. Østergaard,* f. 1856 i Hørby, Tudse Herred, Søn af Lærer og Gaardejer J. M. Ø., Student Sorø 1874, cand. theol. 1880, Huslærer paa Torbenfeldt, Sp. Haasum-Ramsing 1884, Sp. Virring-Essenbæk 1890, afsk. 1921.

5. Februar. Fhv. Sognepræst *P. C. Lerche,* f. 1842 i Randers, Søn af Lærer i Øster Tørslev M. P. L., Student Randers 1862, Sekondløjtnant 1865, cand. theol. 1874, Pkp. Herslev-Gevninge 1874, kst. Sp. Raaby-Sødring 1875, Sp. Mariemalene-Koed 1880, Sp. Høve-Flakkebjerg 1886, afsk. 1921.

10. Februar. Sognepræst *E. W. Begtrup,* f. 1864 i Birkerød, Søn af Sognepræst E. W. B., Birkerød (død 1892), Student priv. 1882, Huslærer, cand. theol. 1894, Pkp. Jetsmark 1894, Sp. Rubjerg-Maarup 1897, Sp. Alsted-Sønder Draaby 1903, Sp. Holtug 1911.

13. Februar. Sognepræst *N. B. Nissen,* f. 1874 Balle, Bredsten, Søn af Gaardejer H. N., Student Vejle 1894, cand. theol. 1900, Pkp. Gladsakse-Herlev 1901, Rkp. Mariendals Kirke, Frederiksberg 1905, Sp. smst. 1921.

21. Februar. Fhv. Sognepræst *D. F. V. Steensgaard,* f. 30. December 1858 i Harlev, Søn af Lærer N. M. S., Seminarist 1879, Huslærer paa Lergravgd., Stud. Aarhus 83, cand. theol. 1889, Kkp. Skive-Resen 1889, Sp. Balling-Volling 1894, Sp. Ørslev-Bjerre 1908, afsk. 1927.

26. Februar. Fhv. Sognepræst *C. V. Prætorius,* f. 1852 paa Sct. Thomas,

Søn af Købmand C. S. H. P. (Søn af Joh. P. (død 1833), Sp. Tødsø-Erslev), Stud. Herlufsholm 72, cand. theol. 78, Huslærer hos Lensgreve Bille-Brahe-Selby, Pkp. Ørting-Falling 81, Sp. Sevel 86, Sp. Fjelsted-Harndrup 1901. Med Pastor P. uddør denne Slægt som Præsteslægt. Den har med Undtagelse af Pastor P.s Fader været en ubrudt Række af Præster, nedstammende fra Johs. P., (født 1561), Sp. Højst, Sønderjylland.

27. Februar. Fhv. Sognepræst *J. Kallenbach Pedersen,* f. 1879 i Aalborg, Søn af afd. Stiftsprovst P. J. Pedersen, Ribe, Stud. Aalborg 1896, cand. theol. 1905. Vik. Slotsorganist Fredensborg og Enelærer Fredensborg Kommuneskole 1905, Realskolelærer Hylleholt 1906, ord. Medhj. Køge-Ølsemagle 1907, Sp. Femø 1913, afsk. 1927.

3. Marts. Fhv. Sognepræst *J. A. Ohrt,* f. 1857 Flensborg, Søn af Godsinspektør v. Grevskabet Rewentlow A. N. C. O. St. Ribe 76, cand. theol. 1882, uord. Medhj. Everdrup, Sp. Sindal-Astrup 1883, Sp. Vinkel-Rind 1887, Sp. Voer-Estruplund 1896, afsk. 1924.

23. Marts. Sognepræst *E. F. Moe,* f. 1890 i Skern, Søn af Sognepræst O. J. M., fh. Sdr. Bjert, Student Lang og Hjorts Kursus 1911, cand. theol. 1917, Sekretær K. F. U. M., Kolding 1917, Pkp. Marstal 1918, Sp. Ulsted 1921, Sp. Skjold 1925, Bestyrelsesmedl. Israelsmissionen.

6. April. Fhv. Sognepræst *P. J. S. Riemann,* f. 1848 i Odense, Søn af Possementmager F. E. R., Student Odense 66, cand. theol. 1872, Lærer Askov Højsk., Lærer Emdrupborg Højsk. Pkp. Aaker 1876, Rkp. Sønder Omme-Hoven 1877. Sp. Sønder Lem-Ølstrup 1880, Sp. Nørre Nebel-Lydum 1886, Sp. Fakse 1895, afsk. 1922. — Fmd. Forretningsudv. for Løwenthals Mission 01, Fmd. Porto Novo Missionen 21—26. Udg. 1877: Fire Prædikener; 1888: Om den kirkelige Anskuelse, førte 1892 en Dagbladsforhandling om Kristendom og Socialisme, Medudgiver Nytaarsgave fra Askov fra 1873, skr. utallige Prædikener, Artikler, Digte i Højskolebladet, Dsk. Kirketidende, Tidens Strøm osv.

11. April. Sognepræst *G. B. Nyegaard,* f. 1877 i Ryslinge, Søn af Sognepræst N., Gimlinge (død 1916), Student Horsens 1896, cand. theol. 1903, Lærer i Kbhvn., Lærer Bogø Realsk., ord. Medhj. Silkeborg 1908, Sp. Laurbjerg-Lerbjerg 1911, Sp. Grevinge 1927. — Udg. 1900: Paa Løbebanen: 1908: Jul og Nytaar; 1926; Overs. og indl. C. Cook: Ch. C. Russell. Kredsfmd. Danske Armeniervenner.

19. April. Pastor *P. W. Svendsen,* f. 1868 i Kbhvn., Søn af kirurgisk Instrumentmager S., Student Haderslev Læreres Sk. 87, cand. polit. 92. Toldmedhjælper Roskilde 94, Toldassistent 96, forfl. t. Holbæk, afsk. 97, cand. theol. 1903, Sp. Ørslevkloster-Ørum 1906, Rkp. Nakskov-Branderslev 1916.

25. April. Provst *V. E. S. Henningsen,* f. 1856 København, Søn af Guldsmed L. V. H., Student Metropolitansk. 74, cand. theol. 1880, Lærer og Manuduktør Kbhvn., Præst v. Sct. Hans Hospital, Bistrup 1886, Sp. Hylke 1892, Sp. Grejs-Sindbjerg 1899, Provst Nørvang-Tørrild Herreders Provsti 1900—11, efter 1909 Provst for Provstiets østre Del, afsk. 1913.

29. April. Fhv. Sognepræst *S. C. L. Rasmussen,* f. 1857 Holmstrup, Søn af Lærer i Vigersted N. R., Seminarist Jonstrup 76, Lærer Odense, Student Odense 82, cand. theol. 1888, Sp. Højbjerg-Elsborg 1889—1894. Lærer Kbhvn., tillige Præst ved katolsk-apostolsk Menighed i Kbhvn. 1900. Udg. 95: Vidnesbyrd om Herrens Beredelsesgerning før hans nære Komme.

26. Maj. Sognepræst *A. C. Samson,* f. 1871 Kbhvn., Søn af Slagterm. S., cand. theol. 1899, Hjælpesekr. Kbhvns. Kirkefond 99. Huslærer 03, ord. Medhj. Langaa-Torup-Vinge 10, Pastor vikar. Skibsted-Lyngby 14, Sp. Kobberup-Feldingbjerg 1915, Sp. Fuglse-Krønge 1924.

29. Maj. Provst *J. C. S. K. Thorbjørnsen,* f. 1854 i Helsingør. Søn af Skoleinspektør i Hobro T. T., Student Randers 1874, cand. theol. 1880, Lærer Faaborg, ord. Kat. Ribe 1881, Sp. Vindum 1886, Sp. Haslund-Ølst

1897, Provst Støvring-Galten Herr. Provsti 1897, R. af Dbg. 1916, afsk. 1922.

31. Maj. Fhv. Sognepræst *G. P. B. Kemp,* f. 1852 i Jellinge, Søn af Sognepræst og Seminarieforst. i Jellinge C. E. K. (død 1855), Student Metropolitanskolen 1870, cand. theol. 1877, Lærer Schneekloths Skole, Kbhvn., og Blaagaards Seminarium, 2. Kkp. Lyngby 1880, Sp. Taarbæk 1906, afsk. 1923. — I Hovedbestyr. f. Dansk Fredsforening 1899—1917, 1. Viceformand 1910—17. Har skrevet talr. Artikler om religiøse, sociale, politiske og kirkelige Emner, navnlig i Dansk Kirketidende, Højskolebladet, Fredsbladet, Præsteforeningens Blad, Politiken og Socialdemokraten.

9. Juni. Sognepræst *R. H. Ravn,* f. 1866 i Baarse, Søn af Vejmand Hans Jensen R., Elev Brøderup Højsk. 82—84, udvandrede til U. S. A. 86, theol. Afgangseksamen West Denmark, Wisc. 92, Dsk. Præst forsk. Steder i U. S. A. 1892—1923. Sp. Henne-Lønne 1924.

14. Juni. Fhv. Sognepræst *M. A. Hansen,* f. 1872 i Fodslette, Søn af Gdjr. H. H., Stud. priv., cand. theol 1899, Lærer, Kbhvn., Sp. Sydstrømø 1904, Sp. Roholte 1912, afsk. 1924.

23. Juni. Sognepræst *H. Louis Blauenfeldt,* f. 1859 Kaalshave, Søn af Sognepræst W. B., Lundforlund-Gerlev (død 1901), Student Sorø 1879, cand. theol. 1885, Pkp. Nørre Vedby-Nørre Alslev 1885, Pkp. Ørslev-Solbjerg 1889, Sp. Tamdrup 1896. Udg. talr. Skrifter og Art., bl. a. 12: J. P. Østrup, en Missionspræst før Indre Mission, 12: En sjællandsk Lægprædikant, 12: Den indre Missions Historie (50 Aar), 567 S., 13: Sennepstræets Rod (I. M. og de gl. Vækkelser), 97 S., 18: Provst J. Vahl. Et Liv i Arbejde, 167 S., 19: Indre Mission i Sønderjylland indtil 1911, 64 S., 21: Jens Sørensen Dyrholm, 44 S. I „Gudelige Smaaskrifter" og i Almanakken „Det nye Aar" mange større Afhandlinger (særlig om I. M.s Historie i I. M. T. og Annekset; Afh. om Kirkel. Foren. for den Indr. Miss. i Danmark i Kirkelig Aarbog 1923 og Kirkelig Haandbog 1927.

25. Juni. Fhv. Sognepræst *H. M. Hoff,* f. 1849 i Sørbymagle, Søn af Lærer G. T. H., Student Roskilde 1867, cand. theol. 1874, Huslærer hos Vilhelm Beck 1874—76, Pkp. Ørsted, Jylland 1876, Sp. Andsager 1878, Sp. Vallensbæk 1886, afsk. 1913.

23. Juli. Provst *O. Meulengracht,* se Pag. 66.

23. Juli. Provst *K. Balle,* f. 1877 paa Grønland, Søn af Missionær, Seminarieforstander N. E. B., Grønland, Student Schneekloths Skole 1897, cand. theol. 1904, ord. Medhj. Grønland 1905, Førstepræst 1908 (Upernivik, Egedesminde, Godthaab), Provst for Grønland 1912—18 og atter 1927. R. af Dbg. 1921.

28. Juli. Sognepræst *J. N. M. C. Møller,* f. 1859, Søn af afd. Sognepræst M., Tyregod-Vester, Student Odense 1877, cand. theol. 1883, Huslærer, Kkp. Hyllested-Venslev-Holsteinsborg 1887, Sp. Lime 1889, Sp. Vester Ulslev 1897.

1. August. *J. Laursen,* se Pag. 68.

10. August. Provst *J. A. N. Kjær,* se Pag. 70.

15. August. Fhv. Sognepræst *A. J. Møller,* f. 1843 i København, Søn af Grosserer J. M., Kbhvn. Student 1863, Assistent Rosenborg, cand. theol. 1878, Pkp. Gudum-Lillevorde 1879, Sp. Sennels 1881, Sp. Vrove-Resen 1887, Sp. Hagested-Gislinge 1898, afsk. 1914.

24. August. Fhv. Sognepræst *A. Jensen,* f. 1854 i Strandkær, Tyrsted, Søn af Gaardejer J., Landmand til 1880, Stud. privat 1886, cand. theol. 1890, Sp. Andsager 1890, Sp. Darum-Bramminge 1896, Sp. Slemminge-Fjelde 1904, afsk. 1924.

30. August. Fhv. Sognepræst *L. Hendriksen,* f. 1854 i Sørninge, Søn af Gaardejer Hendrik Madsen. Seminarist 1878, Stud. priv. 81, cand. theol. 1888, Sp. Strynø 1888, Sp. Skuldelev-Selsø 1897, afsk. 1924.

18. September. Fhv. Sognepræst *J. A. Biering,* f. 1864 i Vig, Søn af

afd. Sognepræst B., Vigersted-Kværkeby (død 1917), Student Aalborg 1884, cand. theol. 1894, Lærer Kbhvn., Sp. Haderup 1899, Sp. Blegind-Hørning 1907, afsk. 1926.

4. Oktober. Fhv. Sognepræst *J. P. Bartholdy,* f. 1859 paa Gjorslev, Søn af Kammerraad, Godsforvalter J. B., Student Roskilde 1876, cand. theol. 1881, Huslærer paa Gaunø, Lærer Frederiksborg, Pkp. Øster Egesborg 1884, Sp. Laurbjerg-Lerbjerg 1888, Sp. Seest 1896, Sp. Skibby 1915, afsk. 1919.

8. Oktober. Fhv. Sognepræst *A. K. Sonne,* f. 1851 i Neksø, Søn af Borgerkaptajn, Folketingsmedlem, Stenværksejer O. E. S., Student Sorø 1871, cand. theol. 1878, Pkp. Fanefjord 78, Hjælpepræst Gierslev 80, do. Humble 81, Sp. Nørbæk-Sønderbæk-Læsten 1882, Sp. Povelsker 1885, Sp. Solbjerg-Sundby 1902, afsk. 1924.

12. Oktober. Provst *H. P. Hansen,* se Pag. 70.

15. Oktober. Sognepræst *B. Bisgaard,* f. 1892 i Sønderup, Søn af afd. Sognepræst B., Povelsker (død 1916), cand. theol. 1920, ord. Medhj. Torup 1921, Sp. Nørhaa 1922.

22. Oktober. Pastor *J. P. Andersen,* f. 1866 i Romalt, Søn af Arbejdsmand B. A., Student Randers 1886, cand. theol. 1893, ord. Kat. Lemvig 1898—1908, tillige Lærer Lemvig Borgerskole, Formand og Bibliothekar for Folkebogsamlingen smst., R. af Dbg. 1927.

23. Oktober. *J. F. Fenger,* se Pag. 72.

27. Oktober. Fhv. Sognepræst *C. E. Brix,* f. 1852 i Fovlum, Søn af Sognepræst J. B. B. (død 1877), Rødding-Krejbjerg, Student Viborg 1871, Landmand til 77, cand. theol. 1883, Sp. Omø 1884, Sp. Tolstrup-Stenum 1887, Sp. Jydstrup-Valsølille 1901, afsk. 1922.

8. November. Provst *P. V. Petersen,* se Pag. 74.

11. November. Fhv. Sognepræst *N. Rasmussen,* f. 1862 i SandholtsLyndelse, Søn af Gaardejer R. R., Student priv. 1887, cand. theol. 1894, Sp. Sejerø 1899, afsk. 1917. — Udgav nogle Skrifter om semit. Sprog, assyriske Kileindskrifter o. lign.

22. November. Sognepræst *P. Pinholt Johansen,* se Pag. 76.

24. November. Fhv. Sognepræst *S. H. Hjorth,* f. 1853 i Aastrup ved Haderslev, Søn af Gaardejer J. H. H., Student Odense 1873, cand. theol. 1878, Sp. Vaagø 1879, Sp. Ryslinge 1885, R. af Dbg. 1922, afsk. 1924. Skrev Artikler og Prædikener i flere kirk. Blade.

4. December. Sognepræst *L. F. Gad,* f. 1860 i København, Søn af Departementschef i Finansministeriet J. M. G.; ansat ved Postvæsenet 77—83, Stud. priv. 1886, cand. theol. 1895, Pkp. Købelev 1895, Sp. Taarup-Kvols 1899 samt Borris til 1908.

10. December. Pastor *M. C. Mogensen,* f. 1863, cand. theol 1912, Kkp. Torslev-Lendum 1916, afsk. 1924.

26. December. Fhv. Sognepræst *L. O. Faber,* f. 1855 i Aarhus, Søn af J. C. F. (død 1887), Sp. Føllesley-Særslev, Student Horsens 1872, cand. theol. 1877, Huslærer Arreskov, Pkp. Barrit-Vrigsted 1879, Kkp. Stege 1881, Sp. Gerding-Blendstrup 1884, Sp. Øster-Vester Alling 1887, Sp. Refsnæs 1899, afsk. 1916.

28. December. Provst *J. F. Fich,* f. 1863 i Kbh., Søn af A. G G. F. (død 1901), Sp. Karlebo, Student Borgerdydsk. 81, cand. theol. 1888, Pkp. 1889, Sp. Simested-Testrup 1892, Sp. Løgstør-Kornum-Løgstør 1898, Løgstør-Løgsted 15, Provst Slet Herreds Provsti 1899—1915, afsk. 1923.

28. December. Sognepræst *J. C. L. Richter,* se Pag. 78.

1929

1. Januar. Fhv. Sognepræst *L. P. G. Larsen,* f. 1847 i Randers, Søn af Overvagtmester P. L., Student Randers 1866, cand. theol. 1878, Lærer Kbhvn., Kkp. Vig-Asminderup 1885, Sp. Sahl-Ejsing 1891, Sp. Mørke 1903, afsk. 1921.

14. Januar. *G. V. Brücker,* se Pag. 80.

16. Januar. *A. P. Vilhelm Gregersen,* se Pag. 83.

5. Februar. Provst *H. C. L. Larsen,* f. 1871 i Marvede, Søn af Gaardejer H. L., Student v. Westens Inst. 1891, cand. theol. 1897, Pkp. Sandby-Vrangstrup 1897, Sp. Torning 1902, tillige Sp. Lysgaard til 1917, Provst Lysgaard-Hids-Houlbjerg Herreders Provsti 1913, R. af Dbg.

16. Februar. *G. A. Schneekloth,* se Pag. 84.

28. Februar. *Henning Jensen,* se Pag. 86.

2. Marts. Sognepræst *H. P. L. Rossen,* f. 1868 i Gestrup, Agerskov, Søn af Gaardejer N. P. R. Stud. Ribe 1889, cand. theol. 1896, Lærer Holsted Eftersk., Forst. Den sønderj. Eftersk. Hejls 1898, Sp. Nørre Vium-Herborg 1903, Sp. Klim-Torup-Vust 1910, Sp. Agerskov 1921. — B. M. Centralforen. af Sygeplejevirks. uden for Kbhvn. 09—21.

25. Marts. Fhv. Sognepræst *C. A. de Place,* f. 1860 i Kbhvn., Søn af Gæstgiver C. de P., Student priv. 1878, cand. theol. 1884, Sp. Skagen 1885, Sp. Serup-Lemming 1901, afsk. 1923.

PRÆSTEHISTORISKE DATA 1928

VED OTTO SOMMER
SOGNEPRÆST - SERUP

DØDSFALD (PRÆSTEKONER)

16. Jan. Anna Catharine Marie (Bygeberg) Hjort, fh. Ryslinge, 73 Aar.
16. Febr. Petra Emmy (Jensen Kent) Kjøller, Aalborg, 55 Aar.
19. Febr. Clara Emilie Vilhelmine (Kolthoff) Lund, fh. Saaby, 83 Aar.
22. Febr. Anna Lorenze (Hansen) Fønss, fh. Melby, 83 Aar.
24. Febr. Kristine (Schmidt) Munk, fh. Ledøje, 59 Aar.
4. Marts. Dorothea Elisabeth (Wöldike) Gade, fh. Ø. Hornum, 72 Aar.
23. Marts. Bispinde Henriette Marie (Groth) Møller, fh. Aalborg, 80 Aar.
29. Marts. Ida Hedevig (Ingerslev) Fechtenburg, Søby, Baag Hd., 65 Aar.
5. April. Julie Sophie Kirstine Jensine (Brøndum) Schneekloth, Kbh. 74 Aar.
5. April Pouline Dagmar Anna Gustava (Stiebitz) Tølbøll, Ballerup, 59 Aar.
29. April. Laura Petrine Elise (Johnsen) Møller, fh. Birkerød, 82 Aar.
1. Maj. Emilie Karen Karoline Kristine Anna Augusta (Blankensteiner) Høyer, Kbh., 50 Aar.
2. Maj. Ida Augusta (Nielsen) Kalkar, fh. Himmelev, 82 Aar.
28. Maj. Camilla Justine Thorvaldine Christiane (Brasch) Thygesen, V. Hassing, 52 Aar.
6. Juni. Anna Kristine (Biering) Gorm Hansen, fh. Vemmetofte, 77 Aar.
24. Juni. Provstinde Anna Catharina (Hein) Jensen, fh. Magleby L., 75 Aar.
30. Juni. Mathilde Gottholdine (Comtesse Knuth) Thomsen, fh. Vejrum, 70 Aar.
4. Juli. Helene Ambrosia (Elmquist) Lunøe, fh. Viby F., 75 Aar.
8. Juli. Inge Elisabeth (Holmark) Balslev, Tiset, 29 Aar.
13. Juli. Anna Marie Franzisca (Popp) Winther, fh. Kastrup, Baarse Hd., 76 Aar.
4. Aug. Ingerid (Faber) Skat Rørdam, fh. Haderslev (Statsseminarium), 55 Aar.
29. Aug. Bispinde Cathrine Marie Magdalene (Groth) Nielsen, fh. Aarhus, 72 Aar.
16. Sept. Agathe (Wiedemann) Skovgaard, fh. Slangerup, 86 Aar.

16. Sept. Dagmar Elisabeth (Køhler) Steen, Kbh., 75 Aar.
21. Sept. Vilhelmine Charlotte Sophie (Mourier) Lakier, fh. Alsted Sjæll., 83 Aar.
3. Okt. Eleonora Axeline Marie Kristine (Nielsen) Skouboe, fh. Skaarup, 78 Aar.
8. Okt. Provstinde Caroline Laurentine Ernstine (Jacobsen) Sabroe, fh. Tranekær, 77 Aar.
15. Okt. Provstinde Johanne Birgitte (Steenbuch) Jensen, fh. Vallekilde, 76 Aar.
4. Nov. Helga Cathrine (Christensen) Folkvard, fh. Viderø, Fær., 55 Aar.
5. Nov. Amalie Louise (Bruhn) Mollerup, Kbh., 64 Aar.
9. Nov. Hertha Constance (Møller) Brix, fh. Engom, 78 Aar.
17. Nov. Frederikke Christine Cecilie (Steenberg) Bülow, Nr. Ørslev, 61 Aar.
22. Nov. Provstinde Karen Simonia (Waidtløw) Blom, fh. Dalby, Sjæll., 63 Aar.
8. Dec. Louise (Kramer) Andreasen, fh. Boeslunde, 89 Aar.
23. Dec. Provstinde Jacobine Mathilde Sofie (Nielsen) Becker, fh. Grejs, 87 Aar.
31. Dec. Andrea Mariane (Krog) Larsen, fh. Vinkel, 76 Aar.

BRYLLUPPER 1928

31. Jan. Nr. Jernløse Kirke. Kaldskapellan Witter, Bregninge-Bjergsted, og Frøken Ingrid Elisabeth Vilhelmine Petri, D. af Sognepræst Oscar Valdemar Petri, Nr. Jernløse-Kvandløse, og Hst. Johanne Nikoline Dreyer.
7. Febr. Solbjerg Kirke, Frederiksberg. Sognepræst Skovgaard-Petersen, Emmerlev-Hjerpsted, og Frøken Eva Ostenfeld, D. af Biskop Dr. theol. Harald Ostenfeld og Hst. Johanne Seidelin.
22. Febr. Tisted Kirke. Sognepræst Sadolin, Oddense-Otting, og Frøken Eva Andersen, Datter af Toldkontrollør i Padborg, Georg Andersen og Hst. Ida Schou.
21. Marts. Vejlby F. Sognepræst Andersen, Herslev, og Frøken Karen Elsebeth Hansen, Datter af Sognepræst Mathias Hansen, Vejlby, og Hst. Helga Marie Hvidberg.
23. Marts. Messiaskirken, Hellerup. Lærer v. Blindeinst., cand. theol. Varming, Søn af Provst Carl Christian Varming, Ørsted-Daastrup, og Frøken Grete Middelboe, Datter af Dispacheur Viggo Thune Middelboe, Charlottenlund, og Hst. Karen Meincke.
27. Marts. Aarhus Domkirke. Sognepræst Hansen, Gislum-Vognsild, og Frøken Edith Lydia Nielsen, Datter af Snedkermester i Aarhus, Mads Sophus Nielsen og Hst. Kirsten Larsen.
4. April. Gentofte. Sognepræst Vilstrup, Guldbjerg-Nr. Sandager, og Frk. Gerda Asmussen, Datter af Kunstmaler Christian Asmussen og Hst. Anna Sørensen.
9. April. Bøvling. Sekretær, cand. theol. Bostrup, Søn af Provst emer. Lauritz Jacob Ferdinand Bostrup, og Frk. Nina Rendtorff, Datter af Provst Theodor Julius Carl Georg Rendtorff, Bøvling-Flynder, og Hst. Julie Albine Mathilde Philipsen.
6. Maj. Brorsons Kirke, Kbhvn. Sognepræst Rasmussen, Rær-Hansted-Vigsø, og Frøken Poula Gede, Datter af Boghandler i Kbh. Christian Sofus Peter Nikolaj Gede og Hst. Anna Margrethe Andersson.
7. Maj. (Kongens) Lyngby. Sognepræst Larsen, Ø. Ulslev, og Frøken Ragna Hoffmann, Datter af Prokurist Max Richardt Arthur Helgesen Hoffmann og Hst. Hilda Maria Packness.

11. Maj. Hvidbjerg (Thyholm). Sognepræst Odgaard, Kærup, og Frøken Ellen Else Christiane Iversen, Datter af Rebslagermester Hans Wilhelm Iversen og Hst. Martine Katrine Andersen.

26. Maj. Svinninge S. Hjælpepræst Zachariassen, Hvidding, og Frøken Erna Nina Ejaas, Datter af Manufakturhandler Poul Larsen og Hst. Nina Larsen.

16. Juni. Kristrup. Sognepræst Holmgaard, Vejgaard, og Frøken Ida Milly Elise Hein, Datter af Fabrikant Peter Hansen Hein og Hst. Anna Elisabeth Mortensen.

19. Juni. St. Mortens Kk., Randers. Sognepræst Skjødt, Hygum, og Frøken Ella Hornbech Faarup, Datter af Købmand i Randers Johannes Faarup og Hst. Rigmor Hornbech.

24. Juni. Nidløse. Sognepræst Nøjgaard, Udby v. Holbæk, og Frøken Annie Bay, Datter af fhv. Forpagter Oscar Rasmus Bay, Gentofte, og Hst. Ulla Ingeborg Nielsen.

3. Juli. Davids Kk., Kbh. Sognepræst Christiansen, Simmerbølle, og Frøken Sigrid Harries, Datter af fhv. Inspektør i Sydgrønland Carl Frederik Harries og Hst. Ellen Gunhilde Therese Struch.

17. Juli. Aarhus Domkirke. Ordineret Medhjælper v. Grønlands Kirke Balle og Frøken Birte Rolf-Larsen, Datter af Oberstløjtnant af Artilleriet Karl Otto R. L. og Hst. Anna Emilie Høegh-Guldberg.

18. Juli. Sct. Lukas Stiftelsen: Ord. Medhj. i Grønland H. P. Kofoed og Frk. Ruth Ellen Olga Müller, Datter af Forstander Pastor Paul Müller, Sct. Lukas Stiftelse.

30. Juli. Hoptrup. Resid. Kapellan v. Odense Domkirke Buch og Diakonisse Else Marie Henrikke Skovhus, Datter af Gaardejer Ole Skovhus og Hst. Jensine Jeppesen.

1. Aug. Egtved. Sognepræst Jensen, Møgeltønder, og Frøken Karen Margrethe Obel Korsgaard, Datter af Proprietær Carl Niels Korsgaard, Ingegaard v. Tølløse og Hst. Sofie Amalie Hedvig Obel.

3. Aug. Ordineret Missionær i Santhalistan Kristiansen og Frøken Rigmor Skat Petersen, Datter af afdøde Missionspræst Otto S. P. og Hst., født Winkel.

10. Aug. Frederiksberg Kirke. Sognepræst Bruun-Mogensen, Hørby, og Frøken Ella Christine Rønn Harris, Datter af Grosserer Carl Andreas Marius Harris og Hst. Anna Ingstrup Rønn.

21. Aug. Venslev. Sognepræst Fog, Krummerup, og Frøken Maren Kirstine Pedersen, Datter af Husmand i Grødde v. Ikast Søren Peder P. og Hst. Ane Oline Kirstine Olesen.

25. Aug. Tranebjerg. Kaldskapellan Schiørring, Nykøbing J., og Frøken Rita Engberg, Datter af Plantagebestyrer Holger Læssøe Engberg, Bagindien, og Hst. Marie Greaux.

25. Sept. Søllested, Loll. Sognepræst Philipsen, Gyrstinge, og Hedvig Magdalene Krøyer, Datter af Herredsfoged Peter Christian Vilhelm Meyer og Hst. Inger Laurenze Magdalene Wichmann, Enke efter Ingeniør Sigurd Krøyer.

1. Okt. Søllerød. Bankassistent, cand. theol. Niels Andreas Waldemar Grønbech-Grunnet (Søn af afdøde Frimenighedspræst G.) og Frøken Carla Margrethe Cathrine Madsen, Datter af Maskinarbejder i Aarhus Kristian Henrik Madsen og Hst. Rasmine Cathrine Christiane Hansen.

30. Okt. Garnisons Kk., Kbhvn. Kaldskapellan Eilschou Holm, Fredensborg, og Frøken Aase Bützow Rohde, Datter af Forretningsfører Immanuel Bützow Rohde og Hustru.

30. Okt. St. Matthæus Kk., Kbh. Sekretær v. Kolding K. F. U. M., cand. theol. Agner Nielsen, og Frøken Ellen Valborg Andersson,

Datter af Gartner Gottfred Andersson og Hst. Emma Cathrine Mathilde Sofie Hansen, Kbh.

17. Nov. Vinderød. Ordineret Medhjælper v. Mariakirken i Kbh. Christoffersen og Frøken, exam. pharm. Ellen Margrethe Krumhardt, Datter af afdøde Overkanoner Christian Albert Krumhardt og Hst. Marie Mathilde Gøssel.

30. Nov. Garnisons Kk., Kbh. Sognepræst Klitgaard Sørensen, Estvad, og Frøken Xenia Petersen, Datter af Malermester Carl Amandus Petersen og Hst. Thilda Karin Nielsdotter.

5. Dec. Herning. Sognepræst Sørensen, Dragstrup, og Frøken Jenny Kjær Nielsen, Datter af Træhandler i Herning Jens Kjær Nielsen og Hst. Ellen Margrethe Petersen.

28. Dec. Otterup. Sognepræst Andersen, Glenstrup, og Frøken Sigrid Margrethe Elisabeth Schültz, Datter af Fabrikant i Otterup Hans Christian Schültz og Hst. Jenny Sophie Nielsen.

30. Dec. Rødding ved Skive: Kkp. Sct. Matthæus Kirke, Kbhvn., Johannes Mølgaard Andersen og Anna Sigh Olesen, Datter af Landmand S. O., Rødding.

ORDINATIONER 1928

19. Jan.	E. R. C. Johansen, Struer.	Struer Kirke.	Biskop Gøtzsche.
29. —	J. Andersen, Herslev.	Herslev.	Dr. V. Ammundsen.
29. —	J. N. J. Madsen, Jerne.	Jerne.	Olesen.
12. Feb.	P. H. H. Gamrath-Hansen, Farup.	Ribe Domkk.	Olesen.
19. —	C. F. Nissen, Borup.	Helligaandskk., Kbh.	Dr. Ostenfeld.
19. —	K. Olesen Larsen, Fængselsvæsenet.	—	—
19. —	V. J. Frimer-Larsen, Tavlov.	—	—
19. —	J. Ø. Bugge, Lynge.	—	—
7. Marts.	J. I. Hansen, Gislum.	Viborg Domkk.	Gøtzsche.
7. —	J. J. Skjødt, Hygum.	—	—
30. —	E. W. Hansen, Frøslev.	Aalborg Domkk.	Ludwigs.
30. —	A. L. J. Nielslev, Alsted.	—	—
9. April.	F. Frederiksen, Kegnæs.	Kegnæs.	Dr. V. Ammundsen.
18. —	N. J. Ø. Nøjgaard, Udby.	Roskilde Domkk.	Fonnesbech-Wulff.
18. —	C. V. Andersen, Terslev.	—	—
25. —	A. N. C. Ohrt, Haarby.	Odense Domkk.	Rud.
25. —	W. P. H. H. Kærup, Velling.	—	—
25. —	L. Rasmussen, Marslev.	—	—
25. —	H. Vilstrup, Guldbjerg.	—	—
25. —	P. L. Ellebjerg, Humble.	—	—
27. —	O. J. Larsen, Ø. Ulslev.	Maribo Domkk.	J. Ammundsen.
27. —	J. F. Ellehauge, Askø.	—	—
2. Maj.	S. P. R. Gissel. Engesvang.	Aarhus Domkk.	Schiøler.
2. —	S. Birke, Onsild.	—	—
2. —	T. Rugholm, Maarslet.	—	—
23. —	J. J. P. Andersen, Elias Kk., Kbh.	Aalborg Domkk.	Ludwigs.
23. —	J. Rasmussen, Rær.	—	—
23. —	P. E. Sanger, St. Johs. Kk., Kbh.	—	—
8. Juni.	E. Gelting-Hansen, Skrøbelev.	Nyborg.	Rud.
24. —	A. Nissen, Skrave.	Skrave.	Olesen.

29. Juni.	A. C. V. Andersen, Marie-Malene.	Aarhus Domkk.	Schiøler.
29. —	J. V. Christoffersen, Onsbjerg.	—	—
1. Juli.	H. Bennike, Skjolde.	Davids Kk., Kbh.	Dr. Ostenfeld.
1. —	N. E. Balle, Grønland.	—	—
1. —	H. P. Koefoed, —	—	—
1. —	H. P. W. Beck, Vrads.	—	—
1. —	J. Bitsch, Vorbasse.	—	—
1. —	A. F. Rohde Hansen, Tise.	—	—
15. —	S. H. Poulsen, lettisk Sømandspræst i Kbh.	Riga.	Dr. Irbe.
19. Aug.	J. Eilschou-Holm, Fredensborg.	Søllerød.	Dr. Ostenfeld.
19. —	I. F. Petersen, Roslev.	—	—
29. —	P. K. Nielsen, N. Sundby.	Aalborg Domkk.	Ludwigs.
29. —	Aa. T. Gregersen, Jelstrup.	—	—
29. —	C. Warncke, Ejerslev.	—	—
29. —	S. Schiørring, Nykøbing J.	—	—
29. —	A. W. Mathiasen, Sønderholm.	—	—
17. Okt.	C. F. L. Kragbøll, Sejrø.	Roskilde Domkk.	Fonnesbech-Wulff.
17. —	S. K. Sørensen, Estvad.	—	—
17. —	G. Lund-Sørensen, Næstved.	—	—
19. —	G. P. Westh, Thisted.	Thisted Kk.	Ludwigs.
19. —	K. A. Sandager, Henne.	—	—
19. —	G. C. P. Bønding, Hundborg Vmhd.	—	—
18. Nov.	S. Kjær, Læsø.	St. Pauls Kk., Kbh.	Dr. Ostenfeld.
18. —	C. I. Weltzer, St. Pauls Kk., Kbh.	—	—
18. —	C. O. Preisz, Helligaands Kk., Kbh.	—	—
18. —	P. Garde, Bethlehems Kk.. Kbh.	—	—
18. —	E. A. Hamann, Brønshøj Kk., Kbh.	—	—
18. —	N. Lund, Kapernaums Kk, Kbh.	—	—
18. —	P. L. Schuster, Hodde.	—	—
21. —	P. S. N. Bræmme, St. Johannes Kk., Aarhus.	Aarhus.	Schiøler.
21. —	P. F. Hansen, de døvstummes Mh., Aarhus.	—	—
21. —	J. P. K. Bang Jensen, Gimming.	—	—
21. —	C. E. Olesen, Tamdrup.	—	—
12. Dec.	E. Aa. Hansen, Vor Frue Kk., Odense.	Odense.	Rud.
12. —	A. M. Hedeager, Sandager.	—	—
23. —	M. P. Schmidt, Loll.-Falst. Valgmenighed.	Nr. Ørslev.	J. Ammundsen.

§ 6. Hvert Aar afholdes ordinær Generalforsamling, der indvarsles med mindst en Maaneds Varsel, som Regel i Oktober. Dagsorden udsendes samtidig med, at Generalforsamlingen indvarsles. Forslag til Dagsorden skal være Bestyrelsen i Hænde inden 15. September hvert Aar. Ekstraordinær Generalforsamling afholdes, naar Bestyrelsen eller 25 Medlemmer skriftligt begærer det, og indvarsles med 14 Dages Varsel. Lovændringer kan kun finde Sted med ⅔ Majoritet af de fremmødte. Afstemningsmetoden bestemmes af Generalforsamlingen.

§ 7. Selskabet kan opløses, naar ¾ af de indmeldte Medlemmer stemmer derfor. Generalforsamlingen træffer da Afgørelse om Anvendelse af Selskabets Arkiv og Midler.

Efter Lovenes Vedtagelse afholdtes Bestyrelsesvalg. Flg. valgtes:
Sognepræst *P. Severinsen,* Bringstrup.
Pastor *Paul Nedergaard,* Gl. Kongevej 80, København V.
Sognepræst *Aage Dahl,* Guderup, Als.
Dr. phil. *Achelis,* Haderslev.
Stud. theol. *O. Gammeltoft-Hansen,* Valdemarsgade 47, København V.
Forlagsboghandler *O. Lohse,* Bernstorffsgade 21, København V., overtog Kassererposten.

— — —

Ved et efterfølgende konstituerende Møde valgtes Sognepræst *P. Severinsen* til Formand, Pastor *Paul Nedergaard* til Redaktør af »Præstehistoriske Samlinger« og stud. theol. *O. Gammeltoft-Hansen* til Sekretær.

Selskabet har 253 Medlemmer. I næste Nr. af »Præstehistoriske Samlinger« vil en Medlemsfortegnelse blive trykt.

Generalforsamling

i »Selskabet for Danmarks Præstehistorie« afholdes (efter Lovenes § 6) *Torsdag 17. Oktober* Kl. 3½ i Bethesda, Rømersgade 17, København K.

Dagsorden: 1) Beretning om Selskabets Virksomhed. 2) Regnskabsaflæggelse. 3) Eventuelt.

Forslag til Dagsordenen indsendes til Sekretæren inden 15. September. Nærmere Meddelelse sker i Præsteforeningens Blad. Noter Datoen!

Billedet paa Omslaget er fra Nordrup og er velvilligst overladt Præstehistoriske Samlinger af Den Ferslew'ske Presse.

Præstehistoriske Samlinger · 1. Hefte.

Indhold: Paul Nedergaard: Præstegaardens Plads i dansk Kulturhistorie. — Paul Nedergaard: Præstehistorikeren S. V. Wiberg. — P. Severinsen: Hvem blev evangelisk Præst 1537? — L. C. Balslev: Om den Balslev'ske Præsteslægt. — A. Fibiger: Nogle spredte Præstebilleder af Slægten Fibiger; Præstehistorier fra Rationalismens Tid. — Aage Dahl: Johan Hermann Schrader, Provst i Tønder. — Nekrologer. — Afdøde Præster. — Otto Sommer: Præstehistoriske Data.

Selskabet for Danmarks Præstehistorie

har til Formaal at vække og virke for Udbredelse af Interesse for alle de Minder, der knytter sig til vore Præstegaarde og det Liv, der er levet der gennem Aarhundreder. I Udlandet har man flittigt dyrket dette rige Felt af Kulturhistorien, og der findes, især i Tyskland, adskillige Værker om disse Emner. I Danmark er der her et stort uopdyrket Felt for Studier, og vort Selskab vil gerne redde en Del af Minderne fra Glemsel og Undergang. En Række af vort Lands bedste Navne er udgaaet fra Præstehjem, og danske Præstegaarde og danske Præsteslægter har øvet en betydelig Indsats i dansk Aandslivs Historie.

Selskabets *Virksomhed* vil bestaa i:

1) Udsendelsen af »Præstehistoriske Samlinger«. 2 Hefter om Aaret paa tilsammen 10 Ark.

2) Medvirken til Udgivelse af præstehistoriske Værker. Der paatænkes bl. a.: a) En dansk Præstehistorie 1884—1929. b) Danske Præste-Portrætter. c) Revideret Udgave af Wibergs Præstehistorie. d) Sønderjyllands Præstehistorie.

Aarskontingentet er 5 Kr. For Kontingentet faar Medlemmerne »Præstehistoriske Samlinger« frit. Og de paatænkte Værker vil blive leveret til Medlemmerne til *betydeligt nedsat Pris.*

Men Betingelsen for, at der skal blive Midler tilovers til Udgivelse af saadanne større Værker ud over Udgivelsen af »Præstehistoriske Samlinger«, er, at der *inden Udgangen af 1929 er indmeldt mindst 500 Medlemmer.* Ellers vil hele Kontingentet medgaa til Trykningen af »Præstehistoriske Samlinger«, der bliver relativt dyrt, da Oplaget foreløbig kun er saa lille.

Hvis der ikke har meldt sig 500 Medlemmer inden Udgangen af 1929, foreslaas Selskabet ophævet, og dets Virksomhed maa da indskrænke sig til Udgivelsen af 2 Hefter af Præstehistoriske Samlinger 1929, da Kontingentet med de nuværende Medlemmer kun lige kan dække Trykningsudgifterne til 2 saadanne Hefter. *2. Hefte udkommer i November 1929.*

Det er vort Haab, at der blandt Præster og Præstesønner m. fl. er saa stor Interesse for dansk Præstehistorie, at Selskabet kan vedblive at eksistere, og at de planlagte og tildels færdigt udarbejdede Værker maa blive udgivne.

Vi opfordrer derfor til energisk Agitation for Tilgang af nye Medlemmer!

Undertegnede indmelder mig herved i

„Selskabet for Danmarks Præstehistorie"

Aarskontingent 5 Kr.

Navn: .....

Stilling: .....

Adresse: .....

Sendes som Tryksag til Stud. theol. O. Gammeltoft-Hansen, Valdemarsgade 47, Kbhvn. V.

MISSIONSTRYKKERIET KØBENHAVN V